Biblioteca Centrală Raională Hunedoara

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 10 (156) - joi 7 martie 1957 | ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Esențialul

Că o dorim sau nu, că ne place sau nu, fiecare act al nostru ne definește și ne angajează. Răspundem de el în fața propriei noastre conștiințe și în fața colectivității. Omul nu este ceea ce își închipuie el însuși despre sine sau o sumă de intenții ci suma acțiunilor sale. Opera de artă este un act social al cărui răsunet, imens, crește în raport cu talentul autorului.

Arta poate duce la glorie eternă dar și la o eternă condamnare. Și fiecare scriitor (sau critic) răspunde nu numai de propria lui creație ci și de chipul în care epoca noastră va apare generațiilor viitoare. Răspunderea față de eternitatea viitoare se adaugă, uriașă, la răspunderea față de poporul nostru, astăzi, acum.

Arta noastră nu poate fi decît modernă adică nu poate fi decît contemporană. Modernă deci cu mijloace de expresie artistică proprii. Epoca noastră nu seamănă cu nici una din epocile care ne-au precedat, după cum nu va semăna cu nici una din cele ce vor urma. De aceea arta noastră nu poate fi decît a acestei epoci, ea nu poate fi decît expresia ideilor, năzuințelor, pasiunilor și realizărilor noastre. Aceste opere nu vor putea semăna deci — în măsura în care sînt valabile și viabile — cu cele anterioare. Profilul general e greu de definit fiindcă în fiecare moment noi ne definim pe noi înșine, construcția noastră și reflectarea noastră artistică. Dar ce va caracteriza arta acestei epoci, ce o caracterizează încă de pe acum? Credem că o definește, o determină conținutul ei de idei, pasiuni, conținutul ei ideologic și uman.

Am numi de aceea modernă acea carte în care autorul oglindește veridic procesul istoric al construirii socialismului, procesul revoluționar al trecerii țării noastre de la capitalism la socialism.

Scriitorul care cuprinde în opera sa viața noastră complexă și pasionată, lupta eroică a noului cu vechiul și perspectiva certă a victoriei noului creează, credem, o operă modernă. Fiecare epocă își are tipul său de erou. Eroul nostru este acela care, înfruntînd greutăți considerabile, luptă totuși, consecvent, pentru realizarea ideilor sale. Eroul epocii noastre este constructorul socialismului.

Mijloacele tehnice ale scriitorului modern sînt acele mijloace care dau ideilor maxima forță și claritate. Care sînt acelea e greu de spus și ele trebuiesc definite, acceptate sau respinse prin discuții, de la caz la caz, prin prisma criteriului de mai sus. Metoda noastră de creație este de aceea o metodă nouă: realismul socialist.

În orice caz, nu credem că reîntoarcerea la mijloacele tehnice ale literaturii moderniste burgheze poate fi numită inovație. Anumite mijloace tehnice care fărîmițează timpul, fracturează caracterul uman și mai ales dizolvă rațiunea într-o nebuloasă de senzații confuze, aceste mijloace deci sînt adecvate unei literaturi în care valorile spirituale sînt neliniștea, spaima, desperarea. Nu credem însă că acele mijloace adecvate decadentismului pot fi adecvate literaturii realist-socialiste care afirmă încrederea umanistă în forțele morale ale omului, în substanța sa umană, în rațiunea sa. Firește, problemele acestea sînt complicate, de aceea ne vom îngădui să revenim asupra lor în numerele viitoare. Credem însă că în discuția despre modernism (ca și în alte articole) s-a neglijat prea mult ceea ce poate fi denumit simplu, cunoscut, dar ceea ce noi considerăm vital. Întrebarea fundamentală adresată unei opere artistice, în epoca noastră, credem că nu trebuie uitată: dacă ea servește sau dăunează forțelor revoluționare, socialismului.

Paul Georgescu

MODERNISM?

Se discută despre el; se iau atitudini pentru și contra. Dar ce e modernismul? În sensul cel mai riguros, mi se pare a fi atitudinea cea mai tăios opusă oricărui fel de tradiționalism: ruptura cu trecutul. În orice caz, asta caracterizează atitudinea estetică a părinților modernismului în literatură (Rimbaud, Lautréamont, Kafka, Joyce, Pirandello), în artele plastice (Cézanne), în muzică (Wagner cu „Tristan", Debussy), în arhitectură (Le Corbusier). Ruptura cu tradiția nu e totdeauna și a priori ceva rău sau inutil. Chiar în cazul celor de mai sus, ea s-a dovedit fecundă. A existat un șir de poeți, de pictori, de scriitori, de muzicieni, care au arătat un mare talent ducînd mai departe ce începuseră cei amintiți mai sus. Și anume: a) ruptura cu tradiția și b) crearea unui nou tip de artă.

Acest nou tip de artă nu mai e reflectarea realității sociale (și, — în cazul liricului și muzicianului și, în parte, al sculptorului și arhitectului — a sentimentelor insului în societatea vremii sale) în modul cel mai adecvat și mai ușor transmisibil, mai ușor inteligibil pentru contemplator, cum era arta majoră a ultimelor trei-patru milenii, aproape fără excepție. Acest nou tip de artă e o reflectare tulbure, în care structurile raționale, inteligibile, ale realității oglindite, sînt exprimate nu pe calea cea mai adecvată, ci pe căi inadecvate. Conștiința nu mai joacă rolul deosebit de important pe care-l avea în pregătirea actului creator și în ordonarea rezultatelor acestui act. De aceea, un om fără pregătire specială în ale literaturii, nu va putea spune ce exprimă un text de Lautréamont sau de Kafka; și la fel în toate celelalte arte. Nu va înțelege și de obicei nu va reacționa nici afectiv, nu va simți interesul estetic și plăcerea estetică (care nu sînt legate numai de așa zisul „frumos", ci de foarte variate forme ale reflectării vieții în opera de artă).

Universul, reflectat de minți în care subconștientul sau impulsiunile, spaimele, pornirile tulburi ale inconștientului nu sînt stăpînite de puterea de a raționa, minți în care nu există echilibrul organic și hrănirea reciprocă între zonele întunecoase și cele lucide ale sufletului omenesc, universul apare absurd, monstruos diform, ininteligibil: vezi universul lui Lautréamont și Kafka. Sau de o simplicitate naivă cu momente de mister și spaimă: vezi Arabul și Leul sau Fermecătoarea de șerpi de Henri Rousseau și restul operei acestuia.

Astea sînt bazele modernismului în înțelesul strict al cuvîntului. Dacă e vorba de spirit modernist în artă, asta e esența spiritului modernist: o concepție iraționalistă asupra universului, o estetică iraționalistă, nerealistă, și deci nedemocratică în măsura în care nu se adresează decît unei elite.

După cît am înțeles însă, la noi nimeni nu cere în mod deschis instaurarea acestui spirit. Cer însă unii, mai mult sau mai puțin fățiș, împingerea literaturii noastre spre formele tardive pe care le-a luat spiritul modernist în Occident: poezia în care imaginea a fost pulverizată prin irupția iraționalului, a absurdului; proza de descriere a unui univers cumplit și absurd; teatrul așijderea. Lozinca e „să învățăm din experiența literaturilor occidentale". Substratul real e însă o nevoie de mimetism: un scriitor romîn va fi bun dacă seamănă cu romancierii americani, sau cu Kafka sau Camus. Dacă nu seamănă, nu va fi interesant. Și așa mai departe. E o veche și nefericită tendință de-a face din Romînia „Belgia Orientului". Am toată stima pentru romancierii americani, admirație pentru Kafka, interes pentru Camus și simpatie pentru Belgia. Dar sînt obligat să declar că literatura noastră nu va fi, imitînd pe sus-numiții scriitori, decît o literatură de-a doua mînă, derivată, secundară, niciodată ceea ce trebuie să fie: aportul micului popor romîn la patrimoniul spiritual al omenirii.

Există popoare mici care nu ființează cu adevărat, pe acest plan, sau nu au deosebită importanță istorică, decît prin literatura, arta, gîndirea lor: poporul nostru poate și trebuie să fie printre acelea. Dar nu maimuțărind literatura și arta altora, ci creînd-o pe a sa, spunînd ceva nou și prețios, nespus încă de alții și într-altă parte. Iată de ce erupția teoriei modernismului este o erupție a slugărniciei, a lipsei de esență și de vitalitate proprie. Și de aceea trebuie respinsă.

Dar în numele a ce? Sau, mai bine zis, de către ce?

Căci, să veghem: mai e un pericol: acela al tradiționalismului inert, pasiv, al uniformizării literaturii și artei, devenite gălnoase, pompierești, calpe, fără gust, plicticoase. Cel mai grav e că aceste tendințe nefaste se ascund sub numele realismului socialist. Un mare merit al revistei Steaua e că a avut curajul, în ultimii vreo cinci ani, să facă la fel cu copilul din povestea lui Andersen, care a spus tare că regele e gol, cînd curtenii lăudau veșmintele imaginare ale monarhului. La fel A. E. Baconsky și alții au arătat puțina valoare a unor creații ca poeziile lui Eugen Frunză, elogiate exagerat; sau, mai recent, ca poemul „Belate" de Dan Deșliu, pe care-l consider un insucces al autorului său. Poate că alte aprecieri literare făcute de Steaua sînt discutabile sau de-a dreptul nedrepte. Dar lupta împotriva inerției și uniformizării în literatura realist-socialistă e la fel de necesară ca lupta împotriva birocratismului în statul socialist. Mai ales cînd îi vezi pe unii conformiști literari vorbind despre diversitatea stilurilor și curentelor în realismul socialist, dar în re-

Petru Dumitriu

(Continuare în pag. V-a)

EMINESCU

A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă... Nu poate să ajungă vorba pînă la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harpă, și să legene, din depărtare delicata lui singurătecă slavă.

În toate veciile străbătute de atleții și bicicliștii filosofiei el își are vecia lui deosebită, închisă. Trebuie vorbit pe șoptite...

Într-un fel, Eminescu e sfîntul prea curat al ghiersului romînesc. Din tumultul dramatic al vieții lui s-a ales un Crucificat.

Pentru pietatea noastră depășită, dimensiunile lui trec peste noi, sus și peste văzduhuri.

Fiind foarte romîn, Eminescu e universal. Asta o știe oricine citește: cu părere de rău, că lacătul limbilor nu poate să fie descuiat cu cheile străine.

S-au făcut multe încercări onest didactice de transpunere a poetului, unele poate, se spune, mai izbutite; dar Eminescu nu este el decît în romînește. Dacă se poate traduce o proză, o povestire, un roman, unde literatura se mărginește aproape fizic la tablouri, la personaje și la conture, dominată de mișcarea și succesiunea cinematică, poezia nu poate să fie tălmăcită, ea poate fi numai apropiată. Poezia aparține limbii mai mult decît proza, sufletului secret al limbii: jocul de irizări din interiorul ei face vocabulele neputincioase. Eminescu nu poate fi tradus nici în romînește... Dovadă și încercarea de față.

Competința autorului e limitată și ea n-ar vrea să semene cu nimic coordonat și pedagogic. E vorba de un Eminescu, zărit în dezordine și răzleț după o călătorie prin peisajele lui, făcută în zig-zag și fără cicerone... Muntele începe de jur împrejur și n-are poteci... Unde nu te poți urca, te uiți și te mulțumești cu cîteva imagini vaporoase... Dacă aș rîvni să agăț de constelația lui Eminescu o lumină, ar fi o neînchipuită îndrăzneală. Constelația fuge mereu, se depărtează: cine ar putea s-o ajungă? Morților noștri, din drumul de sus, le închinăm o scînteie, aprinsă, aici la pămînt, la o răscruce de drumuri de pămînt, într-o candelă albastră... Culoarea de safir și de ametist e a tuturor priveliștilor, mai totdeauna de noapte, din reveriile poetului pe care-l pomenim.

Aș fi încercat un portret de aspecte: dar cum s-ar putea reda portretul umbrei și al timpului neisprăvit? Cîteva reflexe e tot ce se poate aduna pe oglinda unei lentile. Slovele de față sînt numai o laudă de seară, ca un acatist...

Mă numesc unul din oamenii în viață care l-au văzut pe Eminescu în carne și oase. Eram copil de șapte ani. L-am zărit pe Calea Victoriei... Trecea prin public un om grăbit, fără să ocolească, împetuos. „Uite-l pe Eminescu!" — a spus cineva, cu un glas pe care-l țiu minte. Se pare că poetul nu mai făcea parte din viața lui și că trăia o metempsihoză străină. Nu puteam ști atunci cine era să fie Eminescu și ar fi fost normal să-i uit numele auzit. E curios că nu l-am uitat. Mi-a rămas în ureche, odată cu tonul de stupefacție și de compătimire, probabil, cu care a fost rostit. Mi-a rămas aninat ca de o schiță de fum. Nu mă puteam gîndi, atunci, că după 65 ani trecuți, voi evoca într-o pagină de tipar ceea ce începea să fie încă de pe atunci, o amintire...

Inspirația lui Eminescu, e firește, variată, dar casetele în care ar putea să fie adunate cristalele ei, nu se pot face nici după culoare, nici după ca-

rate, nici după transparență, unele intrînd în mai toate celelalte. În Eminescu e dragoste și durere de dragoste. Decepția continuă în dragoste influențează toată inspirația lui de sentiment. Poetul se regăsește intact într-alt punct de pornire, opus, în harul sarcasmului și al lepădării.

Dragostea lui Eminescu e mai cu seamă senzuală, o dragoste pribeagă, de pasiune. Ea e momentană și totală în momentul ei, și se epuizează în întregime pe o singură împrejurare reluată continuu, continuu trăită și continuu epuizată în întregime. Vreo 17 poezii de dragoste sînt romanțe și cîntece de vioară:

Pe lîngă plopii fără soț
Adesea am trecut.
Mă cunoșteau vecinii toți,
Tu nu m-ai cunoscut.

Dragostea lui Eminescu nu e amestecată cu visul. Visul lui începe cînd dragostea s-a isprăvit. Dragostea poetului n-a durat niciodată, rămîne instantanee, dragoste de senzații iuți. Ceeace-i rămîne din dragostea trecută devine vis abia în singurătate, ca o mihnire că a fost numai senzuală, cînd a trecut. Femeia lui Eminescu nu e niciodată soție, rămînînd exclusiv amantă. Bărbatul e un trecător, un călător... E o dragoste de păsări albe, care străbat eternitatea și se întîlnesc din zbor în dreptul unei stele... Căsătoria stingherește: ea nu poate fi făcută decît cu o singură femeie. Dra-

Tudor Arghezi

(Continuare în pag. II-a)

Octavian Goga, poetul*)

— Urmare și sfîrșit —

Chiar de la început, prin ceea ce tipărește în „Luceafărul" din 1902 și următorii, apoi prin întîiul volum, cu titlul „Poezii", din 1905, bine selectat, Goga se afirmă ca un poet de mare ținută artistică, cu o atitudine și o concepție socială bine definită. Nu întîlnim la el șovăielile, căutările, subordonările artistice ale debutantului. Drept care, ca personalitate poetică, Goga se impune dintr-o dată, cu o contribuție din cele mai substanțiale în dezvoltarea generală a poeziei noastre.

Fenomenul ciudat, însă, care se petrece cu Octavian Goga este că la el căutările, și nu prea rodnice, încep cu volumele următoare: „Ne cheamă pămîntul", „Din umbra zidurilor", „Cîntece fără țară", „Din larg". Între aceste volume, întîiul se înalță ca o coloană de marmură printre pereți de chirpici cu pretenții de palat. Ai impresia că poetul s-a pierdut pe sine și se caută, revenind mereu asupra aceloraș teme, fără prospețime inițială, sau atacînd altele, fără elanul și vigoarea din primii ani de creație. Se simte oboseala, dezrădăcinarea, epuizarea, dorința nerealizată de a fi „modern", urmată de o decepție ce sporește, în versurile sale. Îndepărtarea de leagănul primelor poezii, în care satul și oamenii din el deveniseră simbolul Ardealului robit, al țărănimii jefuite, tulbură izvorul inspirației. De fapt nu este, însă, vorba numai de o îndepărtare fizică, prin plecarea în străinătate, apoi în Romînia, ci de o înstrăinare sufletească. Elementul greu al poeziei lui Goga, răzvrătirea socială, cade la fund și iese la suprafață tot mai mult aspectul ei naționalist, îngustîndu-i dimensiunile umanitare. Începe să vorbească de „lilite", xenofobia luînd locul revoltei împotriva asupririi celor truditi. Procesul n-a fost brusc și merită, într-un studiu, să fie urmărit, stabilindu-se corelația între el și anumite elemente biografice din drumul poetului.

Anul 1907, anul marilor răscoale țărănești din Muntenia și Moldova, găsește de-acum un răsunet destul de slab în poezia lui Goga, un împăciuitorism, o implorare de milă de la moșieri pentru țărani, contrar de ceea ce s-ar fi așteptat cineva de la acela ce a scris „Clăcașii". Cele trei sonete intitulate „Cain" și poezia „O țară știu", referitoare la groaznicele represiuni sîngeroase ale moșierimii, aduc mai mult a tîngă și a rugăciune. Guvernul care a dat ordin de înecare în sînge a maselor țărănești răsculate este socotit doar un Cain, „frate rău, cu inimă flămîndă", care nu s-a oprit „în drumul de osîndă", „cînd Avelii mii cerșetoreau iertare". Iar încheierea luării de atitudine a poetului sună așa:

Și-n sufletele grele de păcate
Coboară, Doamne, pentru totdeauna,
Fiorul sfînt al dragostei de frate...

Această concesie cu privire la atitudinea majoră într-o problemă atît de gravă scade pînă la mediocritate și nivelul artistic al poeziei.

Vlahuță, Caragiale, îndeosebi acesta din urmă, au avut atitudini mult mai categorice în fața evenimentelor din 1907.

Propriu-zis, poetul nu mai regăsește drumul pe care pornise de la inima acelora ce i-au inspirat versuri ca acestea:

De mult gem umilițiu-n umbră
Cu umeri gîrbovi de povară...
Durerea lor înfricoșată
În inimă tu mi-o coboară.

Desigur, poezii de bună calitate continuă să iasă mereu de subt pana poetului, dar el însuși pare obosit, revenirile și repetițiile denotă o secătuire a experienței primare, nu convinge destul și cucerește tot mai puțin din punct de vedere artistic, pe măsură ce se distanțează de viguroasele luări de atitudine sociale anterioare.

Contactele noi cu viața nu fecundează creația lui Goga. Parisul, cu lumina și cultura lui, trezește în sufletul poetului nostru sentimente negative, iar turnurile catedralei Notre-Dame i se par „două brațe blestemînd Gomora..." E în această luare de poziție un conformism al feciorului popii din Rășinari, care chiar dacă este sincer, te lasă rece. Ady spunea: „Parisul e vlăsia mea", exprimîndu-și prin aceasta pasiunea pentru orașul-lumină. Goga aude cum

Mihai Beniuc

(Continuare în pag. IV-a)

*) Prefață la volumul „Versuri", de Octavian Goga, aflat sub tipar la ESPLA.

Eternul feminin

Există aniversări, zile festive, grave, ce cheamă la reculegere, evlavie, duioșie, zile care cinstesc amintirea unor lupte eroice, ziua copilului... E însă una, altfel decît toate.

Atunci cînd îi rostești numele, un zîmbet jucăuș, mucalit sau ironic apare în ochii celor prezenți. Mai ales cînd prezenții sînt bărbați. Mai ales cînd bărbații sînt oameni de gust, cu bagaj cultural și reminiscențe literare.

Ziua Femeii: Mă-nțelegi: Sufragete, tocuri plate, cocul strîns în vîrful capului, ochelari, „Noi sîntem emancipate", „Vrem drepturi egale!", „Nici o diferență între noi și bărbați!" (O voce de bărbat: „Trăiască mica diferență!"). Ciorba rece pe sobă, ciorapii rupți, femeile fac politică, ah și fanatismul ăsta feminin, duritatea asta insuportabilă, unde e grația de altădată, „Mais ou sont les neiges d'antan?"...

Despre asta vreau să vorbesc, despre grație. Ca artist mă interesează tot, nu numai transformările care au loc în conștiința oamenilor pe baza relațiilor noi dintre ei, ci întregul complex fizic și psihic, noile structuri care apar, aspectul lor moral și estetic.

Nu împărtășesc platonica părere că frumosul și binele sînt una. Am notat însă cu satisfacție că, în anumite împrejurări, binele (egal cu ceea ce-i necesar istoric) dă naștere unor alcătuiri, unor îmbinări de trăsături fizice și spirituale de o mare frumusețe. Am cunoscut cîteva femei de la țară, din locuri foarte deosebite, din regiuni depărtate una de alta: Dîmbovița, Satu-Mare, Bacău, Tulcea, Bărăgan. Pînă acum opt-zece ani neveste de plugar aproape analfabete, ele ocupă azi posturi de răspundere în comună sau în gospodăria colectivă.

Această schimbare, binecunoscută tuturor, acoperă o succesiune de schimbări lente, culminînd în violente explozîuni domestice, implică o reconsiderare conștientă sau obscură a unei străvechi concepții despre viață, a unei străvechi atitudini față de lume.

Pe cît știu, Remus Luca e singurul dintre prozatorii noștri cunoscuți care s-a aplecat cu atenție asupra acestui fenomen. El merită, cred, un mai larg interes din partea scriitorilor, prin bogăția lui de motive epice și dramatice, prin starea de concentrare în care se prezintă aici lupta dintre formele de viață a două orînduiri, ba adeseori chiar a trei-patru orînduiri sociale coexistente în mentalitatea țărănească.

Femeile pe care le cunosc au păstrat în fînuța lor noblețea antică a purtătoarelor de amforă. Portul național aproape s-a pierdut. Numai în zile de sărbătoare iese la iveală din lăzi și garderoabe. Hainele, din țesături citadine, au o anumită croială care le deosebește de cele de la oraș: foile mai largi, jachetele mai strînse pe talie. Femei măritate, ele poartă părul

Maria Banuș

(Continuare în pag. IV-a)

CĂRȚI NOI

Alfred Margul Sperber: „Versuri alese"

„Inima ta, poete, nu-i a ta!", exclamă într-un vers Alfred Margul Sperber: e-a celor mulți. Stihul acesta se poate citi într-o poezie scrisă după 1944. Însă gîndul cuprins aici îl aflăm și în creația mai veche a lui A. M. Sperber. Volumul său de „Versuri alese" se deschide cu cîntece despre izvoare, pădure și arbori. Ca atîți poeți germani, pentru care codrul, cu vraja lui cuceritoare, a însemnat un peisaj predilect, Sperber evocă înfiorat adîncul verde al pădurii. Viața vegetală e intuită în mișcarea ei tăcută, în creșterea ei calmă. Miracolul primăverii se ivește din taina sevelor ca un vis jubilant într-o noapte unică. Copacul care visează e ultimul rămas din codrul de-altădată; gîrbov și singuratic, cu lemnul bolnav și zbîrcit, arborele găsește totuși puterea să invite în țîșnirea bucuroasă a frunzelor. Dar, îndărătnicia copacului e aceeași cu a pădurii care îl sfătuiește pe om: „Fii tare-n restrîști și-n furtuni". Căci, ascultînd respirația vieții în trunchiuri, poetul nu caută doar noi rezerve de vitalitate. Din contemplarea firii se aleg înțelesuri morale pe care Sperber se arată preocupat să le explicitezе totdeauna. Natura te învață tăria în încercări, dar și frumusețea dăruirii de sine; e un îndemn pe care-l citim în cîteva piese oarecum programatice, datînd unele din 1927, cu care începe volumul. Astfel cîntecele despre pădure și izvoare alcătuiesc de fapt o profesiune de credință.

Profesiunea de credință a unui poet care se simte solidar cu cei umili, care cîntă soarta grea a pribegilor, cătînd, ca spre un liman consolator, spre țara de la Răsărit (într-o poezie din 1920!); care-și strigă speranța, „îmbătat de măreția zilelor de mîine"; care spune, în 1923, pentru negrii oropsiți, strofe grave de durere și încredere; care, în anii din urmă, slăvește în repetate rînduri partidul și munca pentru socialism.

Crezul acesta se rostește într-o poezie construită rotund, organizată clar, cu o tectonică oarecum închisă. Cînd se revarsă whitmanian, ca în „Pîine", Sperber (care a tradus recent în englezește „Tie-ti vorbesc. Americă!") nu e prea ferfecit, neizbutind să evite, cu toată emoția care-l stăpînește, enumerările greoaie și o anume laxitate în asociații. În versurile sale, materia lirică e distribuită nu o dată în ordinea unor răspunsuri și întrebări, a unui dialog. Șoapta se dublează cu un ecou, propozițiile capătă astfel o prestanță solemnă, gestul devine într-un fel ceremonios. Dar deseori alunecarea dialogului e un pretext pentru dezvoltări discursive („Tilman Riemenschneider") sau pentru un didacticism supărător („Unde-i înmormîntat Engels?"). Totuși Sperber știe să fie didactic în chip grațios, cum îl aflăm într-o bună parte din poezia „Micul Hans află ce e viața". De altfel, frecvent anecdotic, didactic în chip voit sau satiric, poetul pare a se orienta tot mai mult spre o artă a formulelor energice ori ingenioase, sprijinită în primul rînd pe plenitudinea expresiei. Evident, o împrejurare care îngreunează transpunerea în romînește a versurilor lui Sperber. Și este cazul să ne întrebăm dacă accentul mai direct liric al versurilor vechi ale poetului nu era mai potrivit naturii talentului său.

Cum e lesne de văzut, direcțiile pe care se mișcă A. M. Sperber nu-s lipsite de varietate. Ba chiar, „voios că are iar ce dărui", precum copacul pe care-l cînta cu ani în urmă, poetului i-a plăcut mai degrabă să alcătuiască o culegere sensibil inegală, decît să fie zgîrcit cu cititorii.

Dan Hăulică

Regăsirea umanității

Literatura periferiei citadine a apărut la noi odată cu investigarea mediului suburban. G. M. Zamfirescu, Carol Ardeleanu, I. Peltz, ne-au dat printre alții, imaginea unui mediu cufundat în promiscuitate, desfigurat de porniri instinctuale. În lumea mahalalei trăiau însă adesea făpturi în care ardea o scînteie de puritate și omenie. Silnicia vieții le-a degradat caracterul și a coborît oamenii la un nivel de vulgaritate și mizerie aproape incredibil astăzi. Atmosfera pestilențială a mahalalei favoriza ratările și destrămа toate visele.

Nicuță Tănase este, în condițiile noii noastre existențe sociale, cel dintîi scriitor care ne-a dat pictura cartierelor periferice cu preocuparea de a face sensibilă trezirea și valorificarea fondului uman pozitiv din „Derbedeii" de odinioară.

În definitiv, cine sînt acești derbedei? Răduș e un pierdevară din Grand, care preferă să trăiască din expediente, nu din disprețul muncii, ci sub influența amicilor, dintre care Ilie Chelie e un expert hoț de buzunare, iar nea Anghel amator de învîrteli. Costică Bucătaru, Ploeșteanu, Neagu, Ciurel n-au un trecut mai bun. Au fost fie hoți, fie fanți de cartier, borfași și scandalagii.

Cînd își dă seama că se schimbă lucrurile în jur, Răduș înțelege că a sosit ceasul să se apuce de o treabă serioasă. Îi cade întîmplător sub ochi un ziar în care Combinatul de la Hunedoara anunță că angajează mecanici, strungari și cazangii. Răduș nu știe unde-i Hunedoara, dar nu stă pe gînduri. Vrea să munească, viața de trîndăveală nu-i mai place. La Hunedoara trage la cabana șmecherilor: o grupă de băieți veseli, gălăgioși, puțintel pungași, dar în fond suflete cinstite, capabile finalmente de eforturi și inițiative entuziaste.

Descripția Hunedoarei pe ale cărei străzi, după lucru, iau aer derbedeii, întîmplările hazlii la care participă sau pe care le provoacă, micile lor ciconiri la cabană cînd noaptea, majoritatea obosită vrea să doarmă, dar cîte unul o stingherește, dornic de lectură, de adevărata umanitate din paginile unui Gorki sau Jack London, tabloul acesta nuanțat, divers, al transformării derbedeilor, explică interesul cu care urmărește cititorul destinul eroilor lui Nicuță Tănase.

Prozatorul n-a făcut decît să urmărească evolutiv siluete și personaje din nuvela „M-am făcut băiat mare". Deosebirea nu e de stil și nici de viziune. Ea constă în schimbarea momentului istoric și deci a perspectivelor ce se deschid unei lumi vitregite ieri și izolată disprețuitor, fără speranțe, nu numai la periferia orașului, dar și la aceea a societății. „Derbedeii", cei mai mulți, ajung în anii noștri fruntași în munca la marele Combinat Metalurgic. Ridicarea la lumină a poporului descătușat i-a salvat din mocirlă. Am fi dorit să vedem mai clar cum își exercită colectivul muncitoresc influența sa asupra derbedeilor și cum schimbarea acestora e rodul moralei socialiste. Procesul e urmărit cam superficial, fără adîncirea implicațiilor sale individual-dramatice. Este principalul reproș pe care-l putem face lui Nicuță Tănase.

Din finalul nuvelei „Derbedeii" cînd aflăm cum au salvat Răduș, Ploeșteanu, Costică Bucătaru și ceilalți fabrica de oxigen a Combinatului, amenințată de incendiu, riscîndu-și viața, înțelegem că eroii s-au depășit pe ei înșiși. Bucuria muncii libere le-a restituit mîndria de a fi oameni în înțelesul gorkian al cuvîntului.

Radu Zamfir

Problemele Teatrului Național

În căutarea stilului...

Discuția în jurul problemelor Teatrului Național cred că a început cu un secol și cîțiva ani mai în urmă. Atunci a și apărut, puțină vreme, pasionanta „Gazetă a Teatrului Național" în care s-a scris cu înfocare, deși în semi-chirilică, despre spectacole și despre principii. Bineînțeles discuția a luat mereu forme noi, complicîndu-se neîncetat și neliniștind pe rînd pana lirică a lui Cezar Bolliac, inima aprinsă a marelui Eminescu, ponderea academică a unui Pompiliu Eliade. Mai tîrziu, cînd teatrul particular a promovat deschis principiul comercial al spectacolelor, Teatrul Național a strîns toate nădejdile apărătorilor artei realiste, nădejdi care au fost atît de des înșelate. Direcțiile birocratice și necompetente au provocat pronunțarea răspicată a protestului luptătorilor îndrăzneți care au scos spada în numele artei adevărate, împotriva tăierii punților teatrului către freamătul viu al contemporaneității. Direcțiile curajoase și ferme, au ridicat, în răstimpuri, steagul tradițiilor culturale înaintate.

Azi, Teatrele Naționale (și în primul rînd Teatrul Național din București) au o poziție simțitor modificată. De mulți ani el nu mai este în capitala țării, singurul teatru de stat. Sarcinile care privesc educarea publicului, cît și cele referitoare la dezvoltarea dramaturgiei originale, au fost preluate de întreaga noastră mișcare teatrală. Discuția despre Teatrul Național a fost reluată însă pe drept cuvînt. Revista „Teatrul" are meritul de a fi organizat o nouă ediție a acestei vechi dezbateri, ținînd seama de o nouă problematică, care ridică alte întrebări și cere stăruitor formularea unor răspunsuri inedite. Urmărind în două numere ale revistei intervențiile întemeiate ale cîtorva regizori și actori, la care se adaugă, lapidar, cuvîntul unui autor dramatic, am înțeles mai bine cît de vie este preocuparea oamenilor noștri de teatru pentru soarta și rosturile vechiului lăcaș de muze.

Am putut asista astfel la un sever examen medical al numitului teatru în care simptomele sînt cîntărite pe ambele părți, deși nu fără oarecare grabă. Ne-a surprins mai întîi regretul excesiv al unor participanți la discuție, pentru un trecut înnobilat artificios în perspectiva amintirilor emoționate. Noi preferăm dragostea vie, activă pentru bătrînul „Național", dragoste care pornește tocmai de la încrederea în tinerețea sa veșnică, în disponibilitățile sale largi către o continuă innoire. Nu trebuie să părăsim ceea ce este prețios în tradiția unui teatru care a înfruntat, aproape singur, valurile indiferenței și trivialității timp de peste un secol. Printre crenelurile acestui bastion înaintat s-au produs însă — nu rareori — tragice surpări interioare. În timp ce cavalerii neînfricați de pe metereze își cheltuiau cu zel talentul și entuziasmul, în plușurile cabinetelor directoriale și-au făcut culcuș — o! de cîte ori! — comandanți care purtau cu trufie jalnicul panaș al incompetenței.

Multe dintre răspunsurile celor anchetați de revista „Teatrul" nu se remarcă printr-o rostire categorică a soluțiilor, în ordinea însemnătății lor. Întrebarea s-ar putea formula pe scurt: „Cum să dăm Teatrului Național strălucirea ce i se cuvine?" Și, în strînsă legătură cu aceasta: „Pe ce cale Teatrul Național poate să își dobîndească un stil propriu?" Și acum iată cîteva din „soluțiile" pronunțate în discuția amintită mai sus: 1. Să reclădim edificiul Teatrului Național; 2. Să readucem la Național actori și regizori din vechea sa formație, care s-au răspîndit la alte teatre; 3. Să ne îngrijim de dezvoltarea tineretului artis-

V. Mîndra

(Continuare în pag. IV-a)

Cîteva întrebări pe marginea unei cărți de evocare istorică

Proza ultimilor ani a înregistrat, poate ca unul din capitolele ei cele mai umplu reprezentate, o specie puțin obișnuită pînă acum în literatura noastră, numită de critică, cu un termen nepotrivit: roman-cronică. Nu-i vorba de romanul istoric propriu-zis, nu e vorba nici de o cronică artistică a vieții sociale. In aceste cărți, elementul istoric romanțat devine preponderent, căpătînd, în majoritatea cazurilor, doar un lustru și o aparență literară. Nu știm dacă specia respectivă se va impune și va fi viabilă. E greu însă de presupus că pseudoliteratura, oricît de interesante ar fi subiectele tratate, să se poată integra în categoria artei. Din păcate, se face încă un rabat literar serios acestor lucrări pe motive strict utilitariste, cum ar fi de pildă: cunoașterea unor momente și perioade istorice neintrate în sfera de atenție a scriitorilor pînă acum, necesitatea literaturii eroice și educative, greutățile pionieratului în anumite domenii slab reprezentate etc.

Dacă am discuta noua carte a lui Dumitru Almaș numai din aceste puncte de vedere, desigur că meritele ei s-ar dovedi numeroase: apropierea de o perioadă pînă acum prea puțin exploatată artistic (începutul sec. XIX), revalorificarea literară a figurii haiducului Bujor, o nouă contribuție la literatura noastră de aventuri, etc., etc. Nu ne putem însă limita la evidențierea acestor merite, cel puțin din două motive. Mai întîi: defectele cărții vădesc unele pericole generale ce pîndesc literatura de acest gen; al doilea „Alei, codrule fîrtate" reprezintă o experiență în creația unui scriitor care ne-a dat pînă acum și lucrări realizate. Ne gîndim la „Nicolae Milescu Spătarul", evocare pitorească și interesantă, în ciuda citorva lungimi și a prea puținei prelucrări artistice a unor episoade și la „Miron Costin", o carte mai veche a sa, care se citește și astăzi cu interes.

In „Alei, codrule fîrtate" Almaș a încercat să construiască un adevărat roman-frescă, vrînd să descrie artistic întreaga configurație socială, politică și morală a acelui început de veac. Dar pentru a da cărții o unitate și a strînge laolaltă numeroasele ei ramificații, a căutat să lege totul de figura haiducului Bujor. Autorul a răsturnat și a mărit considerabil perspectiva din care pînă acum era cunoscut și înțeles haiducul Bujor. A intenționat să creeze un Bujor nu numai conducător de haiduci, ci și om politic, tactician, strateg și diplomat. L-a văzut ca pe o personalitate de proporții naționale, pe care numai moartea prematură a putut să-l oprească de la înfăptuirea unor planuri de mare anvergură. Almaș a încercat să construiască portretul lui Bujor pe două mari planuri. Mai întîi l-a văzut prin perspectiva folclorică, înzestrat cu acea aureolă legendară cu care poporul l-a încununat încă din timpul vieții sale pe haiduc, apoi dintr-o perspectivă, să spunem modernă, menită să-i dea o existență pămîntească prin acțiunile sale politice și diplomatice. Nu avem de obiectat împotriva unei asemenea încercări și nici nu intră în intenția noastră o discuție mai largă asupra ei, deși ni se pare că dimensiunile portretului sînt exagerate. Important este altceva: faptul că un material documentar foarte bogat, adus în paginile cărții, nu a suferit prelucrarea artistică necesară unei cărți care se subintitulează, cu voia autorului, roman. Ar fi absurd să pledăm aici pentru puritatea genurilor și să susținem incompatibilitatea elementului documentar, în sensul strict al cuvîntului, cu literatura. Mari creații ale epicii ne-au arătat că aceste elemente, încorporate operei de artă, nu supără și nu știrbesc valoarea ei. Răul începe din momentul în care documentarul, istoricul nu este comunicat nici ca atare, și nici nu se convertește total în literatură, ci în marea majoritate a paginilor este numai parafrazat artistic. Dumitru Almaș a introdus în cartea sa numeroase personaje, o mulțime de fapte, pe care însă chiar din primele zeci de pagini nu le-a mai putut stăpîni și urmări în dezvoltarea logică, așa cum intenționase la început. A complicat extrem de mult faptele și tot timpul ai impresia că a fost condus în primul rînd de dorința de a spune totul, de a face o descriere cît mai exactă a stărilor sociale și politice din Moldova. A fost foarte minuțios și cartea sa constituie o prezentare atentă a tuturor curentelor din sînul boierimii moldovene, a luptelor din divan, a moravurilor protipendadei românești, a stării țăranilor, a intrigilor diplomatice, naționale și internaționale etc., etc. Ce a ieșit din toată această aglomerare? — o carte stufoasă, neunitară, greu de citit. Legătura între episoade nu este organică și nu rezultă din necesitatea imperioasă a desfășurării faptelor, ci constă doar în prezența fizică a unor personaje lipsite de viață. „Alei, codrule fîrtate" suferă din pricina introducerii abuzive și repetate a elementului faptic în sine, fără nici o finalitate artistică. Ce semnificație au numeroasele pagini în legătură cu francezul Bois-Crécy sau cu frumoasa soție a boierului Canta? Ce semnificație are, de exemplu, toată povestea lui Luminărică și altele, care pot fi eliminate din carte fără nici un regret? Chiar dacă autorul a încercat să lege aceste personaje și episoade de firul principal al acțiunii, nu reușește însă să ne convingă de necesitatea artistică a prezenței lor în paginile cărții. Cele mai antrenante sînt paginile despre haiduci, atunci cînd ele nu repetă la nesfîrșit aceleași situații. Sînt cîteva episoade dinamice, presărate de-a lungul întregii cărți, ca un fel de tonic pentru ritmul greoi al acțiunii care bate pasul pe loc, se poticnește și la un moment dat nu mai spune nimic. Totul se prăbușește în platitudine, în expunere seacă, lipsită de nerv și forță artistică. In afara unor creionări mai reușite, mai colorate, cum ar fi boierul Canta și într-o foarte mică măsură haiducul Bujor, cartea cuprinde un coelrșitor număr de apariții fără coloare individuală. Componenții cetei haiducești nu se deosebesc între ei decît prin nume și trăsături de ordin exterior pe care țin să și le facă mereu evidente, chiar atunci cînd ele trebuiesc ascunse. Cînd autorul nu reușește să sugereze caracterul eroului, intervine și, în cîteva cuvinte îi rezumă, enuntiativ, fizionomia morală. Povestea de dragoste a lui Bujor și alte complicații erotice, lipite mai multor personaje în scopul „umanizării" lor, nu sînt de natură, ele singure, să contureze eroi veridici.

Dar se naște o întrebare serioasă, valabilă nu numai pentru cartea lui Almaș, ci și pentru alte lucrări similare: dacă un roman modern de aventuri mai poate să se bazeze în exclusivitate și să uzeze pînă la refuz de modele depășite în evoluția artei literare? Ne gîndim la abundența elementului romanesc și romanțios, frecvența scenelor de aventură „palpitantă", specifică unor etape depășite de epica modernă și care jenează chiar pe cititorii tineri. E adevărat, într-o lucrare literară despre haiduci nu pot lipsi asemenea fapte. Dar ea se poate reduce numai la ele? Este îndoielnic faptul că un roman istoric actual să mai poată rezista numai printr-o suită de peripeții, completate cu descrierea lîncedă a situației social-politice-economice, fără tipuri valabile și fără o formulă care să înlăture anacronicul și desuetul.

Insemnările de față n-au rostul să epuizeze tot ce se poate spune în bine sau în rău despre volumul lui Almaș. In dezvoltarea sa scriitoricească, „Alei, codrule fîrtate" reprezintă un accident nefericit și întîmplător. Așteptăm de la autorul lui „Nicolae Milescu Spătarul" lucrări pe măsura realelor sale însușiri artistice.

Valeriu Rîpeanu

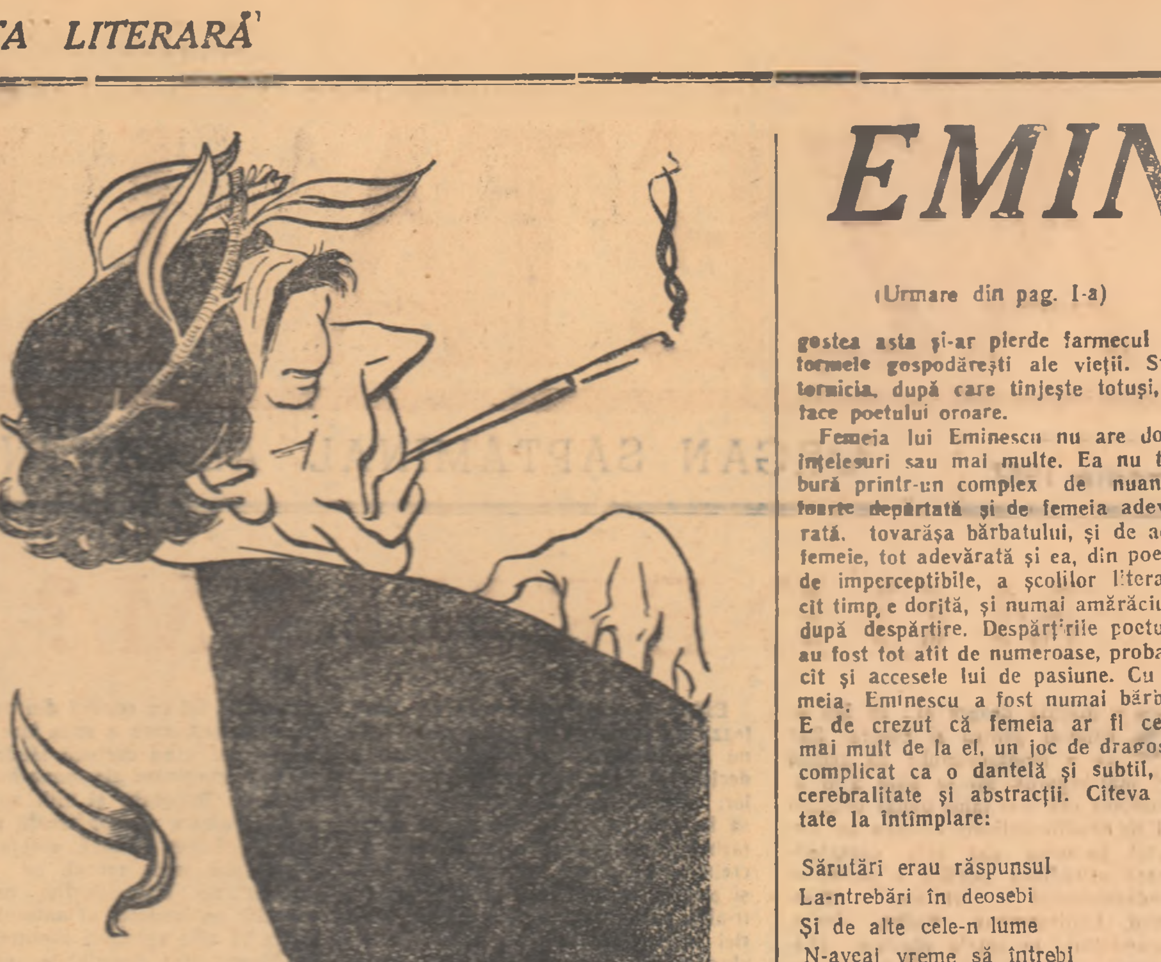
AUTOMULȚUMIRE

Desen de CIK DAMADIAN

EMINESCU

(Urmare din pag. I-a)

gostea asta și-ar pierde farmecul în formele gospodărești ale vieții. Statornicia, după care tînjește totuși, îi face poetului oroare.

Femeia lui Eminescu nu are două înțelesuri sau mai multe. Ea nu tulbură printr-un complex de nuanțe; foarte depărtată și de femeia adevărată, tovarășa bărbatului, și de acea femeie, tot adevărată și ea, din poezia de imperceptibile, a școlilor literare, cît timp e dorită, și numai amărăciune după despărțire. Despărțirile poetului au fost tot atît de numeroase, probabil cît și accesele lui de pasiune. Cu femeia, Eminescu a fost numai bărbat. E de crezut că femeia ar fi cerut mai mult de la el, un joc de dragoste, complicat ca o dantelă și subtil, nu cerebralitate și abstracții. Cîteva citate la întîmplare:

Sărutări erau răspunsul
La-ntrebări în deosebi
Și de alte cele-n lume
N-aveai vreme să întrebi

Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braț încet s-o culci
Lăsînd pradă gurii mele
Ale tale buze dulci.

De mi-ai da o sărutare
Nime-n lume n-o să știe,
Căci va fi sub pălărie
Ș-apoi cine treabă are?

Părul tău ți se desprinde
Și frumos ți se mai șede.
Nu zi ba de te-oi cuprinde
Nime-n lume nu ne vede.

Și mă mir eu cum de vremea
Să mai treacă se îndură.
Căci eu stau șoptind cu draga,
Mînă-n mînă, gură-n gură...

Nici nu se poate dragoste mai directă și mai elementară. Fiind numai bărbat și nimic mai mult, nici mai puțin, și, după o vorbă latinească, trist, poetul a fost și mereu dezamăgit... Femeia păpușe, femeia harem, nu mai e pe gustul epocii noastre, cînd ea participă și la război ca Ioana d'Arc. Poezia nouă așa zisă, și este, fără nici o îndoială, o poezie nouă, e mai imprecisă, fiind și mai proaspătă și mai adevărată și mai naivă. Poezia nouă nu începe cum spun manualele, acum 50 de ani. Ea începe de acum vreo două mii... Poezia a descoperit în femeie și un ideal religios...

Din poezia de dragoste a lui Eminescu, se alege totuși o bucată care o depășește, orientată de o sensibilitate de distanță și de regret. E scurtă: „Din valurile vremii":

Din valurile vremii, iubita mea, răsai
Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai.
Și fața străvezie, ca fața albei ceri,
Slăbită e de umbra duioaselor dureri
Cu zîmbetul tău dulce, tu mîngîi ochii mei,
Femeie între stele, și stea între femei,
Și întorcîndu-mi fața spre umărul tău sting
In ochii fericirii mă uit pierdut și plîng.
Cum oare din noianul de neguri să te rump
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump?
Și fața mea în lacrimi pe fața ta s-o plec,
Cu sărutări aprinse suflarea să ți-o-nec
Și mîna friguroasă s-o încălzesc la sîn
Aproape, mai aproape, pe inimă s-o țin.
Dar vai, un chip aevea nu ești astfel de treci
Și umbra ta se pierde în negurile reci.
De mă găsesc iar singur, cu brațele în jos,
In tristă amintire a visului frumos,
Zadarnic după umbra ta dulce le întind
Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

Decepția îi dă lui Eminescu înălțimea care-i lipsește din dragoste și lumina tîrzie și dureroasă, rămasă ca o chiciură pe plopii lui, după ce dragostea s-a stins, compensează deficiența. De fapt, poezia caracteristică și mare a lui Eminescu, se ridică din mîhnire. Speranță, credință, mîngîiere, nimic nu se găsește la Eminescu. Locul de încolțire, e desamăgirea.

Accentele sînt profunde. Desamăgirea a dat limbii romînești o capodoperă de amărăciune glacială, care se chiamă Luceafărul.

A fost odată ca-n povești
A fost ca niciodată
Din rude mari împărătești
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mîndră-n toate cele,
Cum e fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicilor bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lîngă fereastră, unde-n colț
Luceafărul așteaptă.

Privea în zare, cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Il vede azi, îl vede mîni,
Astfel dorința-i gata;
El iar privind de săptămîni
Ii cade dragă fata...

Tudor Arghezi

BREVIAR

IULIA SOARE: „Stendhal"

Dacă Henry Beyle nu ar fi creat cele două capodopere ale sale: „Chartreuse de Parme" și „Rouge et noir", fără îndoială că miile de pagini de manuscris rămase de pe urma lui, cuprinzînd o vastă și variată gamă de observații asupra oamenilor și societății dintr-o epocă atît de frămîntată a Europei, ar fi tentat pe un romancier dotat cu spirit iscoditor și sinteză reconstitutivă să scrie romanul acestui mare pasionat al vieții. Intr-adevăr, fie că este vorba de notațiile de călătorie, de exegezele sale muzicologice, sau de însemnările subtilului psiholog „al crudului adevăr", care a supus și propriile-i sentimente și pasiuni unei reci și meticuloase analize, intuim pe același om profund legat de atmosfera generală a epocii sale, dar tot atît de neaderent la vreuna din formele sociale pe care le-a cunoscut în timpul vieții sale. „Religia energiei și a voinței" pe care o propagă opera lui Beyle reprezintă de fapt filozofia vieții unui om de mare talent care a avut rezerve la 1789, dar pe care nu l-au satisfăcut anii de dominație ai lui Bonaparte, nici republica și cu atît mai puțin reîntoarcerea domniei Bourbonilor.

Oferind o sursă inepuizabilă pentru speculații și sinteze literare personale, viața și opera lui Stendhal a tentat pana multor oameni de cultură, începînd cu critici literari de notorietate, cum a fost Paul Hazard, și mergînd pînă la biografi de profesie, ca Ștefan Zweig.

Recent, Iulia Soare, autoarea romanului de promițător debut „Familia Calaff", ne-a dat în colecția „Oameni de seamă" un Stendhal atrăgător. Fără a încerca o nouă interpretare a vieții și operei autorului „Mînăstirii din Parma", Iulia Soare a delimitat cu simț de orientare sigur etapele principale ale evoluției scriitorului. Intenția Iuliei Soare a fost să explice personalitatea omului și substratul operei prin coordonatele sociale care au definit epoca. Pe linia realizării acestei intenții, a evocat interesant mediul provincial francez din preajma revoluției, l-a urmărit pe autorul-erou în peregrinările lui din anii dominației bonapartiste și a refăcut în etape inegale drumul sinuos al lui Henry Beyle, de la atitudinea iconoclastului din ajunul revoluției și pînă la burgheza împăcare cu sine a consulului Franței în Italia.

Pasionată de epocă și scriitor, Iulia Soare nu a reușit să-și dozeze în mod egal entuziasmul față de materialul ce-i stătea la indemînă, așa încît, din cele 126 pagini ale cărții, Stendhal abia dacă există în 30—40, restul fiind un destul de fidel tablou de epocă, ale cărui amănunte fiind prea minuțios urmărite au făcut ca portretul viu — adică tocmai obiectivul urmărit — să apară estompat. Dărnicia cu care autoarea a risipit amănuntele de importanță, fără îndoială, majoră, în pictarea epocii s-a transformat în parcimonie cînd a fost vorba de portretul scriitorului. Faptul este vizibil în ultimele 20 de pagini ale cărții, poate cele mai consistente pentru înțelegerea operei lui Stendhal, însă prea puține pentru o carte care se vrea în primul rînd o evocare prin operă a vieții unui autor.

L. Voita

VICTOR KERNBACH: „Rime"

Reunind versuri apărute în ultimii ani, volumul de „Rime" al lui Victor Kernbach descoperă aspecte semnificative ale personalității poetului. „Rimele" sale răsfrîng o diversitate de preocupări caracteristice vremurilor pe care le trăim; glasul poetului e matur și limpede.

Numeroase poezii se remarcă prin intensitatea emoției, într-un ansamblu de metafore de o forță autentică. In înfruntarea aspră dintre om și natură („Secetă"), cînd „se prăbușesc din cer felii de soare" și peste tot se instăpînește greoaie, posacă „pîcla de praf uscat asemeni unei lave", în prim plan se proiectează figura înaintată a contemporanului nostru: „Cu stînca cizmei calcă ei eresuri / Lung orizontul arșiței scrutîndu-l / Se uită-n zare: crește acum pădurea / De mîinile lui slobode sădită. / Nu... Nu va aștepta el de aiurea / Să fie ruga holdei împlinită". Inventivitatea omului, inepuizabilele sale resurse de creație a frumosului își găsesc o plastică oglindire în imaginea textilistei-artiste care solicită culorile și farmecele naturii: „Vreau firii taina toată să-i răpesc / Să știu, ca ea, să-mpodobesc veșmîntul..." Inflăcărarea femeii care caută „culori ca focul", „care ard", „ori luminează pare ca zăpada", năzuind să cuprindă „paleta curcubeului" și „să adă" „și crinul alb și frunza de trifoi", sugerează elanul care-i însuflețește pe oamenii zilelor noastre. Modalitatea lui Victor Kernbach de a exprima asemenea stări de spirit este diferită, asociind adesea forța vulcanică a unor fenomene de mare amploare ale naturii cu fragilitatea plină de poezie a celor mai gingașe ființe. Dacă statuia omului care a învins spațiile interplanetare („Monument") are, drept piedestal, uraganul, sau dacă voința maselor eliberate declanșează „o furtună fără leac", alteori fiorul tinereții în pragul unui măreț șir de înfăptuiri este surprins în ochii unei fete care „au sclipit ca două dimineți".

Trebuie spus însă că deseori aglomerarea elementelor masive ale naturii sau ale obiectelor înconjurătoare alterează emoția poetică. Volumul cuprinde și numeroase versuri în care ritmul și rima nu reușesc să estompeze caracterul prozaic al expunerii diferitelor teme și probleme actuale. De asemenea, cititorul remarcă adesea, în unele poezii, imagini și construcții care par să nu-și fi găsit încă expresia definitivă.

De bun augur pentru viitoarea activitate a poetului ni se par meditațiile sale asupra conduitei spirituale și etice a artistului. Criteriul suprem al judecății pe care o va formula posteritatea se vădește a fi, în „Ceas de veghe", măsura, capacitatea oglindirii faptelor remarcabile ale vieții în care trăiește poetul: „Vorbele se-așează, grea de tot, în șiruri / Socoteală vremii vol avea de dat / Dacă ale sale zări și viziuni / Un glas bun și tare-n mine-au fecundat".

Poemele lui Victor Kernbach aduc vibrații caracteristice epocii noastre, într-o lume de imagini care mărturisesc înflăcărarea sinceră a eroului liric.

Miron Dragu

Cronica literară

REMUS LUCA: „Liniștea iernii"

Narația lui Remus Luca se referă la întîmplări petrecute în cîteva zile. Dintr-o noapte de sîmbătă spre duminică pînă în zorii zilei de vineri a săptămînii următoare. Limitată, deci, atît de mult în timp, acțiunea nu e nici dintre cele mai inedite. Redusă la schemă, ea ar înfățișa un moment de extremă încordare în viața gospodăriei colective „Octombrie roșu" din Ponoare: cercetarea întreprinsă asupra lipsurilor și greutăților ce împiedică dezvoltarea gospodăriei scoate la iveală mîna dușmanului de clasă strecurat în rîndurile colectiviștilor și în posturi de conducere. Demascarea dușmanilor nu e lesnicioasă, oamenii se hotărăsc greu la excluderea unora, zvonurile alarmante năpădesc satul, chiaburii dau foc saivanului apoi sar cu cuțitele pe secretarul organizației de partid, în fine toată lumea e elucidată, toți dușmanii sînt descoperiți, alungați și pedepsiți iar gospodăria, consolidată prin epurare, își continuă munca. Un epilog proiectează reflecția întîmplărilor pe pînza perspectivei de peste șase luni.

Nu o dată simpla relatare a unui subiect-șablon ajunge pentru condamnarea unei cărți noi. Iarăși un roman cu ședințe nenumărate, cu demascări complicate, cu incendii și omoruri puse la cale de chiaburi! Cu emoții legate de perfidia dușmanilor și credulitatea oamenilor cinstiți, apoi dezlegate prin happy-end-ul ghicit de la început!...

Dar cartea lui Remus Luca, departe de a fi o carte de duzină, e, dimpotrivă, o carte care te pune pe gînduri, o carte bună. Departe de a fi compromisă de banalitatea acțiunii sale epice, ne pune în gardă față de criteriul de apreciere a unei opere după ineditul subiectului său.

O literatură nu se hrănește numai din infinita diversificare a subiectelor. Abordarea, la o profunzime nouă, dintr-un unghi neașteptat sau într-un spirit deosebit, a unui subiect bătătorit, este marea sursă a beletristicii. Vechea imitație a anticilor, prin exclusivismul său, limitase adeseori posibilitățile creatoare, dar dăduse capodopere care erau, din principiu, variații pe același subiect. Și astăzi o literatură ca aceea a lui Anouilh afirmă capacitatea originalității unei opere care reia subiecte cu vîrste de două ori matusalemice. Fără să mai vorbim de „subiectele eterne" care circulă, reluate, să zicem de la Daphnis și Chloe pînă la Romeo și Julietta și pînă la variațiile lor contemporane...

O literatură care-și pune ca sarcină reflectarea aspectelor esențiale ale unei epoci are, în mod obiectiv, o sumă dată de subiecte. Viața noastră în transformare revoluționară cuprinde o infinitate de cazuri particulare dar acestea se axează pe un număr relativ restrîns de evenimente caracteristice epocii. Alcătuirea gospodăriilor colective, lupta pentru consolidarea lor, oferă, ca desfășurare epică, o înlănțuire de fapte în esență aceleași, pentru mai toate cazurile. Fierberea sărăcimii satelor, drama hotărîrii mijlocașilor, reacția celor ce-și pierd puterea asupra maselor, etc. — sînt fapte de viață reale, reprezentative, necesare, și e absurd să le ignorăm sau să le întoarcem în fel și chip numai pentru a fugi de banalitate.

Problema este alta. Să combatem construirea unor acțiuni epice prefabricate, în care viața e clasificată anticipat, în care individualitățile și împrejurările particulare se pierd, ca și umanitatea cu trăsăturile ei generale și permanente. Nu subiectul, fie oricît de frecvent reluat, exasperează răbdarea cititorului, ci tratarea lui preconcepută și suficientă, lipsită de senzația vieții autentice.

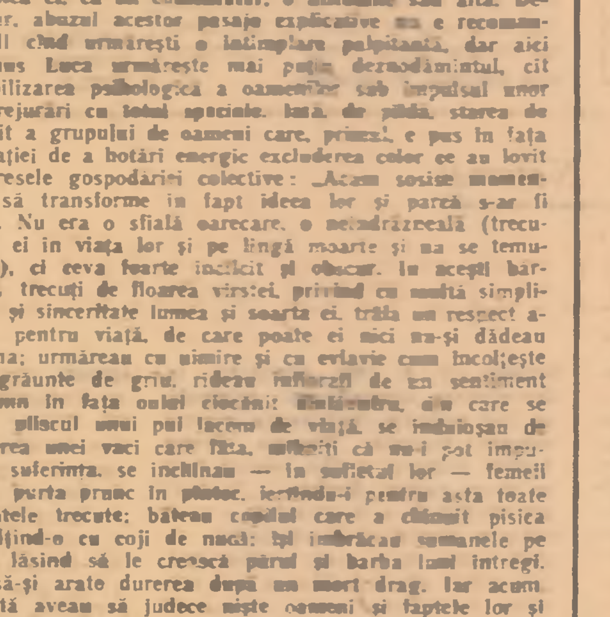

Nu se poate spune că Remus Luca se arată în Liniștea iernii imun față de virusul schematismului. Mai ales spre sfîrșitul cărții, parcă treptat învins, a deschis larg porțile clișeelor și a lipit, cum se cuvine, scenele neapărat trebuitoare după tipar ale focului și atentatului, dichisite cu toate detaliile de rigoare. Dar Remus Luca pe care Petru Dumitriu, prefațîndu-l acum cîțiva ani, l-a caracterizat evocînd numele lui Breughel cel bătrîn, este un prozator talentat și un profund cunoscător al vieții satului. Cartea lui respiră autenticitate și aceasta este esențialul. E o carte cu un sat adevărat, cu țărani adevărați, cu drame, conflicte și deznodăminte adevărate. Revoluția socialistă trăiește realmente în paginile cărții, măsurată nu după dimensiunile sublimului și în profunzimea prefacerilor lente cu efecte colosale care angajează simțirea, inima și atitudinea omului simplu.

Nu știu dacă fiecare personaj al lui Remus Luca e egal conturat în individualitatea sa. Nu-mi pot da seama pentru că la Remus Luca, mai puternice decît individualitățile sînt cuplurile. Oamenii lui se aseamănă uneori între ei și prin portretele lor poate nu i-ai memora. Dar îi memorezi prin viața lor familială. Fiecare cămin conjugal din satul lui Remus Luca are o personalitate, determinată nu numai prin istoricul său ci și prin raporturile prezente, unice. Frămîntarea satului se revarsă nestăvilit în ședințe, pe uliță și la „secția beutură" a cooperativei, dar în adîncimea ei o înțelegi prin ecoul asupra vieții intime a familiilor. Căsniciile își au povestea lor. Fostul cioban Iancu Hurduc trăiește alături de femeia pe care o iubise cu aprindere în tinerețile sale și care i-a fost de atunci omul cel mai apropiat. Toader Pop, noul secretar de partid, are o rană veche în inimă, pentru marea dragoste a tinereții sale, dar își iubește și-și stimează femeia pe care o are de peste douăzeci de ani și care i-a alinat suferințele și dorul. Irina Ispas, președinta colectivei, are și ea drama ei asemănătoare celei a lui Pop, și trăiește cuminte și credincioasă alături de soțul care i-a fost hărăzit dar care îi este totuși străin. Pentru cuplul Hurduc, evenimentele satului nu aduc vreo schimbare: soții comentează ca de obicei cele întîmplate, cu liniștea oamenilor care au oarecum aceleași păreri. In casa lui Toader Pop, evenimentele răscolesc dureri vechi în bărbat și în femeie, dar pentru prima dată omul își simte nevasta pe deplin alături, dîndu-și unul altuia calmul dorit. In căminul ciudat al Irinei Ispas, unde relațiile sociale tradiționale dintre bărbat și femeie sînt răsturnate, nevasta descoperă pentru întîia dată sufletul bun și gîndirea soțului ei modest, trăind în umbra personalității ei. Problemele capitale ale colectivității stîrnesc patimi, dezvăluie prejudecăți de neurnit, desfac pe moment prietenii, dar apropie infinit pe cei ce fără să se știe uneori unii pe alții, sînt realmente alături. Remus Luca este un bun observator al vieții de familie, în complexele ei diferențieri, și în același timp unul din rarii noștri scriitori care se opresc îndelung și cu receptivitate asupra sufletului femeii de la țară. „Ana Nucului" rămîne o schiță de început, promițătoare. Soția lui Toader Pop, îndeosebi, dar și Irina Ispas și Floarea Obrejă sînt chipuri feminine realizate.

N-am putea spune în ce măsură Remus Luca știe să-și reliefeze personajele în însăși acțiunea unui roman. In Liniștea iernii, personajele sale nu apar în plenitudinea lor și nu pot apărea astfel prin însăși mișcarea lor în cele cîteva zile ale acțiunii. Remus Luca a recurs aici la procedeul retrospectivelor, uneori intercalate sub forma consacrată a rememorării întregii vieți de către însuși personajul... Formula nu e prea fericită, desfășurarea epică lîncezește, dar e evident talentul evocării la Remus Luca. E vorba de o evocare sintetică, selectînd într-o imagine a trecutului sau a drumului străbătut elementele caracterizante psihologic și epic. La fel sînt intercalările directe ale autorului pentru a explica el, ca un comentator, o atitudine sau alta. Desigur, abuzul acestor pasaje explicative nu e recomandabil cînd urmărești o întîmplare palpitantă, dar aici Remus Luca urmărește mai puțin deznodămîntul, cît mobilizarea psihologică a oamenilor sub impulsul unor împrejurări cu totul speciale. Iată, de pildă, starea de spirit a grupului de oameni care, primul, e pus în fața situației de a hotărî energic excluderea celor ce au lovit interesele gospodăriei colective: „Acum sosise momentul să transforme în fapt ideea lor și parcă s-ar fi sfiit. Nu era o sfială oarecare, o neîndrăzneală (trecusera ei în viața lor și pe lîngă moarte și nu se temuseră), ci ceva foarte încîlcit și obscur. In acești bărbați, trecuți de floarea vîrstei, privind cu multă simplitate și sinceritate lumea și soarta ei, trăia un respect adînc pentru viață, de care poate ei nici nu-și dădeau seama; urmăreau cu uimire și cu evlavie cum încolțește un grăunte de grîu, rideau înfiorați de un sentiment solemn în fața oului clocinit dinlăuntru, din care se ivea pliscul unui pui încerc de viață, se înduioșau de durerea unei vaci care făta, mîhniți că nu-i pot împuțina suferința, se înclinau — în sufletul lor — femeii care purta prunc în pîntec, iertîndu-i pentru asta toate păcatele trecute; băteau copilul care a chinuit pisica încălțînd-o cu coji de nucă; își îmbrăcau sumanele pe dos, lăsînd să le crească părul și barba luni întregi, ca să-și arate durerea după un mort drag. Iar acum îndată aveau să judece niște oameni și faptele lor și să hotărască, sînt dușmani ori nu sînt dușmani; nici unul nu și-ar fi luat răspunderea să greșească, acum cînd fiecare cuvînt al lor era putere. Și nu puteau să nu se sfiască, nu puteau să nu stea pe gînduri...".

Fără inovații și îndrăzneli stilistice, Remus Luca este un corect stilist de școală veche ardelenească, continuată de la Slavici încoace. In dialoguri nu excelează, de aceea, se pare, el însuși oferă mai degrabă o relatare a convorbirilor sau a atitudinilor celor ce conversează, la modul evocării citate mai sus. Scenele de masă, în care individualitatea se afirmă sugestiv printr-un gest sau printr-o vorbă aruncată, îi convin mai bine ca și acelea ale întîlnirilor dintre doi oameni care, de obicei „grăiesc rar, înțelegîndu-se parcă numai cu jumătăți de cuvînt" (deci: prieteni vechi sau soți...). Aici ne referim și la admirabilele scene în care se adună soborul numeroasei familii a Moldovenilor. Cînd careva vorbește mult, de unul singur, efectul nu e cel dorit de autor și cuvîntarea lui Pop Toader nu face cititorului impresia pe care autorul o pune pe seama adunării generale a colectivei.

Savin Bratu

VIAȚA UNIUNII SCRIITORILOR

Vineri, 1 martie a.c., a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" deschiderea festivă a cenaclului de traduceri. După ce conf. univ. Al. Balaci a rostit un cuvînt introductiv, acad. Tudor Arghezi și Al. A. Philippide, membru corespondent al Academiei R.P.R., au citit traduceri din Krîlov, La Fontaine și Baudelaire.

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" a avut loc marți 5 martie 1957, orele 18, o seară literară dedicată poetului maghiar Arany János cu ocazia împlinirii a 140 ani de la naștere. A vorbit scriitorul Radu Boureanu. Poeții E. Giurgiuca, H. Grămescu, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu și Victor Tulbure au citit din opera poetului. Serata s-a încheiat cu un program muzical.

Secția de poezie invită pe scriitori la cenaclul de vineri 8 martie, ora 18, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu".

Citesc poeții Marcel Breslașu, Dimos Rendis și Aurora Cornu.

CURIER literar

AU APĂRUT:

In Editura de stat pentru literatură și artă:

- „Regele Palaelibus", volumul III din ciclul „Paravanul de aur" de I. Ludo.
- „Despre literatură" de Victor Hugo, traducere, prezentare și note de Valentin Lipatti. Traducerea versurilor: Romulus Vulpescu.
- „Despre literatură și artă" de Goethe, texte alese și studiu introductiv de Paul Langfelder, în romînește de Iosif C. Mătăsaru.
- Excelența sa Eugène Rougon, de Zola, în romînește de Emil Serghie, cu un cuvînt înainte de Theodosia Ioachimescu.
- „Casa cu păpuși" (Nora) piesă în trei acte de H. Ibsen, în romînește de Adrian Maniu, cu o prefață de Vera Călin.
- „O lume de hîrtie", nuvele de Luigi Pirandello, în romînește de Florin Chirițescu, cu o prefață de Nina Façon.
- „Studii literare" de G. Ibrăileanu, ediție îngrijită și prefață de Savin Bratu.
- „Sensul vieții în folclorul romînesc" studiu de C. I. Gulian.
- „Eu, meșterul Manole" poem dramatic de Darie Magheru
- „1907", poem de Theodor Balș
- „Capriciile Iulianei" de N. Vălmaru.
- „Satire populare" — strigături, cîntece satirice, snoave și anecdote.
- „Basme, povestiri și snoave", culegere din literatura noastră clasică.
- „Batalionul II", scenariu literar de Aurel Mihale.

In Editura Tineretului:

- „Ploaia neagră" povestiri de Octav Măgureanu.

VOM CITI IN CURIND:

- „Răscoala" roman de Liviu Rebreanu.
- „Calea Văcărești" roman de I. Peltz.
- „1907", antologie de documente literare, cu un cuvînt înainte de Cezar Petrescu.
- „Teatru" de George Mihail Zamfirescu.
- „Dragoste și ură", versuri de Alexandru Andrițoiu.
- „Galeria palavragiilor" schițe de Teodor Mazilu.
- „Contele de Monte Cristo", vol. I-III de Al. Dumas.
- „Viața lui Beethoven" de Romain Rolland.
- „Don Quijote" de Cervantes.
- „La marginea cîmpiei" versuri de Rusalin Mureșanu.
- „Legenda cerbului", poem de Tudor George.

SUB TIPAR:

- „Patul lui Procust" de Camil Petrescu.
- „Versuri" de Camil Baltazar.
- „Groapa", roman de Eugen Barbu.
- „Pămînt și oameni", roman de Mihail Șerban.
- „Schițe și articole" de A. Bacalbașa.
- „Scrieri alese" de Gh. Asachi.
- „Teatru" vol. II de Camil Petrescu.
- „Trandafirii roșii" de Zaharia Bîrsan.
- „Opere" vol I. de Grigore Alexandrescu.

Din cauza unei erori tehnice în numărul 8 din 21 februarie a.c. desenele „Țărani participanți la răscoala din 1907" au apărut nesemnate. Ele aparțin pictoriței Alma Redlingher.

SELIFAN și BALABANCIUC

AMINTIRI

O ceață groasă, cenușie, de nepătruns, mocnea ziua și noaptea deasupra orașului nostru; se întindea departe, deasupra Dunării și peste întreaga deltă.

Sfîrșitul lui februarie 1907. În fiecare zi, aproape, sumedenii de bărbați, copii, veneau la malul Dunării, priveau lung sloiurile care într-un ritm monoton, trecîndu-se unele de altele, călătoreau spre mare; „Oare cînd va veni primul vapor?" se întrebau cei din port întorcîndu-se acasă.

Se știa de toți că acolo, sus, aproape de brațul Chiliei, Dunărea formează un cot, și dacă s-ar face un zăpor, apoi greu va fi dislocat.

Iată că, pe la începutul lui martie, Dunărea începu a se curăța de ghețuri...

Lumea răsufla ușurată. Bucuria se citea pe toate fețele. Ducîndu-mă spre port într-una din zile, împreună cu cîțiva prieteni, văzurăm, în locul vaporului mult așteptat, cîteva patrule din regimentul local, împrăștiind lumea și nelăsînd să circule mai mulți decît doi împreună.

[illegible], berăriile, circiumele [illegible]. Unele chiar cu obloane trase...

Ce să fie? ne întrebarăm mirați.

O veste groaznică pătrunse repede în tot orașul, chiar în aceeași zi: „Dincolo, în Romînia, țăranii s-au răsculat. Cer pămînt și ucid pe boieri dînd foc conacelor. Izolați cum eram de restul lumii, fără altă putință de a călători spre Galați, decît cu o căruță de poștă, trasă de patru mîrțoage, sigur că nu ne prea venea la îndemînă. Ceea ce tulbură și mai mult spiritele slabe fu vestea împrăștiată de unii dintre noi și spusă apoi, în auzul tuturora, „că lipovenii s-au răsculat și vin asupra orașului!"

Cînd zvonul, răspîndit de-un prieten, că ministerul a luat comanda bătrînului colonel comandant al regimentului, cum că n-are încredere în ostașii de sub comanda lui, se adeveri, fierberea deveni și mai îngrozitoare...

Fiecare se gîndea la el și la ai lui... Dar cum să scape? În față Dunărea, mare și tulbure, fără un șlep, fără un remorcher pe dînsa!

În spate, delta, nesfîrșită, învăluită în ceață și neînțeleasă, cu satele ei pline de lipoveni, turci, găgăuți.

Serile, aproape nimeni nu mai circula pe străzile strîmte, întortochiate, cufundate în întuneric...

Tulcea, orașul zglobiu și vesel din timpul verii, devenise un mormînt.

Mulți acum își blestemău ceasul cînd au venit în orașul acesta, unde șase luni pe an erai izolat de restul lumii!

Încordarea ațîțată de unii cu imaginația bogată, aducea la disperare. Unii interveneau la prefect ca să ceară guvernului trimiterea unui remorcher cu cîteva șlepuri, ca să salveze femeile, copiii... Autoritățile, însă, își pierduseră capul și telefonul zbîrnîia zi și noapte spre satele lipovenești, mai ales:

— Alo, Jurilovca... Aloo...!!

— Alooo... Dunavăț... Sarichioi...!!

Și iată că într-una din zile, pe cînd dincolo, în țara mumă, sîngele curgea valuri și miile de țărani, în spasmele morții mușcau țărîna brazdei, aici, la punctul Cetal, mai sus de Tulcea, apăru un vapor al marinei militare, cu un coș înalt, trăgînd după el două șlepuri pîntecoase.

Două torpiloare, vopsite în negru, ca niște umbre ale morții, ur[illegible] convoiul.

Cei mai nerăbdători de a [illegible] se înviorară. Privirea [illegible]

Disperarea în mare [illegible] însă că vaporul acela [illegible] două șlepuri nu veniseră [illegible] ale și copiii slujbașilor [illegible] ca să îmbarce soldații [illegible] de infanterie local, [illegible] de [illegible] și cari nu [illegible] supunere.

Toată noaptea [illegible] arcat, pază, întreg regimentul [illegible] cele iar în zorii zilei, [illegible]i... două torpiloare, [illegible]ro.

Nimeni nu putuse [illegible]lta, monotone, triste.

Și zilele treceau [illegible] între noi

Peste sufletele [illegible].. mai ales se așternu o [illegible]a lichidase cînd se auzi că [illegible] dezmoșteniți în sînge revolta [illegible] și nedreptății [illegible]rp se împli-

Porunca bătr[illegible]ni.

— Întîi rep[illegible] și-apoi vom aviza...

Unsprezece [illegible] robi dormeau în gropile com[illegible] peste mormintele lor începu a crește flori proaspete și uita[illegible]

AL. JIQUIDE „1907"

Omul nostru începu a-și lua de la o viața lui obișnuită.

Și ani, umplură golul vremii...

Și iată că într-o zi, ca din senin, cerul Europei se întunecă. Din munții Bosniei, de la Sarajevo, veni o [illegible] care zgudui sufletele... Odraslele părătești căzură sub gloanțele unui tînăr sîrb, ca o revoltă împotriva asupritorilor.

Începu războiul...

Din ziua aceea nu mai eram omul liber de altădată...

În fiecare lună, cîte două săptămîni eram concentrat pentru instrucție. Toată ziua alergam pe dealurile din preajma Tulcei, dădeam atacuri imaginare, strigam „ura" și ne învățam să omorîm oameni.

Ostașii din plutonul meu, mai toți lipoveni, oameni supuși și zdraveni, suportau ușor marșurile.

Seara, în jurul corturilor, se strîngeau roată și, cu toată oboseala, începeau să cînte. Cîntau în cor, cu voci puternice, unii făcînd tenorul, alții basul și armoniile cîntecelor, ieșite din piepturile a 50—60 de oameni cu bărbi mari și gîtlejuri [illegible]uroase, se împrăștiau în zări, murind în accente line, pe apele bătrînului fluviu.

Comandantul batalionului îi numi „Bărboșii". Cînd veneam de la instrucție, îi punea pe bărboși în frunte...

Și cîntecele începeau, în ritmul cadențat al pașilor, vioi, puternic, plin de voie bună.

„Sem disiat sedmom godu
— Obiarul Turoc voinu"

Ori:

„Vesna crasna nastaiot
Soldat u pahod idiot".

Erau cîntecele obișnuite în timpul marșului. Învățasem și eu cîntecele lor...

Seara, de obicei, cînd eram de serviciu, îi chemam pe Selifan și Balabanciuc, cei doi gradați din plutonul meu și le spuneam s-adune oamenii pentru cor.

— Îndată, să trăiți...

Imediat și auzeam glasurile celor doi, alergînd pe la corturi și strigînd:

„Ei, rebiata! idi... na hor!"

Din corturi începeau să răsară chipurile bărboșilor.

Selifan, om de peste treizeci de ani, era înalt, cu ochii albaștri, cu-o barbă rară, cu nasul lung și buzele subțiri, ca de fată, și-avea voce de tenor... Balabanciuc, dimpotrivă, era scurt, cu cap mare și ochi cenușii... și avea voce de bas.

N-avea nici treizeci de ani. Cu barba lui mare și deasă, părea mai în vîrstă însă.

Amîndoi însurați, cu cîte doi-trei copii, erau așa de supuși și de harnici la corvezi, atît de grabnic executau ordinele, că niciodată nu primiseră vreo observație.

Inimile lor bune făcuse să mă îndrăgesc de ei... Amîndoi, rezerviști, fuseseră trecuți la regimentul 73, înființat acum, și pe ordinul lor de mobilizare erau dați în plutonul meu.

Adeseori aduceam vorba de război...

Selifan, care era popov, avea o ură de moarte pe nemți.

Cînd auzea vorbindu-se de ei, încrunta sprîncenele, strîngea pumnul și, clătinînd capul, murmura într-un răsuflu greu:

— Ghermanții trebuiesc nimiciți.

Balabanciuc, care era baptist și ura războiul, clătina lin din cap și ochii lui cenușii luau o expresie de milă, de blîndețe:

— La ce trebuiește război, la ce trebuie să omorîm oamenii?! Dumnezeu a lăsat pe om să trăiască în pace, să se bucure de roadele pămîntului... să se iubească...

Atunci sărea Selifan și, cu voce aspră, îngăima:

— Da' Vilghelm de ce-a pornit războiul? De ce-a făcut atîta nelegiuire la Belghia...?!

Cînd vedeam că înflăcărarea lor a mers prea departe, îi puneam să cînte, ori schimbam discuția.

Și lunile treceau la mijloc, între casă și cazarmă, fără murmur, făcînd aceeași instrucție, cu aceleași atacuri în trăgători, cu urcușuri grele pe Tăușan-Bair, muntele cel mai înalt din jurul Tulcei.

După aproape doi ani de zbucium, devenisem ca niște automate... În mod mecanic, părea că toată lumea se obișnuise... deoarece, aproape la fiecare chemare toți ostașii plutonului meu răspundeau fără împotrivire la ordinul de chemare. Mă înșelasem însă...

Și iată că într-una din zile, după o săptămînă de instrucție, deși răspunseră la ordin, începură a murmura... Aceasta se întîmpla în cea din urmă oară a conviețuirii mele cu dînșii.

Era pe la sfîrșitul lui iunie.

O zi proaspătă și limpede, cu soare voios și strălucitor se ivi dimineața, după o noapte de vîrtejuri cu ploaie și tunete grele...

Drumurile erau încă noroioase, și soldații stăteau în corturi; (noi făcînd parte dintr-un regiment de rezervă nu aveam cazărmi...).

Făcurăm toată dimineața teorie, iar după prînz, colonelul dădu ordin să ieșim la instrucție...

Trimisei vorbă prin agentul meu de legătură, care era Selifan, ca să scoale oamenii din corturi. Selifan veni înapoi și-mi vorbi că oamenii nu vor să se supuie.

Rămăsei încremenit. Era pentru prima oară cînd se întîmpla așa ceva!

Mă dusei la dînșii. Îl căutai pe Balabanciuc. Știindu-l baptist și împotriva războiului, socotii că el a ațîțat oamenii. Dar bănuiala mea nu se adeveri. Soldații lipoveni făcură o cerere și cereau să fie lăsați liberi în timpul pescuitului. Sfătuiau și se întrebau cui s-o înainteze.

„Mai bine la război decît așa chin! Cine are zile, are să trăiască, cine nu, dumnezeu cu el!! — îmi vorbiră cîțiva de la alte companii.

Îi întrebai pe Selifan și Balabanciuc, ei de ce părere sînt?

Cei doi răspunseră într-un glas și cu fețele tulburi, la fel.

— Dar asta e răscoală?!

— La noi vine iarna și noi n-avem ce mînca... Are să moară copiii de foame, răspunse Selifan.

— A venit vremea scrumbiilor și noi n-am prins... vorbi Balabanciuc.

— Cîrmacii ne stau în mare, morunii se prind și scapă, și noi facem instrucție și alergăm pe Tăușan-Bair... Asta e treabă? vorbi un alt lipovean, tot din Jurilovca, ca și Selifan.

Văzui că e treabă serioasă. Și mă dusei la maior. Îi explicai cum stau lucrurile.

Maiorul, care era un om bun și milos, se sfătui cu comandanții de companie și le promise, în ascuns, fără știrea colonelului, cîte-o permisie de-o săptămînă. Și lucrurile se împăciuiră. Seara, lipovenii mei erau din nou bucuroși.

Începură a cînta, iar în cortul lui Selifan unul din ei cumpără rachiu și se cinsteau.

Noaptea era caldă... Un vînt blînd adia de departe, dinspre pădurile de tei de la Isaccea, aducînd pînă la noi mireasma îmbălsămată a florilor.

Jos, în vale, Dunărea curgea învăluită într-o lumină de aur și argint ca de vis.

Corturile noastre, sub scînteierea razelor venite de sus, păreau văruite.

Toată tabăra era în plină mișcare.

Mă plimbai o bună bucată printre corturi, inspectai santinelele. Mă apropiai de muchia dealului și lungă vreme privii în zarea cenușie a deltei, plină de lumină și de o ceață moale și fină...

Eram neliniștit... Ceva lipsea sufletului meu... Simțeam nevoia să vorbesc cu Selifan și Balabanciuc. Nesupunerea lor, hotărîrea de-a nu rămîne veșnic sclavii unui ordin, atinsese o coardă subțire a întregului meu eu... Totuși, eu n-o puteam mărturisi pe față, și multă vreme rătăcii prin preajma corturilor.

În cele din urmă intrai în cort.

Selifan se sculă în picioare, vesel, cu ochii rîzînd, chipul lui se lovea de pînza cortului.

Dădu din mîni și începu să vorbească.

Balabanciuc îmi întinse un pahar cu votcă. Îl dădui de dușcă... Adusei vorba despre pescuit, de casa lor, de copii... Ei mă invitară să mă duc să-i vizitez. Să intru cu ei în mare, să cunosc viața lor... Vorbirăm și de colonel și de maior și deodată, nu știu cum, îmi răsări în minte o întrebare pe care de multă vreme o țineam în gîndurile mele.

— Ascultă, Selifane... În timpul răscoalei voi erați în regimentul 33...? Așa e...?

— Da...

— Ei, spuneți-mi, voi știați ce s-ar fi făcut cu voi dacă vă răsculați atunci cînd v-au dus cu șlepurile?

Selifan se uită, întîi la mine, apoi la Balabanciuc, oarecum mirat.

Se făcu tăcere.

— „Năluca" și „Zborul" se chemau cele două torpiloare care aveau ordin să tragă,... în șlepuri.

De data aceasta, Selifan n-a mai stat mult pe gînduri.

— Ehe, știam noi, că au venit să ne înece... dar?... Selifan tăcu...

— Și unde v-au dus cu șlepurile acelea?

— Aproape două săptămîni ne-au ținut în ele la Cotul Pisicii... Dacă au văzut că oamenii se îmbolnăvesc de tifos și alte boli, ne-au scos și ne-au închis la școala aceea mare din Galați.

— Mulți au murit atunci... luă vorba Balabanciuc.

— Dar dacă v-ar fi dus la răscoală, trăgeați?

— Știau că noi nu tragem, de aceea ne-au închis acolo, la „Școala normală de înotători" — răspunseră amîndoi.

O tăcere mare se făcu după ultimele lor destăinuiri.

Ne uitarăm unul la altul și nimănui nu-i venea să rupă tăcerea.

Selifan luă sticla, o cercetă în lumina lunei, și turnă din nou. Întinzîndu-mi-o, vorbi:

— Beți, vă rog.

— Dumnezeu să-i ierte, pe acei cari-au murit atunci, vorbi Balabanciuc.

Fără voie, luai paharul și-l dusei la gură...

Amintirea vremurilor acelora tulbură și mai mult sufletul meu...

Aceasta a fost ultima mea întîlnire cu Balabanciuc și Selifan.

Peste o lună, primii ordin să mă prezint la armata ruso-romînă, la Cernavodă...

După doi ani, sfîrșindu-se războiul, și venind la Tulcea, aflai că Selifan căzuse în Carpați pe Culmea Clăbucetul.

Despre Balabanciuc nimeni n-avea nici o știre.

N. Dunăreanu

O CRONICĂ RIMATĂ...

O cronică rimată cînd e mărturisită,
E-o operă minoră (să zicem) dar ...cinstită.
Pe cînd, invers, poema adîncă și umflată,
Nu e decît (să zicem) o... cronică rimată.
Dar cronica rimată nu este (după mine)
Un lucru derizoriu, cum ar putea susține
Un critic cu... prestanță și care se ocupă
Într-un articol mare, cît un ceaun de supă
De formulări înalte, abstracte și sterile,
Disprețuind cu totul problemele... umile.
El vrea să dovedească, aproape în delir,
Acaparînd revistei opt numere în șir,
Că maestrul Cutare e mare... strălucit,
Să dovedească-adică ce este dovedit;
Pe cînd de-un mic Cutare, poetul apărut
Și care doar în note de-abia e dezbătut
Semnate și acele cu vagi inițiale,
Să nu se compromită nici ei, cum vezi matale,
Un critic cu prestanță, nu suflă un cuvînt.
El este geograful, ce vede pe pămînt,
Ce-au mai văzut și alții în vechile atlase,
Anume, rîuri, fluvii (plutind comod pe vase)
N-a străbătut imense terenuri pe picioare,
Să afle neștiute, de ape, noi izvoare;
Căci opera lui n-are nici o descoperire.
Dar are, cu citate, oricînd... acoperire.
Un critic nu e mare fiindcă se ocupă
De general și-o vorbă nu spune despre trupă.
Ci dimpotrivă mare e peste tot si-aici
Cînd omul are grijă mai multă de cei mici,
Să nu vorbească despre copacul cunoscut
Ci să ne spună despre puietul ce-a crescut,
Să vadă prin puieții, ca printre toți aezii,
În debutantul Theo pe viitoru-Arghezi.
Or fi și azi atîția, dar unul dac-ar fi,
Un critic cu prestanță dator e a-l găsi.
O! critic cu prestanță e-o datorie... dură
Dar e utilă, restul e... doar literatură.

Să revenim acuma la cronica rimată.
E poezie, proză sau ambele deodată?...
De este numai proză, atunci vă dau de știre,
Că este-o proză însă, cum să vă spun, subțire,
Se cere vervă, spirit, inteligență vie...
Ceea ce nu e cazul prea mult în poezie
Sau mai degrabă nu e la foarte mulți poeți.
Pot să-l citez și-acuma pe unul dacă vreți.
E fără de cultură și neinteligent,
Dar are, cum se spune, cu caru (mult) talent
Revistele oricare sînt gata să-l poftească
(„Gazeta literară" și „Viața romînească")
Îl editează Espla, mă rog, îl vezi oriunde
(La „Steaua" mi se pare că n-a putut pătrunde)
— „Dar poezia asta e proză-adevărată".
Sînt de acord dar nu e o cronică rimată
(De obicei se spune, cînd poezia-i proastă
Că-i cronică rimată, e o eroare... vastă).

De este poezie, o cronică rimată,
Se cade-atunci să fie perfect înveșmîntată,
Să aibă linii pure, concave și convexe,
Eșarfe de mătase albastre cu reflexe,
Să aibă ritmuri lente sau repezi de se cere
Să aibă dulci miresme și-amărăciuni de fiere
Retorică o leacă, ermetică puțin,
Ea are mai cu seamă un realist destin.
Nu mînuiește barda în evul nuclear
Căci chiar de-ar fi simbolic, e-un instrument barbar.
El doar un om ucide, atîta e... capabil
Și chiar în cazul ăsta e foarte discutabil.
Pe cînd e o unealtă mult mai civilizată
Cu-o lovitură rade planeta noastră toată
Și ca răspuns acestei unelte infernale,
Se-are niște arme ceva mai actuale
Și în privința asta e mult mai realistă
O cronică rimată și e mult mai ...artistă.
N-amenință cu barda la fiecare vers,
Căci s-ar putea să aibă chiar un efect invers.
O! critic cu prestanță, din turnul de ivoriu,
Din înălțimi abstracte, nu-i lucru derizoriu,
Cum ai văzut matale o cronică rimată.
Și-ar trebui să fie, din nou, evaluată.

Rămîne deci problema: e poezie? proză?
E și una și-alta însă din fiecare-o doză.
E împletirea suplă dintre real și vis
Lucrată cu justeță, cu artă și... dichis.
Nu vezi mătasea unde-i, nu simți nici unde-i ața
Și totul este simplu și complicat ca... viața.

O! critic cu prestanță, din turnul de ivoriu,
O cronică rimată nu-i lucru derizoriu!

Tudor Măinescu

Ești din făuritorii...

Te știu învățătoare
în satul meu de munte —
și inima-n dogoare
se-ndeamnă să te-asculte,

cum ne-amintești poporul
ce n-a pierit sub roată,
ci a trăit cu dorul
de-o zi ne-nnourată...

Senină de la școală
pornești prin seara clară;
o zi de osteneală
ți aduce-o primăvară...

Înoată-n val de lună
cărarea către creste —
și codrul îți îngînă
străvechea lui poveste.

Se bucură cărarea
cînd treci pe ea cuminte;
cuminte, călătoarea
ți-așterne-argint na'nte.

Cavalul, sus, departe
cu geniu te salută;
și vremea-n tine bate
pe-o strună nou născută.

Încinsă de victorii
e fruntea ta senină —
ești din făuritorii
de ere ce-au să vină.

Cînd floarea lin se cerne
firesc un murmur are:
...tu în lumini eterne
rămîi, învățătoare!

George Demetru Pan

Dacă n-are condiții...

Schiță

Toată mahalaua știe că Nae Fălcosu, băiatul fostului geambaș, e poet.

De ani de zile n-a fost chip să-i zvîrle omul o vorbă și să primească un răspuns cum se cuvine.

— Ce mai faci, Fălcosule? îl întreba cîte-un vecin.

— Bine, bine, frumosule! răspundea Nae.

Dacă-l vedeai cu o sacoșă subsuoară și-l stîrneai:

— Te duci în piață?

— Da, dup-o rață! se lumina el la față, — campion.

Și tot așa ajunsese Nae vestit în șase străzi de margine.

La început, taică-su — două cefe pline și două gușe sîngerii — l-a dus la școală, la liceu.

— Are, dom-le profesor, l-a prezentat el directorului, un dar nemaipomenit: vorbește-n potriveli, să te crucești, nu alta! Ia zi, Năiță, — zi ceva!

Și băiatul nu s-a lăsat rugat:

— Ce să zic?

Tac chitic!

Profesorul zîmbi, geambașul își alinse mustața cu podul palmei, mișcat.

— Ați văzut? se adresă el directorului.

Și către fiu-su:

— Vrei să-nveți carte, mă?

Băiatul închise un ochi spre el și izbucni în rîs:

„De Nuți să n-am parte
De n-oi învăța carte!"

(Nuți era o vecină de-a lor, o fetișcană pretențioasă care nu vorbea cu nimeni în mahala și susținea că știe să cînte la pian și pe franțuzește).

La liceu n-a făcut purici.

Cînd să intre în a treia, taie-l, spînzură-l: nu mai vrea s-audă de școală. Și a rămas acasă.

— Bine, taică, i-a spus geambașul, dacă vrei așa, fie și așa! Doctor nu vreau să fii! Nici popă! Avem bani destui! Stai acasă și îngrijește de gospodărie, de cai, de datornici...

Nae a clătinat din cap a încuviințare, dar le făcea pe ale lui.

Se culca spre crăpat de zi și dormea dus pînă la amiază. O chema pe Sevasta, bucătăreasa, și-i poruncea:

— O costiță de purcel
Și un vin mai ușurel!

Bucătăreasa rîdea și-i aducea pe tavă mîncare și băutură.

După ce se sătura, își aprindea țigara, golea o ceașcă mare de cafea și pleca de-acasă... „în aiureală" — zicea el.

Nu era cafenea unde să nu se simtă ca acasă, bodegă sau café-șantan unde să nu-l întîmpine prietenii:

— Uite, Nae!

— Mă, Năiță!

— Fă-te-ncoa, bădie!

El ochea o masă mai de soi și binevoia să ia loc printre cheflii. Seara și-o petrecea la cîte-o văduvă mai coaptă sau la vreo casă veselă din te miri unde. Cutreierase pînă la vîrsta de 30 de ani toate „completurile" din mahala, dar și toate „balurile selecte" din centru, toate restaurantele, toate cazinourile și cluburile de joc.

Geambașul îl privea și-l sorbea: ce mai mîndrețe de fecior și — pe deasupra — poet. Nu se zgîrcea: ținea, pentru el, totdeauna punga deschisă.

— Ce-are s-ajungă ăsta, mă bărbate? — îl înfrunta nevastă-sa. Uite, are 30 de ani și nu s-a ales nimic de capu' lui!

Geambașul se aprindea și făcea spume:

— Ce vrei s-ajungă? Nu-i nevoie s-ajungă! A și ajuns! E poet!

— Cum, adică? se văicărea femeia. Te-mbeți și tu cu apă rece? Ce fel de poet e?

— Ehe, a! să vezi tu!... Lasă-l pe Nae, că știe el ce face.

Și, cu mîna pîlnie la gură:

— Pregătește o carte, na, asta mi-i crucea! Mi-a spus că scrie! Înțelegi? Scrie! E drept că eu nu-l văd!?

— Nici eu, păcatili mele! Cînd dracu' scrie? Că vine la cîntatu' cocoșului, doarme pîn'la prînz și colindă, apoi, circiumile și vetrele nevestelor. Cînd... asta..., scrie?

Geambașul ridica din umeri:

— Asta, vezi, n-am cum să știu! Dar ce știu e că Nae are s-o izbească.

Și trecîndu-și mîna cît lopata peste mustață:

— Are cui semăna! — spunea și-i întorcea nevestii un spate cît un zid, în chip de supărare.

Au trecut anii peste casa geambașului. Acum i-a mai scăzut ostînza și i s-au împuținat banii.

Nu mai vinde și nici nu mai cumpără cai. E undeva, la o cooperativă. Se mănîncă mai cu socoteală în casă...

Lui Nae, însă, care a împlinit 40 de ani, face ce face bătrînul și „băiatului" nu-i lipsește nimic.

E gras, bine clădit, veșnic parfumat și pomădat.

Geambașul de altădată mai are pe fundul laviței ceva galbeni, nevastă-sa mai are cîte un inel, o brățară, — se mai „descurcă". Toată grija e ca Nae să nu simtă lipsa.

— Știi, taică, i-a spus Nae, într-o seară, aici nu am loc unde să scriu! Ne-a luat ăștia trei odăi, tu n-ai nici o vină! Da' vezi că eu nu am unde medita. Cum vrei să dau cartea — dacă mă înăbuș?

Nu mai vorbea în versuri.

Geambașul l-a privit vinovat, și se făcu g[...] ben-verde.

— Păi, ce să fac eu, mînzule? Dac-așa a v[...] ăștia, să ne lase numai cu două odăi?

— Să nu faci nimic, ți-am spus, doar, n-ai nici o vină! Numa' că... nici eu nu pot cr[...] aici! Pricepi?

Într-o zi, geambașul l-a întîmpinat, vesel

— Ascultă, Nae, am vorbit cu maică-ta. [...] o să dormim în săliță! Tu ai să rămîi cu mîndouă camerili. Ce zici, e bine?

Nae ridică din umeri.

— Bine! Să văd!

Și s-a mai scurs un an, s-au mai scurs trei...

— Ce zici, Năiță, acu' merge?

— Merge... pe dracu'! Îmi trebuie un „[...]can", „pelican" veritabil. Cum vrei să scr[...] Cu ce?

A făcut ce-a făcut bătrînul și l-a cumpă[...] un stilou „Pelican".

După o bună bucată de timp, Nae, supă[...] i-a trîntit-o:

— Să nu te mai uiți așa la mine, mă-nțele[...] Sînt ca un sălbatec! Asta-i ceasornic? — [...] zvîrli ceasul-brățară pe masă. — Să-mi cu[...] peri un „Șafhausen"!

— Bine, taică, bine!

A alergat bătrînul pe la cunoscuți — ca[...] fost circiumar, care fost negustor, care fost cămătar, a mai răscolit prin laviță — și i-a cumpărat un ceasornic „Șafhausen".

— Ooof! Păcatili mele! s-a văitat nevasta-[...] Nae ne lasă muritori de foame! O s-ajunge[...] în sapă de lemn!...

— Taci, fă, muiere, ce te pricepi tu? Na[...] poet, scrie!

— Ce poet? Ce scrie? Unde scrie?

— Ce știi tu? o repezea el și părăsea [...] unde se aciuiaseră, plin de năduf.

Într-o altă seară, cînd se întîmplase gea[...]șul față-n față cu feciorul-su, a îndrăzn[...]

— I-ascultă, Nae, ai scris ceva?

— Nu! răspunse, enervat, celălalt. Nu!

— De ce? se miră bătrînul.

— De ce? Pentru că n-am condiții!

— Cum adică?

— E, cum adică? E cum e!

Și-i trînti ușa în obraz.

...În aceeași seară, la „Carul cu bere" [...]bașul își îndulcea amarul cu o halbă-dou[...]

Cineva, de la masă, îl stîrni:

— Ce-i cu Nae, scrie, scrie?

— Aași! făcu bătrînul. Nu scrie deloc

— De ce? se miră celălalt.

— Pentru că... șopti geambașul... pen[...] n-are condiții... Înțelegi?

— Mda... înțeleg!

— N-are condiții...

Și, închizînd un ochi:

— Sanchi!

Desen de VALENTINA BARDU

I. Peltz

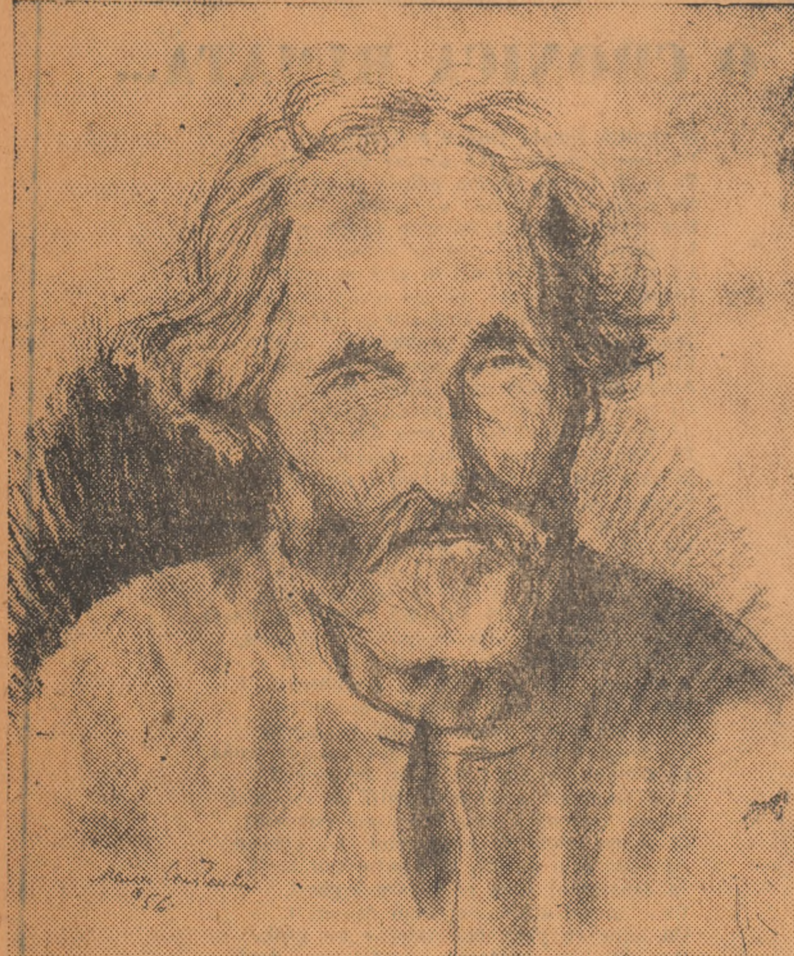

MARIA CONSTANTIN „Moș Costache Iovu din Țibucani, participant la răscoală în 1907"

In căutarea stilului...

(Urmare din pag. I-a)

tic și, intre altele, 4. Să ne îngrijim de naltul nivel al repertoriului.

Primele două „soluții" pornesc de a ideea unei „reîntoarceri". „Undeva pe traseu firul s-a defectat. Să ne întoarcem pentru a restabili legătura cu trecutul. Numai așa vom regăsi „stilul Naționalului", par a gîndi autorii unor asemenea soluții. S-ar putea însă întîmpla ca întreaga instalație să se fi învechit iremediabil și în loc să ne îndreptăm spre înapoi cu o viteză maximă, să fie necesar să străbatem cu noile cabluri în mînă kilometri noi, tulburător de necunoscuți și teribil de interesanți. Bineînțeles, un nou local pentru Teatrul Național este foarte necesar, dar nu aci vom găsi explicația cu privire la pierderea „stilului". Am asistat anul ecut în sala strîmtă a unui fost atru de comedii picante, la un spectacol cu „Apus de soare" care a demonstrat, în mare măsură, cum ar utea fi „stilul" primei noastre scene. Plecarea de la Național a unui umăr de actori și regizori, ca și venirea altora, formați pe alte scene, oate — desigur — prejudicia într-o măsură păstrarea integră a unui il, dar acest schimb de forțe ar putut duce totodată la o reîmprospătare a vechii ambianțe și a echilor maniere scenice. De altfel, tăzi e greu de spus cît de nefeit a fost acest amestec, cînd el a at Teatrului Național asemenea interpreți ai lui Caragiale cum a fost on Talianu, cum este Al. Giugariu, adu Beligan, Marcel Anghelescu, oți veniți de pe scehele teatrelor particulare. Pe scena din 13 septembrie Teatrului Armatei s-a reprezentat, n stagiunea trecută, un spectacol cu „Fîntîna Blanduziei", care amintea puternic linia mare a Teatrului Național. Totuși în afară de regizor și tru actori (dintre care doi în roluri isodice). ceilalți interpreți nu descindeau din vechiul teatru, iar unul . Gărdescu) venea de-a dreptul teatrul ușor.

Urmărind „discuția" din lunara stră revistă de teatru, mi s-a părut îmbucurător că actori de prestigiu pun cu ascuțime problema unei ocupări mai atente pentru creșterea tineretului din teatru, dar n-am ales încă ce trebuie să facem anume pentru a provoca apariția, dintre tineri, a înlocuitorilor mult așteptați ai lui Toni Bulandra și Mihai Popescu, ai Marioarei Voiculescu și Soniei Cluceru.

Este adevărat că avem nevoie de o scenă mai potrivită primului teatru al țării, că trebuie să ținem seama de necesitatea închegării unui ansamblu omogen, că avem totul de așteptat de la modul în care ne ocupăm de tineri, că este nevoie de competență și de entuziasm, și de sacrificiu... O bună parte dintre autorii ar… publicate de revista „Tea…" sub marginalul discuțiilor, … însă la urmă și destul de rapid …e cauza cauzelor, se pierd în hă…ri laterale, se mulțumesc cu pu… iar — uneori — (și numai unii …re ei), cred cu stăruință că toată …lema stă în reconstituirea cît mai …tă a unui stil ce ar fi aparținut …rului Național din București.

…ar despre care „stil" este vorba? …spre stilul melodramatic al lui …ail Pascaly, sau despre maniera …listă a bătrînului Millo, despre …oala romantică a lui Constantin …ottara sau despre jocul pasional al Aristiței Romanescu? De-a lungul …impurilor, Teatrul Național a suferit influențe diverse și a selectat în timp … ce-i convenea mai ales. Nu …trecut fără urmări prin sala tea… nici Mounet-Sully, nici Le …y, nici Sarah Bernhardt sau E. Duse. N-au fost ușor uitați … sau Alexander Moissi, sau …la Pitoeff. Pe scena teatrului …tîlnit concepțiile clasicizante ale …mpiliu Eliade și simpatiile pen…turalism ale lui Alexandru Da… „Stilul" teatrului s-a modificat …etat. La noi în teatru n-au funcționat legile aspre ale „Comediei …ze" care au menținut casa lui … — cel puțin în aparență — …staza unui muzeu de antichi…

… reconstituim întocmai stilul …ului Național din anii 1930-1944? …upunem primul teatru la această …ație arheologică, cu seninătate? … situa astfel, desigur, îm… tradiției adevărate a tea… nostru, negîndu-i dreptul la … silindu-l — și siluindu-l — …întoarcă cu spatele la viață. … desigur necesar să legăm mai …ic firele vechilor tradiții, con…ndu-le însă firesc la răspunsurile …re actualitatea le așteaptă. Tre…ă găsim punctul cel mai indicat pentru lansarea Teatrului Național într-o nouă etapă de mari realizări, în care vechile sale farmece să reapară mai proaspete ca oricînd.

Există un specific nealterabil al marilor creații de pe scena veche a Naționalului, care a absorbit și a stilizat maniere și „școli" felurite, îmbogățindu-se continuu în strînsă legătură cu drumul dramaturgiei originale romînești. Acest specific, această melodie unică nu izvorăște din nebulozități aburinde care rătăcesc în anume cercuri actoricești, și sub cupola unei anume construcții. Stilul Teatrelor Naționale a fost mai ales stilul dramaturgiei romînești. stilul interpretării scenice a lui Alecsandri și Caragiale și — în al doilea rînd — stilul strălucit al reprezentării unei anumite părți (și vom vedea care anume) a „marelui repertoriu" universal.

Iată de ce nu localul și nu anume omisiuni din ansamblu ne vor da cheia mult așteptată. Totul, dar absolut totul, depinde de repertoriul scenelor Naționalului. In lista repertoriului se pot înscrie premisele promovării unui stil strălucit, a unei școli de mare prestigiu, după cum tot aci se pot ascunde sursele viitoarelor eșecuri.

O discuție despre promovarea unui stil propriu Teatrului Național? Problema merită toată atenția. Dar, dacă e vorba despre stil în teatru, nu ne putem declara adepții proclamării unei tehnici teatrale sterile. Nu aparține teatrului realist practica potrivirii textelor literare la o formulă scenică proclamată aprioric. Stilul teatrului se profilează în substanța preferințelor sale literare. O dezbatere despre stilul unui teatru nu poate porni decît de la cercetarea atentă a catalogului său de piese. Ceea ce vom încerca să facem cu privire la Teatrul Național din București, cît de curînd.

V. Mîndra

OCTAVIAN GOGA, POETU…

(Urmare din pag. I-a)

în jurul său urlă Babilonul și se v…sează „în sat la noi, acasă...". Acest „vreau acasă" este minor. Totuși, poetul a continuat să frecventeze mult, pînă la sfîrșitul zilelor sale, și în excelente condiții de voiaj, străinătatea.

Trecînd Carpații, în preajma primului război mondial, în Romînia, după ce fusese la un moment dat arestat de unguri și vizitat la închisoare de Caragiale, Goga face puternic simțită în poezie atitudinea sa naționalistă, uitînd tot mai mult răzvrătirea socială, și duce o vie agitație pentru ieșirea din neutralitate a monarhiei și atacarea Austro-Ungariei, cu vechea idee, bineînțeles, de a vedea odată Ardealul eliberat. Tocmai în această epocă începe mai serios divorțul între poet și politician în detrimentul celui dintîi.

In Petöfi, mare cîntăreț al libertății, Goga nu mai vede decît pe dușmanul său de totdeauna, fără să țină seama că și poporul maghiar era asuprit. Tot mai mult, cu aripile retezate, versul se banalizează, involburîndu-se pe un conținut sărac:

Sus copii, deschideți focul
Și-l urniți ca un șuvoi,
Că nevasta și norocul
Prea ne-așteaptă-n sat la noi.

Vîrtejul politic soarbe în sine tot mai mult pe poet, iar după război, Goga, cu inspirația artistică secătuită, cu mesajul oarecum terminat și cu conștiința tragică a acestui fapt, devine o personalitate politică, ducînd viața specifică acestei categorii burgheze, în lupte parlamentare, electorale, ocupînd fotolii ministeriale și ajungînd pînă la șefia de guvern într-o rușinoasă combinație rasistă, naționalistă și fascistă. Se spune că în anul 1917, la Odesa fiind, Goga ar fi zis că a sosit timpul ca în Romînia să se înalțe steaguri roșii. Peste 20 de ani, în 1937, el a vrut să ridice tot steagul roșu, dar cu zvastică pe el. Lira sa, în epoca dintre cele două războaie, sună mai rar, totuși cîteodată cu vibrante accente omenești, ca acestea din 1918:

...nu sunt vorbe-întrarîpate
Să spuie-al inimii îndemn,
Cum strigă brațele trunchiate,
Cum plîng picioarele de lemn.

Se pare însă că „visul împlinit", unirea Transilvaniei cu Romînia veche, a lăsat pe poet pustiu de vocație poetică în continuare, deși nu încetează să scrie, cum dovedesc ultimul său volum „Din larg" și postumele sale.

Cîteodată, scîrbit parcă de tot ceea ce vede în juru-i și de ceea ce însuși face ca politician, se trezește în el poetul, mai bine zis profetul de odinioară:

Un chiot strîmb îmi urlă la fereastră,
Norocul lui mă mustră și mă doare.
Nu-i visul meu în fericirea voastră...
Eu am vestit o altă sărbătoare.

Mă-ntorc din nou spre culmi de-odinioară,
Ca să nu-mi sfarm o sfîntă profeție,
Cu ce mai am din vechea mea comoară,
Lăsați mă să plec iar în pustie...

Nu s-a mai întors spre culmile de odinioară, nici n-a plecat în pustie Iar dacă se simțea cîteodată un stejar singuratic pe o culme, cu golul, frigul și groaza în jur de sine, dar visînd „înfășurat în vechea lui mîndrie", „primăvara", mai aproape de adevăr pare a fi poetul cînd își simte sufletul ca o închisoare plină de rebeli „flămînzi de aer și de soare", ce ar vrea „să frîngă vechile zăvoare". Dar vine „pocăita minte, temutul paznic, fără de iertare" și „nemilostiv le iese înainte":

Inchide porți, cu mîna-i pricepută,
Și-n urma ei în suflet reapare
Aceeași pace veștedă și mută.

Poetul călătorește. Confortul nu-i alimentează însă inspirația. Iar dacă el, ascultînd „un vals de Strauss cu note gîlgîite", bînd la Karlsbad apa salutară pentru ficat, se simte Socrate sorbind cucuta, aceasta lasă rece pe cititor. Nedumerit rămîne cititorul cînd poetul din locuința sa care-l izolează de lume scrie versuri ca acestea:

Și-atunci, în sfînta serii pace,
Noi am uitat de mult, că sînt
Atît amar de dobitoace
Rumegătoare pe pămînt.

Nu numai versurile, prin platitudine, ci și alura „castelană" mîhnește aici.

Altă dată poetul ar vrea să apară de undeva un mîntuitor, pe care el, poetul, să-l primească ca ucenic cu tămîie. In secret se visa poate pe sine ca mîntuitor al neamului. Mi-a fost dat să văd o scenă la Cluj, în care poetul, exprimînd o gîndire de acest fel în fața studenților, s-a pomenit cu masa, de altfel redusă numeric, a acestora, urlînd cine este acela căruia trebuie să se închine toți și Octavian Goga inclusiv: Corneliu Zelea Codreanu, șeful Gărzii de fier. Situația era destul de penibilă și nu cred ca poetul să se fi bucurat. Se aștepta la altceva și s-a retras cu capul plecat din mijlocul huliganilor.

De fapt, dacă ar fi fost cu putință o întoarcere a poetului, o lepădare a sa de veșmintele mînjite ale politicianismului, nu în pustie ar fi trebuit să se întoarcă, ci la inima curată a poporului, pe care el l-a iubit, dar pe care nu l-a mai înțeles. Adevărul este că politicianul Goga, care cu sau fără voia sa devenise străin de sufletul mulțimii, a sugrumat pe poetul Goga, care fusese și ar fi trebuit să rămînă mereu al poporului. Umbra politicianului rămîne în lumea umbrelor din care multe au mîini pătate de sînge și conștiințe negre de păcate și care nu mai au ce căuta în locul de cinste din casa amintirilor poporului nostru; poetul însă, prin ceea ce are el bun, intră în zestrea noastră culturală.

Poate unele aspecte ale poeziei sale vor apărea vetuste, cum este un anumit ton bisericesc formal, deși arhaismele au un osebit farmec în poezia sa. De asemenea s-ar putea ca retorismul său să pară, parțial, neconform cu gustul multor cititori. Apoi mai există la Goga o tendință de folosire exagerată de concepte neintuitive precum și de comparații ale concretului cu ceva abstract. Nici prea frecventele întoarceri la tema copilăriei și a satului în chip manierist nu sînt întotdeauna atrăgătoare la el, ca să nu mai vorbim de unele ieșiri rasiste sau șovine ale lui. Dar pe lîngă toate acestea și deasupra tuturor deficiențelor sale, poezia sa reflectă pregnant și strălucitor o epocă din viața poporului nostru, îndeosebi înaintea primului război mondial, cu tot ce are ca și perisabil și pereniu. Satul, busuiocul de subt grindă, feciorii care vin din cătănie, mușcata și trandafirii din fereastră, tradițiile de luptă populară, dragostea simplă și idilică, lăutarul, cîntecele, durerea unui popor ce așteaptă o dreaptă sărbătoare, înfricoșata răzbunare, toate acestea Goga le-a țesut în cîntece nepieritoare, într-o romînească suplă și lapidară, întîlnită numai la marii maeștri ai versului nostru sau în cîntecul poporului. Versuri cum sînt acestea din „Oltul" durează peste generații, stîrnind o legitimă mîndrie și satisfacție în cititor, prin concentrare și plasticitate:

Zdrobită-n praf, murea arama
Și codrul chiotea, viteazul;
Iar tu, frăține, mare meșter,
Biruitor frîngeai zăgazul
Și-mbujorîndu-te la față
Treceai prin văile afunde,
Incovoindu-ți îndărătnic
Mărețul tău grumaz de unde.

— Slăvite fărmituri a vremii
De mult v-am îngropat vălcatul...
Neputincioși pari și tu astăzi —
Te-a-ncins cu lanțuri împăratul.
Ca unda ta strivită, gemem
Și noi, tovarășii tăi buni,
Dar de ne-om prăpădi cu toții,
Tu Oltule, să ne răzbuni!

Legătura indisolubilă dintre om și locul său de origine capătă în astfel de versuri cea mai strălucită închegare a sentimentului patriotic în imagine artistică.

Și pe cine nu-l cuprinde duioșia citind astfel de stihuri conci… pre lăutarul Laie Chioru, … Mura, soția sa, l-a gătit pent… lume:

L-a legat pe sub bărbie cu năf… de mătase…
O scumpete pusă-n ladă de pe cînd era mireasă
Busuioc și izmă creață a adus cumătra dar.
Iar pe buzele-negrite a pus Mura un creițar.

Intr-un ciob zăcuse banul, în firidă la o parte,
Nu mai umblă azi, și Mura de păcat se teme foarte...

Intre foi de nuc alături lîngă fruntea lui de ceară
Ostenit se-ntinde arcul pe grumazul de vioară.

Cuvîntul poetului la groapa lui Laie, prilej de a da expresie acelorași sentimente de îndurerare pentru obida poporului, s-au săpat pe vremuri cu litere de aur în inima cititorilor:

Unde norii-și țin popasul
In lăcaș de mărgărint,
Șede Domnul cu Sîmpetru
La o masă de argint.

Tu să-ți pleci ușor genunchii
Și ușor să-ți pleci grumazul
Și pe umerii vioarei
Să-ți apeși domol obrazul

Și să cînți un cîntec, Laie
Cum se cîntă-n sat la noi,
Cînd se tînguie ciobanul
După turma lui de oi.

Nu este cîtuși de puțin de mirare că foarte multe din poeziile lui Goga au devenit cîntece populare, cunoscute în toată țara. Căci într-adevăr în poezia lui Goga s-a strîns durerea unui neam, căreia el i-a dat glasul cîntecului.

Este indiscutabil că fără poezia lui Goga literatura noastră ar fi văduvită de mari frumuseți.

Goga a mai fost un bun ziarist, un memorialist de samă, un excelent portretist și un autor de piese teatrale, care prezintă interes pentru omul de litere și astăzi, și dintre care „Domnul Notar" s-a bucurat înainte de intrarea în război a vechii Romînii de un colosal succes. In spiritul valorificării continui a moștenirii literare din țara noastră, și aceste aspecte ale activității sale literare vor trebui cercetate. Inceputul însă era firesc să fie făcut prin tipărirea a ceea ce a realizat mai bun în viața sa Octavian Goga, — poezia sa. In toată această muncă de scoatere la lumină a ceea ce scriitorul a lăsat valabil, cercetătorul trebuie să fie pregătit la serioasă trudă de separare a grîului de neghină, sarcina fiind mai ușoară în acest sens pentru valorificarea creației sale poetice. Nimeni, ca cercetător cinstit, nu va putea face abstracție de greșelile politice ale lui Octavian Goga, greu resimțite de țara și poporul nostru și răsfrînte foarte serios în activitatea literară a poetului nu numai ca o continuă scădere a nivelului artistic al poeziilor sale, ci și ca o îmbolnăvire a conținutului lor și o degradare a pozițiilor democratice pe care poetul le avusese. Numai astfel cititorul va putea înțelege just grandoarea și decadența în cursul desfășurării activității poetice a lui Goga, prețuind mai mult ceea ce ne-a rămas cu adevărat mare de la el. Și ne-a rămas destul, pentru ca poetul Octavian Goga să rămînă mereu, prin creația sa, în mijlocul nostru.

Poate nu puțini sînt aceia, la noi în țară, care cunoscînd pe poet și regretînd că nu și-a dus misiunea pînă la capăt, că a lăsat nu odată să-i atîrne aripa inspirației prin noroi, că a uitat pe aceia în numele cărora pornise, își aduc aminte versurile lui finale din „Cîntă moartea":

Și cum sub tîmpla mea fierbinte
O lume veche-mi reînvie,
Nu cîte-au fost îmi vin în minte,
Ci cîte-ar fi putut să fie.

Poetul însuși era cuprins de păreri de rău, gîndindu-se la cîte ar fi putut să fie altfel, dacă el însuși ar fi mers pe alt drum.

București, 17 februarie 1957.

Mihai Beniuc

Eternul feminin

(Urmare din pag. I-a)

…g, strîns în coade sau cozci și acoperit totdeauna, în lume, de basma … obicei neagră sau de culoare întunecată).

Îmbrăcate în aceste veșminte, nu prea bine cusute, dintr-un material …olan, sărăcăcios, femeile pe care le cunosc sînt totuși frumoase ca domnițe.

Eleganța lor stă desigur în ținută, într-un anumit echilibru al …trupului feminin, echilibru realizat din muncă și demnitate, dintr-un fel de a munci și un anumit fel de a fi demn.

Graiul acestor femei, îmbogățit cu vocabularul politic, recent însușit, … pierdut plasticitatea și suculența vorbirii țărănești, nuanțele, delica…, …talitatea, marea ei poezie.

…ndirea, bogat alimentată de formele ei ancestrale — noțiuni prinse … imagini — e mult mai puțin tributară șablonului formule… de rost.

Am … pe Caterina A, președintă de gospodărie colectivă, spu… unei prietene care lucrează într-o întovărășire:

— V… în …nda socialismului. Noi stăm în casă. Păi, pînă la urmă nu tot…

— Tot de… o să intrați?

…zîmbete și cu … Caterina, să vă povestesc o scurtă întîmplare cu lacrimi, … feminin.

Scena s… la secretarul raionului de partid. Ședința s-a terminat. Caterina … ce face și rămîne-ntre patru ochi cu secretarul. Smeadă, botoasă, cu bi… crăpate de vînt, cu ochi rotunzi, negri, catifelați, aidoma unei țăr… pictate de Grigorescu, numai ceva mai matură, … aspră. De emoție și disperare nu-și găsește cuvintele, se bîlbîie.

— Tovarășe …gore, de ce le-ați repartizat ălora din Dobrești … lotovul"?

— Bine, tov…

N-ai spus d-ta că … Caterina, nu v-am întrebat încă din … ruptul capului? …colectiviștii noștri nu-i interesează, că …

— Acum …

— Acum …vrea.

— Noi am … tîrziu. Să vă fi socotit la vreme.

— Oți fi … dreptul. Nu ei.

— Nu pot … dar e prea tîrziu.

…or auzi că ăi din … să duc acasă, așa. Nu pot să dau …

— Lasă că …ești...

— Mă omor … omoară ei după autocamion.

Grigore zîmb… Nu mă omor eu, tovarășe Grigore. … tot dichisul. Caterina plînge. Plînge …

Grigore nu … zîmbește. O piatră și … terinei, darămite un … proaspăt secretar, … eternului feminin.

— Of, rău … încurcat treaba. C… ca ăi din Dobrești?...

Printre lacrimi ochii de mură coaptă surîd, așa cum surîd de mii de ani încoace ochemeile … umezi de plîns, după ce-au obținut un lănțuc, un briliant, o vulpe argintie … grîul și varza. … au… un autocamion „Molotov" de transportat …

Zîmbete, lac… Eternul feminin... Vreau să ating acum, ușor, foarte ușor, cealaltă, mai puțin anecdotică, fața lui sumbră, povestindu-vă ceva despre …oria (n-o …heamă așa, dar e ușor de înțeles … nu pot să-i dau nu… adevărat).

E tot țărancă, slugă la boier și la bărbat. Un bărbat … tic, brutal, mărginit, …man oricăror … politice.

Victoria e ac… personalitatea nr. 1 a comunei, … plinește sarcini ob… importante pe linie de stat. … complexă: delicată, …rică, veselă, gravă, … în fața ideilor, a artei, lucrurilor noi pe care … ființa.

Viața lor com… a fost un calvar, pe care … umor negru, obiectiv… și privindu-și propria viață ca pe o …

Cu cît nevasta … mai independentă, din punct de vedere material și spiritual, cu atît bărbatul devenea mai obtuz, mai închis, mai … lent, mai veninos. In… s-a mai și îmbolnăvit de o boală grea, incurabilă, care l-a însemnat pentru tot restul vieții.

Victoria nu s-a despărțit de el. Cred că nu se va despărți niciodată.

— „De ce?" îm… revoltată în fața acestei existențe mutilate, automutilate. „N-ai dreptul … fii nenorocită".

— „De ce?" … întrebat și secretarul regiunii. Toți mi-au cerut să mă despart. Asta … prea greu. Dar e un om bolnav, nenorocit. Și satul nu m-ar fi iertat … mai fi crezut în … În cuvîntul meu. Ei judecă cu altă măsură … femeie cumsecade nu-și părăsește bărbatul bolnav. Nu am voie să mă ru… oameni, să zdruncin încrederea lor în mine.

— Ți-e milă de …une, e și asta la mijloc.

— Nu. Nu cred. … tare m-a bătut. Prea … l-am urît. Acum s-a pot… s-a îmblînzit. Îmi ci… nu mai simt nimic. Nimici nu vreau să mă …

Era în mai și stră… am un cîmp de trifoi. … Victoria mîngîia frunzele …iului cu mîna ei micuță, … mică pentru o mînă de …că.

— Uite-l ce frumo… Tare mi-e drag. Țăranc… mor. Cînd lipsesc cîteva … de-acasă încep să-mi … sub cîlcîie. Nicăieri nu-i … frumos ca la noi la cîmp.

Era într-adevăr fo…bine. Un văzduh limpede, … pămînt bun, fecund, ce ni…ipea de tălpile ghetelor.

Ce sărac te simți … dată cu bietele tale cuvinte, … cînd vrei să sugerezi expr… unui om, calitatea unui zîmbet. … lîngă mine, micuță, bine … și mă privea cu ochii ei … înconjurați de multe și pre… crețuri, mîngîia frunzele trifoiului … bea... Cum? Spune, dacă p… grația atotștiutoare, umbra de melancolie … marea seninătate a acelui z…

— Zîmbim, zise Victo… acum zîmbim. Dar cine poate să socotească din cîte lacrimi s-au născut …betele noastre de azi...

Chiar așa a spus Vict… mîngîind trifoiul verde și ud. N-am … deasupra cuvintelor ei nici …malt literar.

Am vrut să scriu un p… despre ea, despre zîmbetul ei, despre eternul și mult schimbătorul farm… feminin. Pînă acum, n-am izbutit.

Mi-am amintit de toat… prilejul acestor însemnări, și, conștientă fiind că voi prinde numai fața unui zîmbet, am ținut totuși să consemnez clipa.

Maria Banuș

Pe marginea romanului „Eroica"

MAREA DESCOPERIRE

III

De la apariția „Eroicei" nu a trecut multă vreme, însă cartea a și suscitat diferite și animate discuții. Din păcate, discuțiile se duc mai mult prin redacții, între patru ochi sau în grup, și nu-și găsesc locul în paginile gazetelor și revistelor noastre (pînă acum numai „Romînia liberă" i-a consacrat o cronică). Cartea interesează însă pe cititori, așa cum am putut constata din convorbirile întîmplătoare cu diferiți oameni ai muncii. Toți mărturiseau impresia adîncă pe care le-a lăsat-o. Cititorul sezisează și lipsurile volumului. Unii îi reproșează, pe bună dreptate, lungimea. Un scriitor îmi demonstra, fără argumentare convingătoare, că partea a doua ar putea să lipsească. Cum în articolul de față ne ocupăm tocmai de această parte, ne vom permite a începe chiar de la obiecția semnalată.

Ceea ce se petrece în partea a doua nu cuprinde decît spațiul a patru zile și nopți, drumul istovitor de la Cotul Donului pînă la stația Mihailovca. In procesul de transformare a oamenilor ajunși la disperare însă drumul acesta are o importanță psihologic-artistică deosebită.

Incă din primele pagini ale părții întîi, zugrăvind tabloul dezgustător al descompunerii armatei antonesciene, autorul își punea legitima întrebare: de ce mai rezista aci frontul? Și căuta un răspuns.

„Greu de spus totuși pentru ce întreaga armată nu s-a smuls din aceste lanțuri haine, ca să se predea!... Pe de altă parte — aproape în fiecare om, chiar și în inimile răzleților care făcuseră același lucru în clipe de amară disperare, stăruia o undă de teamă pentru necunoscutul tainic al Siberiei, pentru ceea ce te poate aștepta din partea inamicului — chiar dacă în sinea ta ai acceptat că el nu se va război în chip laș cu cei dezarmați".

Da, teama. Urmarea anilor de propagandă antisovietică deșănțată, de migăloasă agitație însoțită de „fapte" născocite și debitate cu aerul unor adevăruri indiscutabile asupra „barbariei" din răsărit. Iată de ce, conform adevărului celor petrecute, în paginile părții a doua care încep cu tabloul dezarmării și trecerii liniilor rusești, starea sufletească a masei e înfățișată ca o împletire de spaimă și nădejde.

„...Lăcrămau poate și pentru spuma de bucurie ce le nănădea sufletele știindu-se în sfîrșit solvați dintr-o nenorocire fără de margini, lăcrămau poate și pentru nădejdea că rusul se va omeni cu ei și nu-i va pedepsi cu pedepsele cîte singuri le scorniseră dintr-un exces de imaginație bolnavă...".

Singuri? Nu. Dovadă freamătul lui Rusalim Pandele la vederea Donului și strigătul din inima lui: — *„Acolo e viața... Viața mea, dumnezeule!"* Pe el îl zguduie asemănarea cu Valea Argeșului, și-l întristează aducerea aminte, dorul de patrie. In contrast cu ceea ce se întîmplă cu sergentul Zabalon și plutonierul Balmez. Nici carnea friptă nu le poate rupe gîndul de la *„icoane, tacîmuri de argint, rochii, blănuri, samovare..."* toate cîte le-au jefuit sub oblăduirea maiorului Hariton. Dar, tremurînd, Balmez n-are curajul nici a-și pune capăt zilelor. Povara fărădelegilor îl apasă cumplit, nu pe linia remușcărilor, ci a fricii.

— „Tu știi că de-abia de-acum înainte începe iadul adevărat? Știi că rușii au să ne supuie la chinurile cele mai drăcești?... Capetele în parii rețelelor de sîrmă ghimpată, dușl de vii la fabrica de săpun și cîte și mai cîte altele?"

Balmez nu-și închipuie că poate fi și altcum. Asta a văzut la nemți; cam ceva asemănător i-a fost dat să vadă și la romîni. El știe că soldații, față de care a fost hain fără margini, îl vor arăta cu degetul; *„Asta e Zabalon care a făcut și a dres... Asta e plutonierul Zabalon care așa și pe dincolo..."* Din inima lui neagră, din mintea lui perversă nu poate să apară decît singura năzuință: să se ascundă, să se strecoare, să răzbească.

Altfel însă arată masa ostașilor. Sugestiv și emoționant e tabloul predării armelor. — *„Precista cui mi te-a pus prima oară în mînă. — Blestemat să fie cine te-o mai strînge vreodată în brațe! — Du-te, clăbucii mă-ti, și să nu mai aud de tine în vecii vecilor!"* E starea de spirit a oamenilor care simt că au mînuit arma pentru ceva străin inimii lor. — *„Ce am căutat, aia am căpătat".*

Cuvintele sună a demoralizare? Nu, ele sună a trezire și părere de rău. Comunistul Mazilu zguduie conștiințele afirmînd cu gîndul la boieri: *„Intre noi și ei nu e împăcare. Și va veni poate o zi cînd de mînia și ura noastră își vor aduce aminte și-n groapă".*

Lumea ofițerilor e și mai frămîntată. In ciuda lungimii excesive, convorbirea Radu Ancuța — colonel Borodin are o însemnătate deosebită pentru deslușirea sensurilor relației dintre învingători și prizonieri. Doctorul Ancuța înfățișează în această întîlnire nocturnă pe omul simplu romîn, pe cel care împotriva voinței sale a fost mînat în război. El urăște din tot sufletul suita de fărădelegi făptuite de la Prut pînă la Don. Dar e mereu dispus să ierte. Pentru că i se pare că numai războiul îl deformează pe om, îl face a fi cum nu este în realitate. Prins în capcana propriilor contradicții, Ancuța cere

Laurențiu Fulga
Desen de SILVAN

omenie față de toți prizonierii romîni, fără excepție. Așa ceva nu se acordă însă cu felul de a gîndi al oamenilor sovietici care au pătimit și suferă tocmai în urma încălcării celor mai elementare drepturi garantate prin legi și convenții. Și colonelul îi amintește pînă și de doctorii care fac experiențe criminale pe prizonieri sovietici nevinovați. De aci și concluzia: *„Față de criminali — nu putem fi oameni. Cine a făcut fărădelegi va primi pedeapsa".*

Iar pentru ceilalți se deschide marea restituire a dreptului la existență și posibilitatea descătușării conștiinței lor proprii. *Este într-adevăr o nouă viziune, bazată pe cu totul alte dimensiuni sufletești, întemeindu-se pe o etică deosebită,* pe care Radu Ancuța n-avea de unde s-o știe. Cum apare ea în viață, în fapta zilnică? In zbuciumul aceluiași Borodin:

„Trebuie să dăm numaidecît de mîncare la optzeci de mii de oameni flămînzi și rezervele se găsesc mult înapoia frontului. Trebuie transportați răniții și bolnavii". Și trebuie totodată continuată ofensiva victorioasă, grea și istovitoare, cerînd maximum de încordare, toate energiile umane, toate mijloacele tehnice, toate vehiculele. Camioanele aprovizionării sînt puse totuși la dispoziție. Vehiculele ce duc munițiii iau și ele pe răniți. Colonelul găsește puterea să lupte cu durerea căpitanului Volcov, să-l facă tocmai pe el să conducă salvarea răniților romîni, pe el care văzuse cum părinții i-au fost uciși pentru „neloialitate". Și căpitanul Volcov, om sovietic, ofițer al datoriei conștient împlinite, moare la postul de comandă, lovit de bombele aviației nemțești care țintește mașinile cu semnul vizibil al Crucii Roșii.

E vorba numai de Borodin? Nu. In aceste patru zile, *fiecare dintre cei optzeci de mii de ostași și ofițeri romîni are cum să vadă într-un fel sau altul fața adevărată a unui Borodin.* Că e vorba de ostașul sovietic, simplu și hotărît, care salvează pe muribundul Rusalim Pandele, ostașul pentru care „nici tifosul nu e înfricoșător", că e vorba de bucătarii sovietici care îndeamnă zîmbind: *„Cușaite, rumîni"*, că e vorba de sacrificiul aceluiași Volcov, sau de comportarea populației satelor prin care trec prizonierii.

Dacă doctorul Ancuța de la început vedea dezastrul de mai tîrziu *„în privirile oamenilor, în muțenia dură, în liniștea lor simțind neclintirea de bronz a monumentelor temerare în furtună"*, sadicul sublocotenent Androne era torturat de gîndul primei întîlniri. Il era frică. El, care a torturat, a ucis, a violat, el nu-și putea imagina primirea aceasta plină de omenie, care îl năucește, îl dezorientează.

O clipă de autentic dramatism, însoțită de adîncă analiză psihologică, este aceea cînd se comandă „Ofițerii să iasă din coloană". Cu multă pregnanță Laurențiu Fulga reușește să zugrăvească tabloul derutei și lașității unora, neîncrederii și șovăielilor altora. Singur generalul Condeiescu e liniștit: *„Vă înșelați. N-o să fie omorît nimeni".* Colonelul Giurgea din contra: el crede în măcel, crede pentru că așa a făcut altă dată, ca și sublocotenentul Androne care deplînge doar faptul că *„Dacă am fi îngropat toată Rusia, n-am ajuns aici".* Și dacă Giurgea continuă pînă și în asemenea clipe ideologia sa patriotardă, dacă Ancuța ne își ascunde tremurul sub masca zîmbetului batjocoritor, Novac trece prin întreaga gamă a stărilor sufletești, de la invocarea „tratatului de la Haga", pînă la disperata clamă *„Dumnezeule, scapă-ne! Hristoase ai milă de noi!".*

Un proces complex retrăiește sublocotenentul Corbu. El, care făcuse războiul sub imperiul tezei accepta că: *„Invingătorii jefuiesc orașele cucerite și siluiesc fecioarele ce cad în ghiare..."* el, care o clipă crezut în mărinimia dușmanului, începe a se îndoi: *„Se vede treaba că nu există pe lume nici o credință care să merite să-ți dai viața pentru ea"* — cugetă dînsul. Se înfruntă cu Mazilu care respinge pînă și gîndul unei execuții. Ca dovadă, Mazilu e gata să intre în rîndul celor „sortiți execuției". In sinea sa însă nici Corbu nu vrea să creadă. Văzuse doar cum au fost îngrijiți răniții. Autorul reușește să obțină un puternic efect, contrapunînd neîncrederii și zbuciumului ofițerilor imaginea simplă, convingătoare a bucătarilor sovietici.

Iată și satul Demianovca. Adăpostul și eventuala hrană. Dramele se precipită aci, caracterele se reliefează în raport cu faptele. Filozofia lui Giurgea: *„Cu cît va fi mai plin sacul cu merinde, indiferent prin ce mijloace, cu atît mai sigur o să ajungem în lagăr"* — se sprijină pe deviza: *„Viață de sălbatici, morală de fiare".* Așa obține șuncă, pîine, de toate. Nu dă altora. Popa Gheorghian, „creștinul", fură. Androne ucide un vecin nevinovat, bănuit de furt. Toate acestea sînt însă numai o latură — acea a neomeniei, acea a lașității. Cei mai mulți sînt altfel: generalul Condeiescu, colonelul Gherasim, alții. Iată și grupul ostașilor Iatagan, Mazilu, Cizibici. Cu ei e Ștefan Corbu. Caută adăpost. Și-l găsesc nu printre ofițeri, ci în casa unei femei bătrîne, pe care sublocotenentul o asemuie justiției însăși. Darnic, mult prea darnic în cuvinte, epitete și pagini, în alte părți, autorul a găsit aci tonalitatea justă, necesară, sobră. Fotografia cernită a unui tînăr e imaginea fiului bătrînei. Poate chiar brațul unuia din cei ce-i cerșesc adăpostul l-a răpus. Ii privește, îi ascultă. Și mama se îndură. Dimineața, fiecare găsește cîte o cană cu lapte cald și o bucată de pîine. E însuși mesajul simplu și răscolitor al umanismului sovietic. E tocmai marele adevăr pe care-l descoperă cei optzeci de mii, adevărul care va avea să-i călăuzească în anii ce vin, adevărul care cucerește majoritatea covîrșitoare, adevărul împotriva căruia s-au ridicat și mai îndîrjiți partizanii lui „homo homini lupus".

Dacă doctorul Ancuța ajunge la concluzia că,*...la cauzele înfrîngerii noastre se mai poate adăuga una: lipsa unei conștiințe despre propria noastră umanitate"*, contactul cu umanitatea sovietică răstoarnă în romîni concepțiile din trecut și-i face să-și revizuiască pozițiile morale pe care stăteau altădată. E un proces care începe aci.

Și încă ceva: în toiul frămîntărilor, în mijlocul încleștărilor, Ștefan Corbu învață a prețui și începe să iubească pe oamenii simpli, ostașii. Drumul și-l vede alături de ei, împreună cu ei. Răspunde cu dispreț acuzei că *„S-a dat cu soldații..."* și refuză oferta lui Novac: *„Nu mă îmbarc cu voi... Rămîn cu soldații"*

Valoarea deosebită a celei de a doua părți ni se pare că se desprinde din aceste două elemente de bază care determină evoluția eroilor și care își pune amprenta asupra complexului artistico-ideologic al cărții. Căci cele ce vor urma în partea a treia și, considerăm, în volumele care urmează, se conturează de aci. Din păcate, partea a doua suferă de lipsuri semnalate încă în articolul nostru precedent. Sînt aci lungimi inexplicabile (discuțiile Mazilu-Petre, Borodin-Ancuța, filozofări îndelungi ca cele ale lui Rusalim, capitolul 8 cu desăvîrșire inutil, etc). De asemenea autorul face abuz de retrospective, folosește repetat aceleași procedee artistice, îngreunînd compoziția lucrării și imprimîndu-i o anumită monotonie. Sînt momente unde cititorul așteaptă cu sufletul la gură deznodămîntul; așa e cu pretinsa împușcare a ofițerilor, sau cu bombardarea convoiului răniților. Dar tocmai aci introducerea de „pene" nenumărate este cu totul contraindicată și rezultatul scontat de autor poate fi tocmai contrariu: slăbește tensiunea dramatică și scade emoția.

In ciuda acestora însă, cititorul vrea să știe ce se întîmplă cu eroii după „marea descoperire?" Ca și în viață, în literatură oamenii nu pot rămîne pasivi. Fapta lor e purtătoarea mesajului definitiv. Și acesta îl vom desprinde din partea a treia.

N. Moraru

Caragiale necunoscut

VARIETĂȚI POLITICE

Pe cine se reazemă guvernul

In fine, Romînul a găsit „pe cine se servă și se reazemă guvernul actual". Iată propriile sale cuvinte:

„Acestea toate le mărturisește Rominia liberă, care am mai arătat că a mai dovedit că guvernul actual se servă și se reazemă pe:

oameni egoiști,
caractere stricate,
tineri care frecventează cafenelele,
tineri cu moralul și sănătatea stricată".

Aceste patru categorii se pot împărți în sub-categorii, precum urmează:

I. OAMENI EGOIȘTI

a) Oameni care mănîncă bine;
b) Oameni care nu sunt abonați la Romînul;
c) Oameni care nu demisionează din funcții pentru a trece în opoziție.

II. CARACTERE STRICATE

a) Stricate din naștere;
b) Stricate de împrejurări sociale;
c) Stricate din cauza citirei Voinței Naționale.

III. TINERI CARE FRECVENTEAZĂ CAFENELELE

a) Tineri care joacă biliardul.
Sub-diviziuni:
1) Tineri care joacă poule secrète;
2) Tineri care joacă carambol;
3) Tineri care joacă chegle;
4) Tineri care joacă chegle-carambol;
b) Tineri care joacă table.
Sub-diviziuni:
1) Tineri care joacă table turcești;
2) Tineri care joacă table ghiulbahar;
c) Tineri care joacă domino.
d) Tineri care joacă șah.

Toate aceste diviziuni și sub-diviziuni se împart fiecare în trei spețe:

Tineri care joacă pe parale.
Tineri care joacă pe consumație.
Tineri care joacă pentru pură distracție.

e) Tineri care merg la cafenea pentru băutură:
a) Tinerii care beau apă.
b) Tinerii care beau cafea.
c) Tinerii care beau lapte.
d) Tinerii care beau cafea cu lapte.
e) Tinerii care beau bere.
f) Tinerii care beau rachiuri.
g) Tinerii care beau de toate, afară de materiile cuprinse la literele a, b, c, d.

IV. TINERII CU MORALUL ȘI SĂNĂTATEA STRICATĂ

a) Tinerii cu moralul stricat din cauza unei pasiuni contrariate.
b) Tinerii cu moralul stricat din pricina vreunei neavansări.
c) Tinerii cu moralul stricat din cauza guignonului la cărți.
d) Tinerii cu moralul stricat din deosebite împrejurări.

Tinerii cu sănătatea stricată, categoria cea mai infamă pe care se reazemă guvernul, se împart în:

a) Tinerii bolnavi care se caută cu Mattei.

Caragiale văzut de ISER

b) Tinerii care se caută cu doctorul Drasch.
c) Tinerii care se caută cu babe.
d) Tinerii care se caută cu alți doctori.
e) Tinerii care nu se caută deloc.

Iată pe cine se reazemă actualul guvern.

Notă. Spiritualul articol a apărut fără semnătură în Voința Națională, II, 315, de la 10 august 1885. In același ziar, condus de N. Xenopol, autorul romanului Brazi și putregai, Caragiale a mai publicat cîteva cronici teatrale, semnate Luca, prima variantă a schiței Temă și variațiuni și diverse articole literare și politice, la rubricele Varietăți literare și Varietăți politice.

La 2 iunie, nehotărît să accepte, îi scria bunului său prieten Petre Th. Missir:

„La „Voința Națională" mi se propune pentru concursul meu literar și administrativ o leafă lunară de 500 (cinci sute) de lei.

Să primesc sau nu? Ce zici tu? Știi toate cuvintele pentru care, deși în mare lipsă aflîndu-mă, tot mai stau la gînduri, dacă trebuie să primesc o muncă relativ onestă (căci mi se cer 9—10 ceasuri de lucru zilnic), sau să rămîn a fi vînător de franci, cu slaba perspectivă a unei noui căderi la Teatru?"

Era curînd după căderea comediei „D'ale Carnavalului", a cărei premieră avusese loc la 8 aprilie.

După ce expune motivele ezitărilor, Caragiale încheie:

„Răspunde-mi frumos și răspicat, ca un om cu minte și ca un adevărat și inteligent prieten ce ești.

Nu crede că doresc să am un anume răspuns, și că oricum eu sînt hotărît mai dinainte, a urma o anume cale.

Pe cinstea mea atît sînt de nehotărît încît eu însumi găsesc tot așa de tari cuvinte ca pentru da și pentru nu.

Tu ce zici? etc." (Opere, VII, pag. 535).

După un amplu răspuns cu caracter afirmativ, a urmat consimțămîntul lui Caragiale și o scurtă colaborare la Voința Națională, pînă înainte de sfîrșitul anului.

Metoda polemică, în acest articol, este ironia susținută. Autorul simulează a fi de acord cu susținerile Romînului, condus de Vintilă C. A. Rosetti și ale Romîniei libere (director D. A. Laurian). Ba chiar, spre a le face mai explicite, purcede la diviziuni și sub-diviziuni analitice, ca într-un spirit de colaborare, cu ziarele opoziționiste. Inșirarea, cu un umor sec, pince sans rire, a tuturor categoriilor de egoiști, stricați și tineri corupți, echivalează cu o reducere la absurd. Articolul mai este interesant prin terminologia biliardului, stăpînită ca de un cunoscător al jocului. Intervin și două nume proprii de medici, foarte cunoscuți în acel moment. Primul, Mattei, era se vede specialist în boli lumești. Celălalt a fost o figură populară a Capitalei. Despre doctorul Alois Drasch, de origine german, introducător al hidroterapiei la noi, se găsesc referințe în Dicționarul Contimporanilor (1897) de Dim. R. Rosetti (Max) și în Bucureștii de altădată de C. Bacalbașa. Doctorul, în alte sectoare, practica un fel de empirism și își cîștigase o mare reputație prin mijloacele drastice de tratament.

In timpul scurtei sale treceri la Voința Națională, atît la rubrica Varietăți politice, cît și la Varietăți literare, Caragiale uzează de același umor lipsit de vehemență satirică, cu instrumentul delicat-tăios al ironiei.

Șerban Cioculescu

In două vorbe

SEMNĂTURA DIN „CASETĂ"

Da, în legătură cu semnătura din „casetă", nu din „Gazetă", am povestit colegilor mei și mi se pare drept să afle și cititorii ce rușini am pățit în ultimul timp prin diferite locuri prin țară.

La Craiova, mai întîi. Pe cînd stam de vorbă cu tov. Iovan Florea, strungar la uzinele „Electroputere", am observat că — sucindu-și binișor capul, — privea curios spre buzunarul hainei mele din care ieșea titlul roșu al revistei. I-am oferit-o. El s-a uitat peste pagina I-a. S-a uitat peste pagina VI-a. S-a oprit apoi la caseta, pe două coloane, cu numele membrilor colegiului redacțional:

— Zaharia Stancu... Mihai Beniuc... Marcel Breslașu... Eusebiu Camilar... A, și dvs. sînteți!

Și deodată:

— Vrasăzică, pe lîngă iscăliturile de la articole, iscăliți încă o dată și dvs.? ...m-a întrebat el după o reflectare adîncă.

Cu toate că mie — ca ălula cu musca pe căciulă — mi s-a năzărit întîi că omul știe ceva sau că de-a dreptul rîde în sine, întrebarea se dovedea de totală bunăcredință, era perfect cinstită, nu i se putea presupune nimic aluziv.

La grea încercare și pe negre gînduri m-a pus de atunci candoarea prietenului meu, strungarul de la Craiova! N-am ce să ascund: el avea, fără să știe, atîta dreptate încît nu mi-a venit bine deloc că de amar de vreme — adică cel puțin din preajma Congresului scriitorilor — Colegiul nu s-a mai întrunit, iar în ce mă privește particip la... „casetă" cu numele, dar la „Gazetă"... cu nimic!

La Sinaia, săptămînile trecute, am înțeles de asemenea că inginerul Matei Iliescu de la fabrica „I. C. Frimu" (în care tînărul critic D. Micu îmi recomandase un poet în adevăr talentat deși cu totul necunoscut) caută și nu află îndrumarea și ajutorul ce-i sînt necesare, avînd dreptate să-mi reproșeze mai direct, mai indirect;

— Faceți parte din colegiul „Gazetei literare"... Nu zic să ne tipăriți totdeauna. Dar răspundeți-ne într-un fel, ajutați-ne cumva, nu ne aruncați pur și simplu la coș!

La fel, cu alt prilej, la Oradea, directorul liceului local — luminatul și harnicul profesor Traian Blajovici — mi-a amintit că există acolo un grup destul de mare de poeți, prozatori și istorici literari, dar că niciunuia dintre aceștia, de la apariția revistei pînă astăzi, n-am găsit cu cale să-i publicăm ceva în „Gazeta literară".

In sfîrșit, tov. Cosma și brigada artistică a Trustului 1 Construcții din Hunedoara m-a luat nu de mult la rost, în felul următor:

— Unele din poeziile pe care le publicați, noi le folosim, dacă vreți să știți, nu numai pentru lectura individuală, dar și în munca noastră culturală. De aceea ne-am bucurat grozav văzînd într-o pagină a revistei și o piesă de teatru. Credeam că e într-un act! Să știți că ducem mare lipsă, calitativ vorbind, de piese într-un act... Girul „Gazetei literare" ne-a dat serioase nădejdi. Dar numai pentru moment: pînă am căzut cu ochii în ultima coloană a paginii respective, pe indicația, totdeauna rău vestitoare pentru noi „continuare în nr. viitor"... Era o foarte bună piesă nouă a tov. Baranga, dar în trei acte, deci greu de montat cu mijloacele noastre. A mai urmat încă o piesă, chipurile numai un act din ea, dar nu se termina acolo, avea mai multe probabil. Cui a folosit tipărirea nu știm, că nouă nu! Noi v-am ruga să ne ajutați publicînd din cînd în cînd și materiale folositoare pentru munca noastră, dacă se poate.

— De ce nu vă adresați direct revistei? am întrebat eu.

— Păi acum ce facem, nu ne adresăm? mi-a tăiat-o scurt tovarășul, zîmbind a părere de rău ca și cum și-ar fi pierdut vremea cu mine:

— Dvs. nu sînteți la revistă? (Adică: ce păziți acolo?...)

Uite, tocmai asta voiam să-i anunț în două vorbe pe interlocutorii mei. Că apelurile lor nu vrem să mai rămînă fără răspuns; că tot ce poate să fie modesta contribuție a fiecăruia dintre noi va înrîuri mai vizibil, pe viitor, conținutul și aspectul revistei; că e nedreaptă și nefirească menținerea, între cei ce te urmăresc, a unei false impresii — aceea că, în orice activitate, ai merita vreo onoare sau răspundere atunci cînd ți le păstrezi exclusiv prin puterea inerției...

Semnătura din „casetă" trebuie — una din două — ori să fie o realitate, ori să nu mai fie deloc. Dacă în sfîrșit am optat cu toții pentru prima alternativă, este pentru că roadele sperăm să se facă simțite cît mai curînd posibil.

Ne vom strădui deci, mai mult, laolaltă, ca revista să devină întocmai și întru totul ceea ce ea se intitulează: organ săptămînal al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Cicerone Theodorescu

Realismul socialist și individualitatea eroului pozitiv

Problema raportului dintre artă și realitatea obiectivă, a dezvoltării epice, a umanismului și veridicității caracterelor, se rezolvă în funcție de capacitatea scriitorului, în găsirea pivotului pe care să se sprijine logica dezvoltării personajului. Cînd această logică este degradată, cînd apare impusă și exterioară, cînd nu rezultă organic din întreaga succesiune a acțiunii caracterelor, acestea apar șterse, anodine. Gorki care înțelegea că poporul este creatorul istoriei și care vedea în exponenții săi forțe active, a amintit nu odată adevărul că arta realismului socialist dezvăluie esența procesului istoric ca proces al evoluției personalității umane.

Desigur că arta realismului socialist urmărește, înainte de toate, zugrăvirea conținutului pozitiv al vieții societății socialiste. Reliefarea acestui conținut superior istoricește nu poate fi însă obținută decît rezolvînd în deplină măsură problema creării eroului pozitiv. Maturitatea literaturii sovietice în imaginile căreia poporul recunoaște drept eroi apropiați inimii sale pe Ceapaev și Davidov, pe Levinson și Korceaghin, pe Voropaev și Batmanov, pe Tiorkin și Martinov, n-ar fi de conceput fără aceste caractere memorabile. Așadar, există individualități puternice în literatura sovietică, și nu realismul socialist este de vină că familia lor nu este și mai numeroasă, cum insinua recent Jan Kott secondat pe linia aceleiași denaturări tendențioase de André Breton. A ne limita însă la recunoașterea succeselor și a trece sub tăcere insuccesele înseamnă a înlesni și promova acestora din urmă pe mai departe existența. Nu acesta este însă scopul literaturii socialiste.

După cum se știe, în ultimii ani, scriitori bine intenționați au eșuat în încercările lor de a zugrăvi caractere puternice, îndeosebi caractere pozitive. Explicația nereușitei stă uneori în insuficienta cunoaștere a realității noi, a constructorilor ei. In cele mai numeroase dintre situații, acestei cauze i se adaugă însă cu mai puțină sau mai multă greutate și cîteva teze de esență sterilă, dogmatică, asupra cărora vom zăbovi. Atenția pe care o acordăm consecvent problemei caracterelor, individualizării receptive la particularitățile de ordin moral și fizic a eroilor nu este fortuită. Dobroliubov sezisase simpatia activă *„care se manifestă totdeauna în societate față de oamenii necesari într-o anumită epocă și care nu trăiesc inutil pe această lume"*. In cazul nostru, al epocii contemporane, asemenea oameni sînt cei ce militează pentru idealurile socialismului, purtătorii experienței istorice a revoluției. Frumusețea acestor chipuri trebuie să apară și în literatură în varietatea ei inepuizabilă, relevîndu-ne cu forță de sugestie complexa dialectică a ideilor și sentimentelor omului descătușat. După cum a devenit limpede, cultul personalității a restrîns eroul principal, poporul, la funcția decorativă de fundal al figurilor istorice văzute idealizant, în ipostază atotștiutoare și atotfăuritoare. Istoria era denaturată, iar realismul imaginii alterat, viciat de concepții false, potrivit cărora rolul istoric decisiv revine nu maselor, marilor mulțimi, ci unor supraoameni, inspirați și vizionari. Se subestimau astfel forțele vii ale colectivității socialiste. Atitudinea trăda o înțelegere greșită a procesului individualizării; lipsite de relief artistic, însușirile oamenilor simpli abia se puteau bănui. De aceea, în atribuirea apriorică de calități străine notei organic-temperamentale a eroilor, vedem azi o dublă tendință, egal de dăunătoare artei: diminuarea oamenilor de rînd și tratarea apologetică a rolului personalității în istorie. Realismul socialist nu poate fi decît potrivnic unor asemenea abdicări estetice.

Se știe că în viață nu toți oamenii gîndesc și simt la fel, nu au cu toții același orizont filozofic și aceleași dispoziții psihice, chiar dacă în mare îi unesc țeluri comune. Totuși recomandarea ridicării tuturor eroilor pozitivi la un anume plafon valoric, a găsit ecou în rîndurile unor scriitori și este de prisos să mai spun cît de artificiale apăreau plăzmuirile de acest fel. De pildă, se afirma că *fermitatea* de caracter trebuie să reprezinte indiscutabil componenta majoră a individualității eroului. Firește, îndepărtînd absolutizarea care ar duce la deformații hidoase, n-ar fi rău să fie așa, dar fiecare individualitate își respectă logica proprie interioară, fără a subordona în mod exclusiv celelalte trăsături temperamentale, dominantei psihice prescrisă ca într-o rețetă. Nicoară Potcoavă este în mod cert un conducător ferm de oști, dar în sufletul său își fac loc și gingășia iubirii de frate, abnegația, poezia reveriilor și a dorului de patrie, setea de răzbunare și blîndețea. Excluderea intenționată a unor trăsături eterogene de caracter, care n-a dispărut nici azi din practica unor scriitori și critici, s-a dovedit falimentară. Această așa-zisă metodă anulează originalitatea caracterului și condamnă procesul individualizării la convenționalism schematic. Celor care mai procedează astfel ar trebui să li se amintească faptul că selectarea și individualizarea nu sînt procese antagonice, ci corelative.

O atitudine aparent opusă este aceea la care se referă îndeosebi unii critici occidentali și care reclamă caracterul contradictoriu, complicat al eroului. Kafka nu susținea oare că orice ființă este un labirint de trăiri învălmășite, fără cauzalitate rațională? Dacă citarea lui poate părea un artificiu demonstrativ, voi spune că ceea ce e excesiv și izbitor în aforismul lui Kafka se manifestă deghizat în teza dogmatică a complicării caracterologice. In fond, complicarea psihică nu e o condiție de verosimilitate psihologică. Cunoaștem eroi „lineari" profund emoționanți. Oare Levinson parcurge evoluții psihice spectaculoase, se aglomerează în forul său intim impulsuri contrarii, trăiește el declanșări sufletești opuse, sau mai degrabă întîmplările decisive ale retragerii îi unifică într-un tot dispozițiile lăuntrice pînă la a da planului său și întregii sale făpturi asprimea, duritatea colțuroasă și forța obsesivă a unei omniprezente aspirații: salvarea detașamentului din încercuire?

Neîndoielnic, caracterul trebuie să fie redat în toată bogăția și plenitudinea sa, cu atît mai mult cu cît, în condițiile socialismului, se află într-o dezvoltare permanentă. Dar a fi multilateral nu înseamnă a fi difuz. Dezaprobăm unilateralitatea rectilinie a eroilor. Un personaj pozitiv prin tendința lui principală, ca inginerul Miron Nichifor din romanul „Izvorul roșu", trăiește exclusiv în planul muncii profesionale, deși scriitorul ne lasă să înțelegem că nu i-ar lipsi aptitudinile pentru o viață intensă în diversitate.

Nimeni nu se gîndește să-i reproșeze lui Nicolae Jianu de ce nu a realizat un erou agitat, solicitat de porniri centrifuge. Romane absurde, aș zice aberante, cum am avut prilejul să citesc unul recent (Rémy Lanoux: Ames fuyantes, Gallimard), în care eroinele sînt simultan caste și adulterine, placide și isterice, egoiste și generoase, ar putea amuza, dacă divorțul lor cu logica n-ar confirma un fenomen îngrijorător și simptomatic pentru lumea în care apare. Finalmente, asemenea exagerări arbitrare în compunerea structurii sufletești, duc la fizionomii monstruoase, perfect neverosimile. Intre Miron Nichifor și mecanismele dezaxate de care aminteam, nu există apropieri. Eroul lui Jianu are planuri îndrăznețe, își iubește soția, pare sociabil. Dar se sărăcește la un moment dat trăind cu exclusivitate în planul muncii profesionale, ca și cum în condițiile socialismului acesta ar fi singurul generator de fericire. Noi nu-l vrem pe Miron Nichifor pulverizat de chinuitoare și contorsionate nevroze, dar credem că, cu cît ar trăi mai multilateral viața, năzuința lui arzătoare de a-și sluji muncind oamenii din rîndul cărora s-a ridicat, ar spori în autenticitate. Complexitatea interioară pentru care pledăm ar fi mai în spiritul personalității eroului, conformației sale lăuntrice, nu lipsită de elanuri și descurajări dar capabilă să-și depășească stările depresive prin pasiunea cu care se dedică muncii și înfrumusețării vieții la „Izvorul roșu". Privită din perspectiva realismului caracterologic, împrăștierea morbidă a unor caractere din literatura apuseană nu ne ispitește. Evident, ea a înregistrat și succese în acest domeniu. Mă gîndesc la unele romane ale lui Aragon, Howard Fast, Feuchtwanger, Faulkner, Lawson. Dar eroii acestora sînt legați de realitatea înconjurătoare, de realitatea societății capitaliste și nu e cu putință ca ei să nu reflecte dualitatea intrinsecă, esența ei contradictorie. In ceea ce are maladiv, literatura burgheză este literatura declinului caracterelor, a fărîmițării lor inexorabile. Personajele ei se disting prin abulie, trivialitate și resemnare. A invoca complexitatea interioară a unor asemenea eroi și a-i cita ca modele pentru noi, fie și numai formal, este cu desăvîrșire greșit. Cînd spunem că eroul pozitiv din literatura noastră trebuie să reflecte marile prefaceri petrecute în societate și în sinea oamenilor, militàm pentru acele trăsături specifice ce se însumă din caracterul social, din cel democratic și din unitatea organică a înfățișării sufletești a eroului. Și iată-ne ajunși la problema esențială, fundamentală a viziunii individualizării. In definitiv, ce înseamnă această unitate? Nu duce ea cumva la schematizarea personajelor? Cei care își închipuie astfel și sînt dispuși să renunțe la unitatea organică a caracterului descris, sînt în situația acelora care aruncă apa murdară din albie odată cu copilul.

Este sigur că trăsături izolate ale psihologiei omului vechi persistă în conștiința eroului pozitiv contemporan. Este de asemenea de presupus că în împrejurările furtunoase, în vîltoarea acestor zile, eroul nu-i scutit și de anumite contradicții interne. Să nu uităm însă că în relațiile exterioare, eroul frecventează medii din colectivul socialist și că educația comunistă îl înrîurește sub cele mai variate forme. In plus, sufletul omenesc nu este precum crede Albert Camus *„un imperiu al pornirilor obscure"*, ci o complexiune de dispoziții afective controlabile rațional. Altminteri ce înțeles ar mai avea noțiunea *umanitatea eroului*. Fie și simplul fapt că există în literatura noastră oameni ca Anton Filip *(Bărăgan)*, Ion Păvăloaie *(Oțel și pîine)*, Ilie Barbu *(Desfășurarea)* etc. mi se pare remarcabil și elocvent, după cum profund semnificativă este prezența în galeria eroilor pozitivi a unei figuri de dimensiunile lui Adam Jora. Faptul că uneori apropiem în mod firesc individualitatea sa de valoarea unui simbol, nu trebuie să surprindă. Prometeu al mării, eroul lui Petru Dumitriu întruchipează — prin voința cu care învinge forțele oarbe ale cosmosului și legile lumii vechi ce se surpă — însuși fenomenul cel mai înaintat al timpului nostru, triumful revoluționar al socialismului.

In Adam Jora sălășluiesc aprige simțăminte: dragoste de oameni și silă, mînie și calm. Mai presus de orice, unificînd stările de spirit, se înalță năprasnică ura, dar nu ura oarbă, dezlănțuită, ci una și mai înfricoșătoare, pentru că se hrănește din condamnarea colectivă comunistă a vechilor nedreptăți și silnicii.

Unitatea interioară a lui Adam Jora trebuie căutată în această comuniune vitală cu lumea pescarilor. Adam Jora nu este o schemă, ci un om viu, cu o lume interioară în plin tumult și totodată uimitor de unitară. Așadar, unde ar fi atunci cheia acestei reușite, unde se ascunde „taina" individualizării maxime a eroului? Probabil că nu în analizele rafinate ale esteticienilor, ci în viață, din studiul căreia extrag lecțiuni și artiștii. Bogăția și multitudinea laturilor caracterului constituie, ca și în realitate, calitatea principală a distincției individualităților. Condiția? Claritatea conturului caracterologic. S-ar putea replica cu afirmația că operăm cu noțiuni psihologice fără orizont, înguste. Claritatea conturului eroului înseamnă, după cum semnalau recent și unii teoreticieni sovietici, claritatea și preciziunea poziției de ansamblu a personalității umane în viața socială, limpezime în concepții, continuitate și perseverență în lupta pentru aplicarea lor. In afara clarității de contur, dezvăluirea vieții spirituale a omului se lipsește, analitic vorbind, tocmai de baza ei indispensabilă, fără de care revenim la exemplarele stereotipe, uniforme, incapabile să reveleze în destinul lor o experiență umană viabilă. Figurile născocite, ireproșabile, nu sînt decît rodul incapacității de a surprinde și defini cu claritate profilul eroilor zugrăviți. Rătăcirea în hățișul elementelor întîmplătoare de caracter, neesențiale, periferice activității lor, duce la apariții plicticoase și înspăimîntător de banale. Sînt acele simulacre de individualități cărora uitîndu-le numele, le-am uitat implicit și existența.

Eroii pozitivi ai acestor zile sînt însă oameni ce răspund prin actele lor de fericirea și viitorul omenirii, angajați în bătălii ce înalță umanitatea. Literatura socialistă nu se poate mulțumi cu silueta palidă a făuritorilor de istorie. Față de pseudo-literatura producătoare de fantoșe abstracte nu trebuiesc făcute nici un fel de concesii. Sentimentul estetic al contemporanilor reclamă cu justificare individualități nuanțate, originale, luminate de arderi interioare, nobile, de căderi și înălțări dramatice, într-un cuvînt capabile să participe la mersul înainte al societății.

H. Zalis

MODERNISM

(Urmare din pag. I-a)

alitate practicînd cel mai cenușiu șablon. De aceea, cred că bine face Steaua combătînd tradiționalismul în ceea ce are el steril, mort. Lipsa de personalitate artistică, lipsa de mesaj propriu, se ascund sub pastișarea lui Coșbuc, sub maimuțărirea unor lucrări sovietice slabe, sub imitarea mecanică a versului popular, și se scuză prin conținutul politic, folosit nu ca o inteligentă persuasiune în slujba socialismului, ci ca o firmă care să justifice existența scriitorului sau operei respective. Asta se ascunde sub lozinca tradiției clasice (mai mult de formă, de altfel, clasicismul limitindu-se, pentru respectivii, la doi-trei scriitori) și mai ales, a specificului național. Substratul fiind însă incultura și neputința de a inova. Sînt scriitori despre care cu adevărat te poți întreba: ce au adus ei nou în literatura noastră? Ce idei, ce mesaj, care să fie și al lor, propriu, personal, și al vremii? Ce mijloace artistice originale, ce inovații în versificație, în tehnica prozei, în stil, în structura imaginii? Nimic! Cenușă, neputință, platitudine. Și asemenea scriitori îndrăznesc să se numească adepți ai realismului socialist!

Iată cum, fie prin servilism față de literaturile străine și desconsiderare a forțelor și creației noastre naționale, fie prin fetișizarea a doi-trei clasici, incultură și ură față de inovație, s-ar ajunge la unul și același rezultat, înăbușirea literaturii noastre noi, vii, prețioase, pe cale de a deveni o mare literatură, pe cale de a deveni o literatură realist-socialistă. Și cripto-moderniștii și conformiștii știu că sînt străini adevăratei noastre literaturi și pe cine nu e de acord cu ei, unii îl tratează de proletcultist și, în cazul cel mai bun, de înapoiat și „depășit", iar ceilalți, eventual pe același scriitor, de estetizant, cosmopolit și, în cazul cel mai bun, de „realist critic", străin de realismul socialist. Mi s-a întîmplat și mie, și altora, să primim asemenea complimente contradictorii, uneori pentru aceeași operă. Ambele tendințe au și teoreticienii lor; cei ai modernismului lucrează oral, la colțuri de stradă, la sindrofii, în redacții; ricanarea, gluma calpă, sînt armele folosite. Ceilalți lucrează solemn, prin mari articole pustii și triste, în care argumentarea, erudiția și ideile înaintate, sînt înlocuite prin repetarea cuvintelor „noul", „idei înaintate", „omul nou" și „rupe forma de conținut". Primii n-ar folosi termenul de „realism socialist" nici picați cu ceară; ceilalți îl pun în asemenea contexte și-l aplică la asemenea lucrări, încît îl plictisesc și pe cel mai devotat aderent al realismului socialist.

Și acum — că am rostit acest termen — n-ar fi rău de cercetat ce anume literatură promovează Steaua. Literatura lui Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Nina Cassian, Breslașu, Baconsky, Veronica Porumbacu, Petru Dumitriu, etc. Sînt cei numiți niște moderniști? Nu cred. Realismul, și anume realismul unei țări care construiește socialismul, continuînd cele mai bune tradiții ale literaturii noastre și ale literaturii clasice universale — iată concepția scriitorilor numiți. Rar exemplu mai strălucit de inovație fără ruptură cu tradiția, ca Arghezi. Rar exemplu de artist atît de profund popular, fără să imite nicăieri versul popular, ca Beniuc; și poți continua astfel cu analiza pînă la ultimul numit, care respectă și urmează exemplul clasic, conștient că e din veacul acesta, și că niciodată nu va fi un imitator. Redactorilor și colaboratorilor revistei Steaua le place opera lui Sadoveanu, în mod sincer și profund. E asta ruptură cu tradiția realistă?

Evident, ne aflăm în fața unei terminologii inadecvate. G. Munteanu vorbește despre realism socialist în articolele sale. Atunci de ce mai era nevoie de „modernism"? Căci în realitate, literatura nouă, a epocii noi, va fi realistă și socialistă, oricîtă cenușă au turnat peste această concepție conformiștii, dogmaticii, proletcultiștii și oricît ar fi profitat de asta cripto-moderniștii și cosmopoliții, ca să discrediteze realismul socialist. „Modernismul" e bătrîn de aproape o sută de ani. Dacă artiștii occidentali nu sînt sătui de el și nu simt nevoia de ceva nou, îi privește. In țara asta sîntem cîțiva scriitori și critici care credem că trebuie isprăvit cu modernismul. Nu ni-l vom șterge pe Rimbaud din memorie, nici pe Kafka; conștiința noastră va purta urmele experienței modernismului: numai moderniștii și proletcultiștii cred că se poate face tabula rasa din trecut. Cunoaștem metodele lui Joyce și ale lui Faulkner, îl admirăm pe Proust și folosim și vom folosi toate mijloacele artistice folosite sau inventate de ei, în măsura în care ele servesc exprimarea mesajului nostru socialist. Mai mult: vom inventa la nevoie forme noi, nemaiîntîlnite pînă acum. Dar credem că literatura și arta celei de-a doua jumătăți a secolului XX vor fi realiste, deci democratice, sau vor pieri — odată artisticește, prin vidare lăuntrică, prin dezumanizare și — pe de altă parte socialmente, prin ruptura cu masele populare, lăsate în pradă romanului polițist, fotografiei în culori, digest-ului și muzicii de jaz „simfonice". Numai o literatură și o artă realistă pot cîștiga masele păstrîndu-și un înalt nivel artistic: exemple sînt nenumărate, de la Dante pînă la Tolstoi, de la sculptorii greci și gotici pînă la Meștrovici, de la Van Eyck la Renoir, de la Palestrina la Ianacek. Iar acest realism al unei epoci socialiste va fi nu o palidă și stîngace imitare a marilor realiști din trecut, ci o artă bogată, rafinată, plină de subtilități pe care contemplatorul nespecialist poate că nu le va sezisa, rămînînd însă cîștigat, convins, vrăjit printr-o aparentă simplicitate a mijloacelor. Cred că recunoaști că asemenea opere au și început să apară la noi: nu voi cita decît Cîntarea omului de Tudor Arghezi. Iar în Uniunea Sovietică, Pe Donul liniștit e tipul cărții de care vorbesc. Dar convingerea mea e că marea înflorire a literaturilor realist-socialiste de abia va urma. Iar în ce privește literatura noastră, după Eminescu și Caragiale, Sadoveanu și Arghezi și ceilalți mari poeți din prima jumătate a veacului de față (Blaga, Bacovia și alții), cred că ea se află în fața unei epoci în care va cîștiga o importanță universală. Cine crede c-o poate înăbuși sub cenușă, sau c-o poate vopsi în culori străine, se condamnă singur; blestemul sterilității va fi partea lui: nu se poate înota pe rîu în sus, nu se poate trăi împotriva vieții; noua noastră literatură nu va putea fi oprită; poporul nostru a intrat într-o epocă în care condițiile istorice îl vor face să dea omenirii acest neprețuit dar al său. Al nostru.

Petru Dumitriu

Pentru o justă critică muzicală

Articolul meu intitulat: „Despre unele aspecte ale criticii noastre muzicale", apărut în „Gazeta literară" din 21.II.a.c. a avut darul să stîrnească oarecare frămîntare în rîndurile criticilor și cronicarilor noștri muzicali, mai ales în rîndul celor ce s-au considerat oarecum vizați. Drept urmare cronicarul G. Bălan publică în „Contemporanul" din 1 martie a.c. un articol intitulat cam emfatic: „In apărarea muzicii contemporane"— nu pentru a combate serioasele reproșuri aduse criticii noastre muzicale, ci pentru a se deda la unele considerațiuni și speculațiuni teoretice, menite să demonstreze încă-o dată temeinicia acelor acuzațiuni. Cronicarul nostru se crede obligat să apere muzica contemporană împotriva oricui, fie chiar și împotriva compozitorilor. Ingustînd în mod arbitrar sfera noțiunii de contemporaneitate, și fără a ține seama de tot ceea ce se creează astăzi în mod valabil, ideologul nostru se situează de fapt, după cum se vede din tot cuprinsul articolului, pe poziția atonalismului și pseudo-inovatorismului în muzică. De pe această poziție, el decretează drept contemporană muzica atonală, adică acea muzică în care funcțiunile tonale ale melodiei și armoniei sînt lichidate. Insuși acordul este „spart", după o expresie a lui Schönberg, inițiatorul atonalismului.

Drept urmare, toată cealaltă muzică ce se scrie astăzi de către marii noștri maeștri ai compoziției, nefiind atonală, avînd încă înfipte adînci rădăcini în marile tradiții clasice, mai mult sau mai puțin vizibile la prima înfățișare, este scoasă din... contemporaneitate! Astfel, toată muzica corală și simfonică a unui Sabin Drăgoi, a unui Mihail Andricu, a lui Mihail Jora, D. Cuclin, Marțian Negrea, Paul Constantinescu, Ion Dumitrescu, Alfred Mendelsohn, Gh. Dumitrescu (bineînțeles și a subsemnatului), precum și a tuturor celorlalți compozitori valoroși de muzică simfonică, corală, de masă și chiar de estradă și ușoară, — apoi tot folclorul nostru de azi și de miine, care nu este și nu va putea fi vreodată atonal, într-un cuvînt toată muzica noastră realist-socialistă, nu mai poate face parte, după părerea lui G. Bălan, din contemporaneitate. Ceva mai mult, nefiind atonală, este dușmană a contemporaneității. Uluitor! Dar, la drept vorbind, și logic! Căci atonalismul, dezagregant prin natura sa, este totodată și exclusivist. El nu se admite decît pe sine însuși.

Consecvent cu punctul său de vedere de astăzi, G. Bălan contestă apoi valoarea determinantă a conținutului muzical. La ce i-ar mai servi, la urma urmelor! Nu acceptă de asemenea nici comparația dintre o critică literară și una muzicală, în ceea ce privește raportul dintre mijloace și conținut, întrucît, spune acesta, mijloacele de expresie literară, adică cuvintele, nu conțin (atențiune, poeți!) nici un fel de valență expresivă, nici o latență în sine, nici o virtualitate, pe cînd cele muzicale, adică sunetele, conțin dimpotrivă, asemenea valențe, încît nici nu mai este nevoie de vreun alt conținut special. Dar acest cronicar contemporan și apărător al muzicii contemporane împotriva muzicii realiste, ne dă și exemple de cîteva capodopere de muzică atonală. Printre altele, enumeră și Simfonia a X-a de Dimitrie Șostakovici. Ori nu știe de fapt ce este atonalismul, ori nu știe ce înseamnă o capodoperă (care se caracterizează printre altele și printr-o perfecțiune a formei), ori nu cunoaște bine Simfonia a X-a de Șostakovici, ori nu este informat asupra părerilor exprimate de compozitorul însuși asupra acestei lucrări, ori toate la un loc! Căci Simfonia a X-a nu este atonală, iar în ceea ce privește reușita acestei simfonii, pe care eu unul o apreciez mult, să lăsăm pe autor să vorbească. In „Sovetskaia muzîka" nr. 10/1955 D. Șostakovici spune: „Intr-o serie de discuții critice s-a remarcat o oarecare nedesăvîrșire dramaturgică a finalului din a zecea simfonie a mea. Aceste observații le consider absolut juste. Deși muzica din finalul simfoniei este în general finită, totuși simt că există ceva ce nu mi-a reușit". Mai departe, compozitorul explică și cauza pentru care finalul simfoniei îl nemulțumește, și-și propune chiar soluția necesară.

Dar lipsa de informație și de probitate științifică, pe care timp de aproape zece ani sus-zisul cronicar muzical a manifestat-o în presa noastră cu toată perseverența, pendulîndu-și condeiul cînd într-o parte, cînd în alta, atacînd sau lăudînd oameni și opere, fără vreo documentare în prealabil, am putut s-o cunosc și eu în repetate rînduri. Deși niciodată nu mi-a cerut vreo lucrare spre consultare sau vreo explicație asupra compozițiunilor mele, totuși, într-un mod lipsit de decență și cu totul neîntemeiat, afirmă, de pildă, că Simfonia a II-a a subsemnatului ar fi scrisă într-un stil ce aparține... secolului trecut („Contemporanul" din 15 febr. a.c. și 1 martie a.c.) In necunoștință de cauză și referindu-se la unele norme pedagogice de predare a armoniei în conservator, necesare începătorilor, printre care pînă acum doi-trei ani se găsea și G. Bălan, acesta scrie: „Interdicția cvintelor paralele este o regulă, putem spune, sănătoasă și general aplicată în studiul armoniei, dar iată că Debussy a făcut tocmai din aceste cvinte unul din procedeele cele mai caracteristice ale tehnicii sale". Consider just în parte acest pasaj, dar dacă tînărul nostru s-ar fi uitat cîtuși de puțin în partitura simfoniei mele a doua, ar fi constatat, mai cu deosebire în partea a doua a simfoniei, la care face aluzie, nu numai simple cvinte paralele, ci duble cvinte paralele, diferite ca sunete, iar acestea nu numai în mod sporadic, ca în Debussy, ci utilizate în mod curent și integrate într-un sistem armonic propriu-zis. O astfel de scriitură (să-mi fie iertat dacă în această împrejurare trebuie s-o spun) nu se întîlnește la simfoniștii clasici sau romantici ai secolului trecut, iar sub forma aceasta nici la compozitorii moderni, fapt care

Compozitorul N. Buiciu
Desen de SILVAN

constituie de altfel, alături de alte elemente tehnice, una din caracteristicile acestei simfonii.

Dar dacă așa stau lucrurile, cum rămîne atunci cu afirmația de mai sus, privitoare la stilul simfoniei mele? Dar mai ales, cum rămîne cu stilul unui asemenea mod de a face așa-zisă critică? Și pînă cînd acest cronicar, rău intenționat, va continua să trișeze atît muzica noastră contemporană, în înțelesul just al cuvîntului, cît și pe compozitori, pe interpreți, auditori sau cititori, într-un cuvînt întreaga noastră viață muzicală?

Comitetul Uniunii Compozitorilor din R.P.R., în ședința sa din ziua de 1 martie a.c., luînd în discuție, printre altele, și problema criticii noastre muzicale în general, a condamnat mai ales falsa poziție ideologică a unor critici, precum și procedeele incorecte ce se practică de către astfel de cronicari lipsiți de simțul răspunderii profesionale.

N. Buiciu

ARANY JÁNOS

AGNES

(Baladă)

Agnes un cearşaf îşi spală
In pîrîul ce sclipeşte.
Alb, cearşaful plin de sînge
Apa-n spume i-l smuceşte.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Se-mbulzesc în jur strengarii:
Ce speli, oare, Agnes lele?
— „St! E sînge de la puiul
Ce-l tăiai... O să se spele."
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Sar vecinele, grăbite:
— Agnes, und' ţi-i soţul? — „Las' că
E-n odaia lui, şi doarme.
Taci, să nu mi se trezească."
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Vine un jandarm: — Hai, Agnes,
Să te duc la puşcărie.
— „Cum să plec cînd pata-i încă
Pe cearşaf tot sîngerie?"
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Tare-afundă-i închisoarea,
Greu străbate-n ea o rază.
Soare-i raza-n ocnă; noaptea
Groaza-n ocnă priveghează.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Ziua-ntreagă biata Agnes
Cată-n raza ei săracă,
Dar lumină nu-i în stare
Raza nici de-un ochi să facă.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

De-şi întoarce-o clipă ochii,
Vin stafiile în ceată.
Dacă n-ar fi raza i mică,
Minţile şi-ar pierde-ndată.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Timp trecu, şi ale ocnei
Porţi se dau în lături, line.
Stă la judecată Agnes
Prea frumos, cum se cuvine.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Îşi îndreaptă cuta hainei
Şi năframa, liniştită,
Lin îşi netezeşte părul,
Să n-o creadă că-i smintită.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Intră — stau judecătorii,
Albi de ani, la verdea masă;
O privesc miloşi: nicîunul
N-are faţă duşmănoasă.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

„Ce făcut-ai, Agnes? Vina-i
Grea; păcatul, peste fire;
Chiar iubitul, ucigaşul,
Iţi aduce nvinutre."
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

„Cel ce-ţi omori bărbatul,
Pe butuc pieri-va mine:
Tu în ocnă, pîn' la moarte,
Prinsă-n lanţuri, vei rămîne."
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Se tot uită roată Agnes,
Minţile vrea să-şi culeagă;
Voci aude, şi-nţelege,
Dar nu ştie: „e întreagă?"
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Ce vorbiră de bărbatu-i,
Totu-atît de ne'nţeles e;
Limpede-i un lucru numai:
Ea din ocnă nu maj iese.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Şi-uite, 'ncepe-acum să plîngă.
Lacrimi faţa i-o adapă:
Rouă pe un crin; pe-aripa
Lebedei, — mărgele de-apă.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

„Domni înalţi şi-atotputernici!
Deie-vă prea sfîntul pace:
Lucru greu m-aşteaptă-acasă;
Stînd la ocnă, nu-l pot face."
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

„Mi s-a murdărit cearşaful,
Pete are, mari, de sînge!
De-ar rămîne ele-acolo
Doamne, unde aş ajunge?"
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Se privesc judecătorii,
Ascultînd cu 'nţelepciune.
Tac cu toţii. Gura tace,
Doar privirea, vie, spune.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă

„Du-te-acasă, tu, sărmano!
Spală-ţi pînza, cum se cere;
Du-te-acasă, deie-ţi Domnul
Îndurare şi putere."
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Şi-Agnes, iată, iar îşi spală
Rufa-n apa ce sclipeşte;
Alb, cearşaful, alb ca neaua,
Apa-n spume i-l smuceşte.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Căci în van e-acuma pînza
Fără sînge, prea curată:
Agnes o zăreşte şi-astăzi
Ca şi-atuncea, neschimbată.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Stă din zori şi pînă-n noapte,
Stă, spălînd, în apa rece:
Spuma-i răvăşeşte umbra,
Vîntu-n pletele-i petrece.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Cînd, în nopţi cu lună, apa
Tremură de mii de stele,
Scapără pînă departe
Maiul cu ecouri grele.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Necurmat, de-i iarnă, vară,
Ani la fel se tot înşiră.
Ard obrajii-n arşiţi; geruri
Bieţi genunchii i-negriră.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Părul lung încărunţit-a,
Nu-i nici corb, nici fildeş nu e;
Şi pe chipul, fraged cîndva,
Zbîrcituri adînci se sue.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

Şi-Agnes în piriu tot spală,
Zdrenţele-i bătrîne spală —
Albele fîşii le smulge
Apa-n spumă, dînd năvală.
Cerule, prea sfinte, fie-ţi milă.

(1853) *Ilustraţie de FLORICA CORDESCU*

In romîneşte de **Eugen Jebeleanu**

CONGRESUL ARTIŞTILOR PLASTICI din U.R.S.S.

La 28 februarie au început la Moscova lucrările întîiului congres al artiştilor plastici din întreaga Uniune Sovietică. Lucrările au fost deschise de unul dintre cei mai bătrîni pictori ai U.R.S.S., K. Iuon, iar raportul general l-a prezentat pictorul B. Ioganson.

In cursul congresului se vor ţine şapte corapoarte, consacrate picturii (I. Serebreanii), criticii şi teoriei artei (M. Alpatov), graficii (N. Jukov), afişului politic (V. Ivanov), sculpturii (N. Tomski), scenografiei (N. Akimov) şi artei decorative şi aplicate (A. Saltikov); vor urma, de asemenea, rapoarte de ordin organizatoric, apoi alegerile pentru organele conducătoare şi dezbaterile.

Iubită de mase şi dezvoltată multilateral şi larg, arta plastică sovietică şi-a cucerit de mult un serios prestigiu în realizările sale artistice şi în lupta dusă împotriva curentelor formaliste. Congresul, aşteptat cu nerăbdare nu numai de artişti, ci şi de public, are între altele menirea unui impuls nou spre realizări şi mai fericite în creaţia plastică. De aceea, cu cîteva săptămîni înainte, presa de specialitate a început să publice articole ale pictorilor, sculptorilor, graficienilor şi criticilor sovietici, în scopul de a pregăti dezbaterile şi în acest chip. Aceste articole pledau pentru debarasarea de ultimele rămăşiţe ale formalismului sau ale zugrăvirii idilice ori fotografice a realităţii. De pildă, Vladimir Favorski atrăgea atenţia asupra „ochiului plastic" necesar pictorului cum îi e necesară muzicianului urechea muzicală. Viktor Koreţki amintea că rolul de armă al afişului politic nu poate fi îndeplinit oricum, printr-o rezolvare neartistică a temei. Alexandr Bubnov combătea metodele meşteşugăreşti, care împiedică pe pictori să „discute" prin arta lor cu privitorul. S-au publicat şi multe articole consacrate realismului socialist în plastică. „Metoda realismului socialist, — scriau de pildă N. Sokolova şi A. Zamoskin în „Sovetskaia kultura) — presupune diferite procedee, mijloace de zugrăvire, o varietate de posibilităţi creatoare de expresie care nu pot fi nici canonizate, nici hotărnicite".

La deschiderea congresului, D. T. Şepilov, secretar al C.C. al P.C.U.S., a citit salutul Comitetului Central al Partidului în care este arătată desluşit menirea înaltă a artei plastice sovietice. „Partidul comunist — spune într-un loc salutul — a chemat întotdeauna pe artiştii plastici să urmeze calea adevărului vieţii, să se inspire din lupta eroică a poporului — făuritorul vieţii noi. Sprijinindu-se pe întreaga creaţie artistică progresistă naţională şi universală, artiştii plastici sovietici păşesc cu fermitate pe calea artei realismului socialist, puternică prin profundul ei conţinut de idei, prin perfecţiunea formei, prin legătura cu viaţa maselor de oameni ai muncii. A oglindi aşa cum se cuvine înfăptuirile istorice ale poporului nostru, înseamnă a le reda în întreaga lor măreţie şi autenticitate, fără a le prezenta în culori trandafirii false, fără a polei şi, în acelaşi timp, fără a denatura realitatea, deoarece denaturînd realitatea, greutăţile şi contradicţiile construirii vieţii noi, se întunecă măreţele cuceriri ale poporului, perspectiva clară şi victorioasă a înaintării noastre spre comunism". Iar mai departe: „De la artiştii plastici sovietici se aşteaptă lucrări care să transmită milioanelor de oameni sentimentul de adevărată desfătare şi bucurie estetică, să îmbogăţească lumea lor spirituală, să înnobileze şi să înalţe pe om, să-l mobilizeze la lupta împotriva asupritorilor imperialişti, pentru libertatea şi independenţa popoarelor, pentru triumful ideilor păcii şi democraţiei, pentru cele mai luminoase şi înalte idealuri ale timpului nostru". Aceste afirmaţii din salut dovedesc deopotrivă creşterea deosebit de mare a exigenţei artistice a publicului, ajutată fireşte de sporirea necontenită a măiestriei şi exigenţei artiştilor înşişi.

Despre aceste probleme a vorbit, printre altele, cunoscutul pictor sovietic B. Ioganson, în raportul său: „Situaţia şi sarcinile artei plastice sovietice", prezentat în prima zi a congresului. După o trecere în revistă a evoluţiei picturii şi sculpturii clasice ruse şi după lămurirea sensului pe care-l are folosirea tradiţiei în munca artiştilor de azi, raportul a urmărit principalele etape de dezvoltare ale plasticii sovietice, a subliniat condiţiile deseori grele în care a crescut măiestria acestei arte şi în care s-a afirmat şi s-a consolidat, triumfînd, metoda realismului socialist. Create în spiritul acestei metode, încă în primele decenii ale puterii sovietice, şi dînd naştere unei noi tradiţii, eroice, revoluţionare, operele multor artişti plastici sovietici (Şadr, Muhina, Grekov, Andreev, Iuon, Rilov, Kasatkin, Arhipov, Nesterov, Maliutin, Moor), „au trecut prin filtrul timpului", cum spune B. Ioganson, „şi vor aminti întotdeauna de gloriosul început al artei realismului socialist". Artiştii au căutat de atunci necontenit forme şi mijloace noi de expresie plastică şi au realizat opere de valoare (bunăoară, în pictura de gen ş.a.). Raportorul observă însă că unele probleme (ca de ex., aceea a contradicţiilor vieţii) au fost mai tîrziu rezolvate de către unii pictori simplist, vulgar, şi că unii artişti plastici utilizau şablonul şi aspectul festiv, îndepărtîndu-se de realitate. Dintre aceste lucrări, notează B. Ioganson, foarte puţine au biruit vremea.

„Frumuseţea formei,—glăsuieşte raportul — nu se poate lipi peste conţinut, ci decurge singură din el ca rezultat al pasiunii artistului pentru acest conţinut, ca o existenţă reală a ideii artistice. Dar de unde să apară forma frumoasă, dacă ideea artistică nici nu există de fapt?" Dacă artistul nu are „interes pentru fenomenele lăuntrice ale vieţii, nici formele ei exterioare nu-l vor emoţiona vreodată cu adevărat şi nu se va ivi dorinţa de a le pătrunde esenţa".

In legătură cu acest adevăr, raportorul a arătat prin numeroase exemple din plastica burgheză, aşazisă „autonomă" faţă de societate, cît de absurdă este iluzia unora că arta poate exista fără conţinut şi că poate fi interesantă, frumoasă, producătoare de emoţii cînd ignorează ori falsifică realitatea socială.

Ultima parte a raportului, consacrată problemei spiritului de partid în artă şi combaterii interpretărilor vulgarizatoare a partinităţii, vorbeşte de menirea artei realist-socialiste de a educa în popor, prin desăvîrşirea necontenită a măiestriei artiştilor, cele mai înalte sentimente ale omului din societatea viitoare, societatea comunistă.

De problemele dezvoltării artei plastice sovietice s-a ocupat în cuvîntarea sa, apoi, D. T. Şepilov, secretar al C.C. al P.C.U.S. care a subliniat că, întruniţi într-un congres în preajma celei de-a 40-a aniversări a Revoluţiei din Octombrie, artiştii plastici sovietici pot privi fără sfială drumul parcurs pînă acum, întrucît tot ce s-a creat mai bun în aceste patru decenii, adunat de pildă într-o galerie specială, se poate intitula fără greş „Arta vieţii noi". „Noi avem nevoie, a arătat D. T. Şepilov, nu de strîmbături formaliste, nu de monstruoasele născociri ale „abstracţioniştilor", ci de o artă a adevărului profund al vieţii, a înaltei umanităţi, străbătută de gîndire înaintată şi încălzită de focul inimii omeneşti".

D. T. Şepilov a vorbit despre legătura artei sovietice cu viaţa, cu noua orînduire socială, de metoda realismului socialist, metodă creatoare care cere zugrăvirea veridică, concret istorică a realităţii în dezvoltarea ei revoluţionară, ajutîndu-l pe artist să pătrundă esenţa fenomenelor vieţii, să le dezvăluie legile, să vadă dincolo de suprafaţa lucrurilor procesele adînci şi perspectiva mersului înainte.

Vorbitorul a relevat faptul că, prin însăşi natura sa, realismul socialist cere varietate în artă, bogăţie de manifestări artistice, de mijloace, de maniere şi stiluri individuale, dacă acestea servesc interesele poporului, că realismul socialist este duşmanul oricărei îngustimi sau atitudini dogmatice.

Tratarea însă a realismului socialist, a adăugat vorbitorul, ca concepţie şi nu ca metodă de creaţie, poate duce numai la confuzii de noţiuni importante şi poate deschide drum subiectivismului. Cît priveşte problema tradiţie-inovaţie, D. T. Şepilov a subliniat că societatea socialistă este moştenitoarea legitimă şi cea mai pasionată a tuturor comorilor spirituale ale omenirii şi că, dezvoltată pe această bază, arta realismului socialist este totodată artă inovatoare, în care însă inovaţia nu e un scop în sine, ci e valabilă numai cînd corespunde nevoilor reale ale societăţii socialiste.

Încheindu-şi cuvîntarea, D. T. Şepilov a chemat pe artiştii plastici să se apropie şi mai mult, cu şi mai atentă pătrundere, de viaţa şi de interesele poporului sovietic.

Pavel Ionescu

Agendă internaţională

Citim în ziarul „Rominul american": Curtea Supremă de justiţie din Washington a admis să dea ascultare plîngerii a 23 scriitori şi actori ai ecranului care au fost puşi pe lista neagră de către industria cinematografului pentru că au refuzat să răspundă întrebărilor provocatoare şi insultătoare ale comitetelor congresionale maccarthiste.

Puşi pe lista neagră, acestor oameni ai artei li s-a răpit dreptul de a-şi putea cîştiga existenţa şi de a contribui la cultura ţării prin creaţiile lor artistice.

Scriitorii şi artiştii în chestie cer 50 milioane dolari despăgubiri de la industriaşii cinematografului, de la distribuitorii filmelor, de la membrii Comitetului Congresional pentru activităţi neamericane şi de la un investigator al acelui comitet.

Un tribunal de stat din California a respins plîngerea celor 23 scriitori şi artişti, însă Curtea Supremă a hotărît să revizuiască acest caz. In curînd, Curtea Supremă va asculta argumentele din partea avocaţilor ambelor părţi şi apoi îşi va da avizul în scris.

Veşti culturale din Grecia

● Cunoscutul scriitor grec Themos Cornaros, care a trăit peste zece ani în închisoare şi în lagăr, a fost de curînd eliberat provizoriu şi a sosit la Atena, ca „exilat în permisie". Eliberarea provizorie a lui Cornaros este rezultatul unor demersuri îndelungate ale oamenilor de cultură din Grecia şi din întreaga lume. Ziarele ateniene anunţă că în curînd va fi eliberat şi poetul Anghoules, care de asemenea a petrecut aproape zece ani în diferite lagăre de exilaţi politici.

● Ziarul grec „Avghi" publică în numărul său din 19 februarie 1957, sub titlul „371 milioane de exemplare", un articol despre dezvoltarea culturii din Republica Populară Romînă. Ziarul consideră uimitoare această cifră ce arată numărul exemplarelor în care s-a tipărit cartea romînească din 1949 pînă în 1956.

● La Atena, pe scena Teatrului tehnic (Teatro tehnikis) continuă cu succes spectacolele cu piesa „Cercul de cretă caucazian" a dramaturgului german Bertholt Brecht. Întregul colectiv al teatrului, în frunte cu directorul Carol Kuhn, renumit regizor grec, a fost invitat să dea în vara anului 1957 cîteva spectacole în R. D. Germană.

● Legăturile de prietenie greco-sovietică se întăresc pe zi ce trece. Artiştii greci pleacă în Uniunea Sovietică, iar colective artistice sovietice sosesc în Grecia. Pentru a doua jumătate a acestei luni se aşteaptă sosirea la Atena a ansamblului Igor Moiseev, care va da cîteva spectacole la Teatrul Cotopuli. Un indiciu al dezvoltării continue şi a îmbunătăţirii relaţiilor culturale greco-sovietice este şi faptul că în ultima vreme orchestra filarmonică de stat din Atena interpretează opere muzicale nu numai ale compozitorilor clasici ruşi dar şi ale celor mai de seamă compozitori sovietici. Recent, iubitorii de muzică au ascultat în primă audiţie concertul pentru vioară şi orchestră de Şostakovici.

● Comisia parlamentară pentru problemele teatrului, alcătuită din reprezentanţi ai tuturor partidelor politice greceşti, a supus parlamentului un proiect de abrogare a legii privitoare la cenzura activităţii teatrale, lege promulgată în anii ocupaţiei naziste şi rămasă în vigoare şi astăzi. Cu aceeaşi cerere, s-au adresat parlamentului grec şi toate societăţile şi uniunile oamenilor de cultură şi de artă din Grecia, precum şi numeroase organizaţii obşteşti. Presa greacă de toate nuanţele susţine în unanimitate desfiinţarea cenzurii şi cere respectarea deplină a liberei activităţi în domeniul artei, culturii şi al ideologiei în general.

● Tribunalul din Atena a achitat pe Costas Bircas, autorul cărţii „De ce am luptat — adevărul şi minciuna despre mişcarea de rezistenţă", care a fost învinuit că a publicat volumul fără a solicita un permis prealabil de la autorităţile poliţieneşti. Acest verdict este considerat de cercurile culturale din Grecia ca un răspuns categoric la anumite încercări de a supune scriitorii progresişti unei cenzuri rău camuflate.

Un mare reporter al planetei

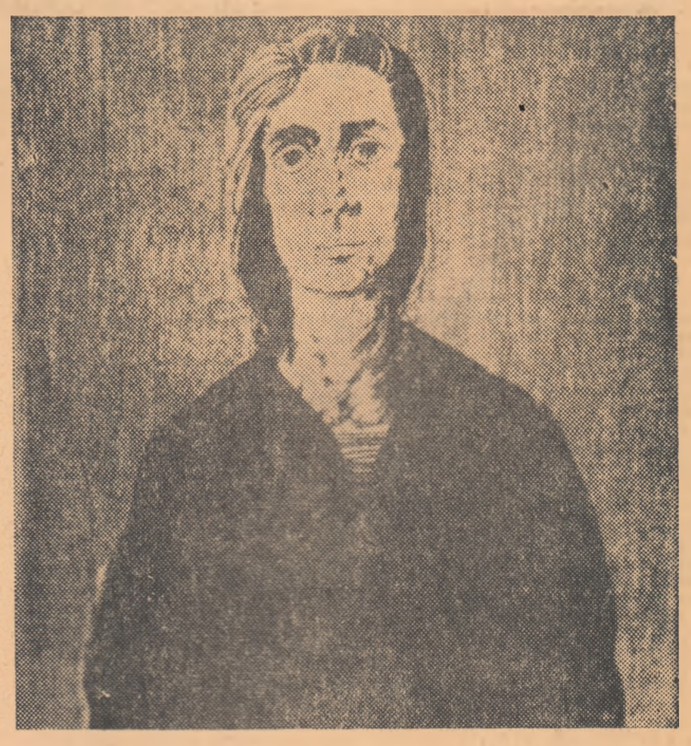

PAUL HOGARTH *„Femeie din Italia"*

De cîte ori l-am văzut pe remarcabilul desenator englez Paul Hogarth în timpul vizitei lui de anul trecut, era nedespărţit de caietul de schiţe şi picsul lui de tuş. E carnetul de drum în care el îşi scrie impresiile din călătoriile pe care le face neîntrerupt, întorcîndu-se acasă doar să le transforme în panouri de expoziţie sau în albume de artă. „Artistul de azi — spunea el în una din întîlnirile cu pictorii noştri — nu se poate limita la ţara lui, la umanitatea restrînsă a poporului său. Radioul, televiziunea, avionul cu viteză supersonică au apropiat continentele, încît putem spune că planeta noastră este azi un singur continent, o „naţiune" compactă a cărei viaţă o cunoaştem, sau, mai bine spus, ar trebui să o cunoaştem îndeaproape. Putem oare noi, artiştii, să rămînem indiferenţi şi claustraţi în căminele noastre natale? Frămîntările adînci, avatarurile istorice continue, fenomenele sociale atît de grandioase nu trebuie să ne spună nimic? Nu ne impun aceste subiecte mondiale să fim cronicarii lor, nu cer ele ubicuitatea inspiraţiei noastre, nu cer ele intervenţia artei noastre ca o contribuţie, ca o participare, ca o prezenţă directă şi amplă la acest secol de uriaşe salturi?"

Paul Hogarth se arată consecvent cu sine, şi acest lucru se poate vedea în expoziţia sa de grafică, deschisă în sala din B-dul Magheru, cu desene făcute în Africa, Polonia, China, Grecia, Italia, Bulgaria, Coreea, Cehoslovacia, Romînia şi în patria sa. El este o pildă vie a artistului-cetăţean al planetei, al veacului nostru, al contemporaneităţii imediate; un letopiseţ de mare talent care, cu verva lapidară a desenului său simplu, dar de o puternică sugestivitate, ne înfăţişează, ca pe un ecran de televiziune, viaţa din cele mai îndepărtate colţuri ale lumii. Poetul-pamfletar, reporter şi umanist, comentator social şi registrator fidel al actualităţii, Paul Hogarth este un tulburător artist al albumului şi instantaneului mondial, al realităţii pe care o caută, o urmăreşte în esenţa ei şi pe care o vrea interpretată realist, autentic, în toate vibraţiile ei. Femeile din Italia, Africa, Spania sau Grecia, textilistele din Anglia, China, muncitorii africani, robi ai minelor stăpînite de colonialişti, oţelarii din Cehoslovacia sau China, muncitorii sau ţăranii din Romînia şi Bulgaria, şantierele ţărilor socialiste, cicatricele războiului, mizeria proletariatului din ţările capitaliste — iată o parte din sumarul acestui glob-troter al desenului ce poate fi văzut în expoziţia din sala Magheru. Eveniment asupra căruia presa noastră s-a oprit prea puţin, dar care a oferit nenumăraţilor vizitatori ai expoziţiei prilejul unei vaste călătorii, însoţită de o intensă emoţie artistică.

Şt. Roll

Note şi comentarii

Despre unele aberaţii

Cronicarul ideilor din „Tînărul scriitor" în articolul său, atît de pretenţios intitulat, „Despre unele antinomii ale formelor culturii şi despre rostul lor" se ocupă de cartea „Cele două Franţe" de acad. Mihail Ralea. Dar Valeriu Tulnic nu urmează ca'ea bătătorită a recenzenţilor obişnuiţi care se trudesc să discute conţinutul şi valoarea unei lucrări. Nu! D-sa are păreri originale: „...de multe ori, cartea de idei are rolul de a fecunda gîndul cititorului, de a declanşa şi dinamiza resorturile inteligenţei sale. Din această ultimă perspectivă am privit cartea „Cele două Franţe..." (subl. ns.).

Pînă acum lucrurile n-ar sta prea rău. Dar imediat ne trezim cu un torent de afirmaţii cel puţin curioase: „Concepută la prezentul viu, adică la orizontul actual al autorului..." (subl. ns.) Mai grave ni se par însă confuziile crase ale autorului, care îşi ascunde neclarităţile sale ideologice şi încercarea de a ocoli o discuţie în spiritul marxism-leninismului, în spatele unei perdele de vorbărie steurpă şi ridicolă, destul de perlicuioasă prin ideile pe care încearcă să le strecoare aici. Vom da cîteva citate numai care grăiesc de la sine: „Polemica aceasta cu istoria este în definitiv justificată, în măsura în care orice interpretare istorică este în chip necesar subiectivă în ceea ce priveşte aprecierea ei şi obiectivă numai sub aspectul explicării cauzelor social-economice ale fenomenelor"; şi mai departe: „De aceea, fiecare moment sau fenomen istoric vechi devine o realitate nouă în optica momentului istoric actual, sau a comentatorului actual. Astfel, obiectivismul apare ca un nonsens, iar vehemenţa învinuire de subiectivitate

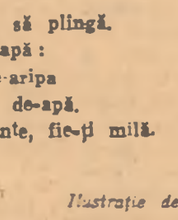

pe seama celor ce se îndeletnicesc cu comentarea fenomenelor istoriei este nedreaptă, ca orice clişeu". Interesant e faptul că într-un articol, în care autorul vrea să vorbească despre existenţa celor două culturi, se fac numai două referiri foarte vagi la celebrul articol al lui Lenin. Se spune, de pildă: „Lenin a semnalat şi el existenţa antinomiilor în cuprinsul aceleiaşi culturi", după care se dau două scurte citate, iar peste o jumătate de pagină se revine spunîndu-se: „Tot Lenin, în studiul citat mai sus, în care vorbeşte de cele două culturi velicoruse, citează şi alte exemple"... (Urmează un citat de un rînd). Atît şi nimic mai mult! In schimb însă V. Tulnic citează copios diverse nume de istorici mai mult sau mai puţin cunoscuţi, ale căror idei de fapt le şi acreditează destul de transparent în cronica sa. Pînă la urmă, autorul ajunge la confuzii şi mai grave, căutînd să demonstreze existenţa unor antinomii pe plan universal, construind teorii savante cărora vrea să le dea un ia original. „Ne putem ridica însă şi la unităţile mai mari de cultură decît cele naţionale şi

putem aminti antinomiile spiritului european, care opun tipuri spiritual-istorice şi spiritual-geografice diferite. Intr-adevăr, în tipologia culturii europene, apare figura lui Don Quijote, cavalerul visurilor, al actului gratuit, care întruchipează tipul mediteranian, în opoziţie cu spiritul faustic, raţionalist, devorat de patima cunoaşterii şi a ştiinţei, împinsă pînă la limita din urmă a riscului uman — pereat mundus. Poziţiile acestea antinomice au alternat, dominînd nu numai în limita contururilor geografice respective, ci împinse de spaţii ale istoriei: evul de mijloc a fost stăpînit de spiritul mediteranian şi epoca modernă s-a desfăşurat sub semnul faustului".

Nu mai dăm nici un exemplu, deşi citatele se pot înmulţi. Cronica lui Valeriu Tulnic bagatelizează şi denaturează învăţătura marxist-leninistă asupra celor două culturi. Publicarea ei este o eroare regretabilă.

GH. STANESCU

Spicuiri

1) Dintr-o traducere. Acţiunea tragediei istorice „Gemenii", de marele scriitor chinez Go Mo-jo, se petrece înaintea erei noastre, acum vreo 2300 de ani. Dar, la pag. 201, Vlaicu Birna traduce: „Puşca şi vînatul te voi lăsa aici..." Erau pe atunci puşti? In restul piesei se vorbeşte doar de săbii, lănci, arcuri şi săgeţi...

2) Dintr-o emisiune radiofonică. Pe Bogdan Petriceicu Haşdeu îl cheama şi Barbu? Aşa ne informează crainicul care, în seara zilei de 11 ianuarie 1957, cînd a fost radiodifuzată comedia „Trei crai de la răsărit", îl numea Barbu Petriceicu Haşdeu.

HAR. MIHAILESCU

O conştiinţă... şi conştiinciozitatea

In nr. 9 din 1 martie a.c. al „Contemporanului" am citit un articol intitulat „O conştiinţă militantă" de Toma George Maiorescu, despre marele poet epic maghiar Arany János. Nu vreau să insist asupra modului superficial, de care se foloseşte T.G.M. în prezentarea unui clasic,

probabil insuficient cunoscut de el. Vreau să amintesc doar două lucruri ciudate, după părerea mea, din acest articol comemorativ.

Vorbind foarte pe scurt despre „Toldi", cea mai populară epopee a poetului şi totodată a poporului său, autorul articolului face următoarea apreciere... sintetică: „Deşi trădînd o viziune carecum limitată, poemul, prin suflul său fierbinte, patriotic, contribuie la formarea şi trezirea conştiinţei naţionale".

Vorbind despre refuzul lui Arany de a primi o decoraţie din partea lui Franz Iosef (NB. pînă la urmă Arany a primit-o, dar cu condiţia să nu exprime mulţumiri şi să n-o poarte), T.G.M. traduce două versuri pe care Arany le-a scris cu această ocazie: „Cruce sau stea pe piept eu n-oi pune /Fericit nu pot fi în a voastră lume." Aceste versuri sună de fapt aşa: „Chiar dacă atîrnaţi de el stele şi cruci / acest piept nu va mai fi fericit sub ele." — Ceea ce este cu totul altceva

In concluzie: ar fi fost bine ca T.G.M., în loc să corecteze nişel două versuri, ca să ilustreze mai bine ceea ce a vrut să dovedească, să fi căutat cu mai multă perseverenţă în volumul lui Arany, unde ar fi găsit acele poezii de revoltă, care nu mai au nevoie de „renovările" traducătorului.

E. MAJTENYI

Redactor-şef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacţional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu (*redactor-şef adjunct*), Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra (*redactor-şef adjunct*), Mihail Petroveanu (*redactor-şef adjunct*), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAŢIA: Şos Kiseleff nr. 10 Telefon 7 79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6.50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea poli grafică nr 2, str. Brezoianu 23-25